

TESI DOCTORAL

**TRANSFORMACIONS DE LA FAMÍLIA I LES LLARS A
BARCELONA I LA SEVA REGIÓ METROPOLITANA. 1991-1996.**

Volum I

Autora: Cristina López i Villanueva
Directores:
Dra. Anna Alabart i Vila
Dra. Isabel Pujadas i Rúbies

Tesi doctoral per a optar al títol de Doctor en Sociologia.

Programa de doctorat:
Estructura i Canvi Social. Bienni 1996-1998

Departament de Teoria Sociològica, Filosofia del Dret i Metodologia de les Ciències
Socials.
Facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales.
Universitat de Barcelona

Barcelona. Setembre de 2001.

TERCERA PART

LLARS, FAMÍLIES I PERSONES: ANÀLISI D'UNA DIVERSITAT TERRITORIAL.

**Les llars de Barcelona i els
seus districtes:
Radiografia d'un mosaic
divers**

8-. LES LLARS DE BARCELONA I ELS SEUS DISTRICTES: RADIOGRAFIA D'UN MOSAIC DIVERS.

- 8.1-. Introducció: Barcelona com a ciutat central.
- 8.2-. Estructura i composició de les llars 1991-1996.
  - 8.2.1-. Llar en augment i població decreixent.
  - 8.2.2-. Les llars i els districtes. Apunts per a una distribució interna.
    - 8.2.2.1-. Les estructures en expansió: Formes noves o formes en contracció?
    - 8.2.2.3-. Les estructures majoritàries i en regressió.
  - 8.2.3-. La relació de parentiu.
- 8.3-. Diversitat territorial: Apunts per a una tipologia de les llars dels districtes.
  - 8.3.1-. Formes *noves*.
  - 8.3.2-. Formes *tradicionals nuclears*.
  - 8.3.3-. Formes en *descomposició*.
- 8.4-. Conclusions.
- 8.5-. Bibliografia.

8.1-. Introducció: Barcelona com a ciutat central.

"L'estructura social de la ciutat respon encara, en gran part, a l'herència d'una època en la qual Catalunya va rebre una gran quantitat d'immigrants i aquests es van establir -fins que ja no hi cabien- principalment a Barcelona. Fou llavors quan es van aguditzar les diferències i la distància entre els barris populars d'una banda i els barris rics de l'altra; quan es va establir l'estructura social que avui, malgrat els canvis polítics, encara existeix a Barcelona". (Alabart, 1993: 302)¹

La ciutat de Barcelona es constitueix en l'espai urbà de major dimensió als Països Catalans i exerceix una forta centralitat respecte a la resta de territori català. El procés urbanitzador impacta sobre les pautes culturals i relacionals de la població, passant de relacions fonamentades en la xarxa de solidaritat comunitària a l'individualisme anònim.

L'anonimat és l'element indispensable per què la ciutat es pugui convertir en laboratori i assaig de noves formes de convivència al marge de la pressió social de les relacions comunitàries i alhora constituint un receptacle en el qual conflueixen pautes de convivència ben diverses. El paper de ciutat central la converteix en referent i exportadora de les noves formes.

Malgrat que els avenços en la tecnologia de la informació i l'augment de la mobilitat de les persones tendeixen a homogeneïtzar i a llimar diferències entre els diferents comportaments, i per tant, s'avanci cap a una certa universalització de pautes relacionals, l'estructura socioterritorial continua essent molt important.

Les dades agregades emmascaren la realitat dels casos particulars i d'aquesta manera s'ha considerat necessari de realitzar una anàlisi de la ciutat a escala de districte; ja que els processos d'industrialització, terciarització o *gentrificació*² impacten de manera diferencial sobre el territori generant una estructura social i demogràfica que pot influir en la major o menor presència de determinades estructures familiars.

¹ ALABART, A. (1993): *Geografia social de la ciutat* a **Geografia General dels Països Catalans**. Vol. 4. Les ciutats. Barcelona. Enciclopèdia Catalana. pp. 297-328.

² ALABART, A.; LÓPEZ, C. (1996): *L'evolució de les professions dels barcelonins: gentrificació i polarització* a **Revista d'Informació i Estudis Socials Barcelona Societat** nº 9. Barcelona. Ed. Ajuntament de Barcelona. pp. 4-18.

La població de Barcelona s'assenta en districtes ben diferenciats socialment, culturalment i econòmicament. S'ha escollit el districte com a unitat d'anàlisi territorial en ser la divisió administrativa que divideix la ciutat en 10 àrees que agrupen 38 zones estadístiques, que tot i que no són fidels als barris històrics s'hi aproximen. L'evolució i característiques dels diferents districtes deixa veure diverses *Barcelones*.

Com s'ha referit al capítol 2 si poca és la literatura generada entorn l'estructura i la composició de les llars a Catalunya i Regió Metropolitana de Barcelona, encara és menor l'elaborada entorn la ciutat de Barcelona. Fins al moment no s'ha localitzat bibliografia que abordi l'estructura i composició de les llars a partir de fonts de naturalesa censal i que utilitzi el districte com a unitat territorial d'anàlisi tret d'alguns documents d'obligada referència.

Per ordre cronològic cal citar un article poc conegut de Soler (1985)³ aquest document elaborat a partir del Padró del 1981 presenta, per primera vegada, una aproximació a l'estructura i composició de les llars a la ciutat de Barcelona, és una aportació molt interessant tant per la font explotada com pels resultats analitzats. Per primera vegada es realitza una aproximació a l'estructura de les llars de 8 barris de Barcelona a partir d'una mostra estratificada de 1952 llars.

D'altra banda cal destacar el treball de Flaquer i Solsona (1995)⁴ realitzat a partir de les dades del Cens de 1991, es tracta d'un *Informe sobre la situació de la família a la Ciutat de Barcelona*, encarregat per l'Àmbit de Benestar Social de l'Ajuntament de Barcelona. Aquest treball analitza la situació de les formes familiars i les característiques de la ciutat de Barcelona, ofereix però, resultats generals a la ciutat i no desagrega a nivell de districte més que en el cas de llars unipersonals.

Al III Congrés Català de Sociologia (1999) celebrat a la ciutat de Lleida l'autora d'aquesta tesi va presentar una comunicació sobre l'estructura familiar i social a la ciutat de Barcelona⁵ on posava de manifest les diferents morfologies familiars entre els districtes.

---

³ SOLER SERRATOSA, J. (1985): *La estructura del hogar en Barcelona: Un análisis del Padrón de 1981* a **Boletín de la ADEH. Año III. nº 2**. Ed. ADEH. pp 51-75.

⁴ FLAQUER, L., SOLSONA, M. (1995): *La situació de la família a Barcelona* a **Revista Barcelona Societat. nº 3. Revista d'informació i estudis socials**. Barcelona. Ed. Ajuntament de Barcelona. pp. 12-37.

⁵ LÓPEZ, C. (1999): **Estructura familiar i social a la ciutat de Barcelona**. Comunicació presentada al III Congrés Català de Sociologia. Lleida. 20-21 de Març. Inèdit.

Tot i que no fa referència a Barcelona cal fer menció a un treball de Valero (1990)⁶ amb el títol *Cambios en la estructura del hogar y de la familia en Madrid* on analitza els canvis en l'estructura i la composició de les llars de Madrid a escala de districtes a partir d'una explotació del Padró de 1986 i del Cens de 1991.

Un dels factors més importants que condueix a la sequera de treballs en aquesta línia no és la manca d'interès pel tema sinó la poca disponibilitat i desagregació de les dades. De fet, i tal i com s'ha vingut afirmant al llarg d'aquest treball, no és fins a l'any 1970⁷ que el cens recull -encara que de manera precària- una informació sobre llars i famílies; però la desagregació a escala de districtes no es realitza fins a l'any 1981 i només per les ciutats de més de 100.000. Cal recordar que la distribució de districtes de la ciutat de Barcelona de l'any 1981 és diferent a l'actual i per tant no són comparables. No és fins que apareixen publicades les dades corresponents al Cens de 1991 que es pot començar a treballar amb la distribució actual corresponent als 10 districtes, això sí, sol·licitant explotacions especials de desagregació inframunicipal (com és el cas d'aquesta investigació), ja que ni l'Institut Nacional d'Estadística ni l'Institut d'Estadística de Catalunya publiquen en suport paper o electrònic la informació a aquesta escala⁸.

Malauradament, en aquesta recerca, l'anàlisi a nivell de districtes només s'efectua per a 1996, amb la qual cosa no es pot realitzar una comparativa d'evolució ja que el nombre de taules sol·licitades en l'explotació especial a l'Institut d'Estadística de Catalunya s'hagués multiplicat sobremanera i s'hagués fet difícil la seva explotació per excés.

Aquest capítol pretén estudiar quins han estat els canvis en l'estructura i composició de les llars a la ciutat de Barcelona durant el quinquenni 1991-1996 i analitzar la diversitat territorial dels mateixos a escala de districte a l'any 1996. Concloent amb l'elaboració d'un *índex sintètic d'estructura* que classifica els districtes en funció del perfil de les persones que hi resideixen segons sexe, edat i estat civil i relació de parentiu amb la persona principal. De fet no s'ha construït un únic índex sintètic, sinó

---

⁶ VALERO, A. (1990): *Cambios en la estructura del Hogar y de la familia en Madrid* a **Jornadas Internacionales de Demografía Urbana y Regional**. Madrid. 1990.

⁷ Tal i com es recull al capítol de les fonts les categories de llars que apareixen publicades al cens de 1970 són més agregades i no analitzen el tipus de nucli, per tant per a comparar aquest moment amb els posteriors només s'ha pogut comptar amb 5 categories: Unipersonals, llars sense nucli, llars amb un nucli, llars extenses i llars amb més d'un nucli.

⁸ L'Institut d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona publica per primera vegada al 2001 a la pàgina web dades relacionades amb llars i famílies de l'any 1996 per als 10 districtes i 38 zones estadístiques. Les dades que publica fan referència al tipus de llar, segons aquesta és familiar o no familiar sense desagregar el tipus de nucli; el nombre de persones residents a la llar de 1 a 9 i més persones i les persones que viuen soles segons sexe i edat.

tres que agrupen els districtes en una triple tipologia d'estructura: *nova*, *nuclear-tradicional* i en *descomposició-contracció*.

Tal i com s'ha descrit a l'apartat 7.2.1 del capítol anterior, sota les *noves formes* s'han agrupat les variables que expliciten maneres alternatives d'organitzar la convivència en el si de la llar. Sota les formes *nuclears tradicionals* s'engloben les variables que constitueixen les estructures pròpies de l'ideal de família moderna parsoniana. Les formes *en descomposició* són les resultants de la contracció d'una llar anterior a partir de la desaparició d'un membre.

Al llarg del text es va introduint indirectament la variable *classe social* en estudiar la distribució de les estructures de la llar als diferents districtes. No és la intenció ni el lloc de crear un índex de classe social però les variables d'estructura i composició de les llars s'han comparat amb altres indicadors de tipus demogràfic i econòmic. Entre els indicadors de caire demogràfic s'han tingut en compte: l'índex d'envelliment, el percentatge de població infantil i l'esperança de vida. (*Annex Quadre 8.7. Taula 136*). Entre els indicadors de tipus econòmic s'ha considerat l'Índex de Capacitat Econòmica Familiar (ICM)⁹, el valor cadastral dels habitatges, el preu mitjà de compra i lloguer dels habitatges, i els habitatges de nova construcció. (*Annex Quadre 8.8. Taula 137*)

Com ja s'ha esmentat abans, l'evolució i les característiques dels diferents districtes deixa veure diverses *Barcelones*. L'anàlisi de la distribució territorial de qualsevol tipus de variable social o econòmica dibuixa una Barcelona dividida. Vegi's els estudis de Gómez (1993 i 1999)¹⁰ que elabora un índex sintètic de desigualtats socials per a les 38 zones estadístiques de Barcelona per a 1991 i per a 1996, d'aquest estudi es desprenen unes àrees força més ben posicionades que no pas d'altres. Entre les zones més favorables destaca Sarrià-Sant Gervasi, Les Corts-Pedralbes i l'Eixample. Entre les àrees pitjor posicionades figura Ciutat Vella; una part de Sants-Montjuïc; un part de Nou Barris i una part de Sant Andreu, per tant, l'àrea més perifèrica.

⁹ Índex de Capacitat Econòmica Familiar. Es tracta d'un índex constituït a partir d'indicadors de renda i patrimoni la finalitat del qual és mesurar l'evolució de la capacitat econòmica de la població de la ciutat de Barcelona. Les variables indicadores utilitzades són:

- Categoria socioprofessional.
- Potència mitjana dels turismes
- Edat mitjana dels turismes
- Valor cadastral de la construcció dels serveis i habitatges
- Valor cadastral mitjà del sòl dels habitatges.

¹⁰ GÓMEZ, J. (1993): *Desigualtats socials a la ciutat de Barcelona* a **Revista Barcelona Societat** n° 2. Barcelona. Ed. Ajuntament de Barcelona. pp. 4-23.

GÓMEZ, J. (1999): *Desigualtats socials a la ciutat de Barcelona. 1996* a **Revista Barcelona Societat** n° 10. Barcelona. Ed. Ajuntament de Barcelona. pp. 4-21.

En aquesta línia val la pena destacar l'article d'Alabart i López (1996) qui, tot analitzat la gentrificació i polarització de la ciutat de Barcelona a través de les professions i l'atur dels barcelonins, dibuixaven tres categories de districtes: els més ben situats com Sarrià-Sant Gervasi i Les Corts-Pedralbes; els típicament obrers amb qualificacions baixes de la seva població com Nou Barris i Ciutat Vella i la resta que es mantindrien entorn una categoria mitjana.

Per tant, l'estudi de Barcelona es justifica per dues raons: d'una banda per la seva importància com a gresol de nous i vells comportaments, que com a conseqüència de la seva centralitat emana cap a l'àrea d'influència i, per altra banda, per la seva diversitat territorial.

8.2-. Barcelona: Estructura i composició de les llars 1970-1996.

"Al emprender el análisis de la situación fotográfica que nos muestra al Padrón de habitantes en un determinado momento del tiempo no hemos de olvidar que nos hallamos ante un corte transversal de una realidad en constante movimiento, y que por tanto, sería ocioso pretender afirmar que hemos descubierto la verdadera distribución de las estructuras de los hogares de la ciudad. (...) Sin embargo, no es menos cierto, que del análisis transversal puede también obtenerse una valiosa información -particularmente si se estudian varios censos consecutivos-, y es posible trazar cuando menos las tendencias generales en el modo de vida de los ciudadanos, así como deducir las principales características del ciclo vital" (Soler, 1985: 56)

8.2.1-. Llars en augment i població decreixent.

La quantitat de llars d'una societat depèn, d'una banda, de l'estructura demogràfica de la població que la compon i, d'altra banda, de les pautes de formació i dissolució de les diferents unitats de convivència.

La reducció del nombre mitjà de persones que viuen a les llars no ve únicament donat per una davallada dràstica de la fecunditat sinó per altres formes de distribuir la residència que tradueixen noves pautes relacionals que situen l'afectivitat com a justificació central de la formació de la parella. Això implica, necessàriament, poques persones i llars petites, parelles sense ningú més que interfereixi la relació o parelles amb pocs fills. La ruptura esdevé quan la parella no té sentit i, per tant, creix la divorcialitat i augmenten les llars producte de la dissolució: les monoparentals o les unipersonals; la incidència de la divorcialitat fa augmentar, d'aquesta manera, les formes de transició.

No cal pensar, però, que la reducció de la grandària de les llars és només producte de noves formes convivals sinó que també reflecteix una *contracció, descomposició o extinció* de les llars existents a causa de l'envelliment.

De manera generalitzada, el creixement de les llars durant la dècada dels 70 pot considerar-se fruit de l'augment de la població, mentre que l'increment a partir de 1980 és producte de la nova distribució de la població a les llars. A Barcelona aquests fenòmens s'experimenten ja des de 1970 i a Catalunya a partir de 1981. (*Taula 8.1 i 8.2*).

Segons les dades del Cens de 1970 el nombre total de llars a la ciutat de Barcelona era de 478.755 i a l'any 1996, segons l'Estadística Població, havia ascendit a 577.904. En un període de 15 anys les llars a la ciutat de Barcelona presenten, doncs, un increment relatiu d'un 20.71%. Tot i la seva magnitud resulta baix si es compara amb el conjunt de Catalunya on, durant el mateix període, el creixement de les llars és més del doble, un 54.61%. (Taula 8.1). (Annex taula 8.1 i 8.2)

Taula 8.1

INCREMENT RELATIU DE LES LLARS SEGONS EL TIPUS. BARCELONA I CATALUNYA. 1970-1996.

	BARCELONA				CATALUNYA			
	70-81	81-91	91-96	70-96	70-81	81-91	91-96	70-96
Llars Unipersonals	113,59	33,55	28,32	266,04	100,53	50,37	38,21	316,77
Llars sense nucli de més d'una persona	21,20	-21,09	22,91	17,55	32,12	-13,00	7,82	23,93
Llars nuclears simples	32,46	3,24	-7,91	25,93	43,89	12,37	5,53	70,62
Llars nuclears extenses	-25,88	-35,83	-7,69	-56,09	-8,32	-26,53	-10,24	-39,54
Llars de més d'un nucli	-59,36	-17,36	1,07	-66,05	-44,97	-16,20	0,72	-53,56
TOTAL	19,95	0,51	0,12	20,71	30,37	9,28	8,53	54,61

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de 1970, 1981, 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. INE. IDESCAT (91-96)

Taula 8.2

INCREMENT RELATIU DE LA POBLACIÓ QUE VIU EN LLARS. BARCELONA I CATALUNYA. 1970-1996.

	BARCELONA				CATALUNYA			
	70-81	81-91	91-96	70-96	70-81	81-91	91-96	70-96
Llars Unipersonals	113,59	33,55	28,32	266,04	100,53	50,37	38,21	316,77
Llars sense nucli de més d'una persona	8,17	-16,22	16,10	5,22	22,76	-7,48	2,20	16,09
Llars nuclears simples	23,62	0,57	-12,81	8,40	36,37	7,76	1,58	49,28
Llars nuclears extenses	-32,63	-36,41	-9,39	-61,18	-13,50	-28,40	-12,68	-45,92
Llars de més d'un nucli	-62,85	-17,63	-5,03	-70,94	-47,54	-18,33	-0,28	-57,28
TOTAL	0,76	-6,06	-8,52	-13,41	14,90	0,85	1,35	17,45

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de 1970, 1981, 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. INE. IDESCAT (91-96)

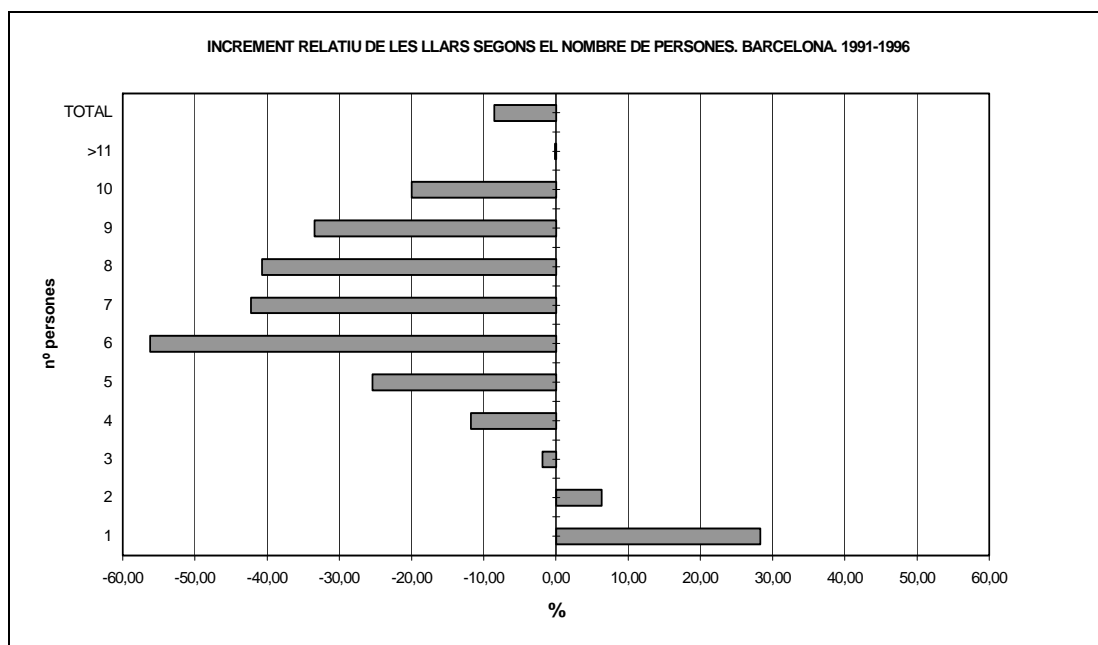
Les llars no han incrementat d'una manera homogènia durant el període 1970-1996; l'interval més prolífic en ambdós casos (Barcelona i Catalunya) és el decenni 1970-1981; a partir d'aquest moment l'evolució s'alenteix arribant a estancar-se a Barcelona amb gairebé un creixement 0.

En el període 1970-1996 la població catalana va créixer en un 16.27%, en canvi la ciutat de Barcelona va veure disminuir la seva població en un 13.54% (236.337 efectius) amb tot, l'evolució de les llars ha continuat essent de signe positiu fins i tot l'increment absolut de les llars és superior al de les persones. (Annex taules 8.2 i 8.4).

La població de Barcelona resideix en llars de petita dimensió (pel que fa al nombre de persones), aquesta atomització explica el creixement d'unitats residencials malgrat el decreixement de la població. Tant Catalunya com Barcelona han vist disminuir la grandària de les seves llars en una persona des de 1970 passant de les 3.80 a les 2.89 i de les 3.63 a les 2.60 persones respectivament. (Taula 8.3).

Durant el quinquenni 1991-1996 és espectacular el creixement de les llars d'una i dues persones, la resta, a partir de 3 persones estan en franc retrocés (Gràfic 8.1) en el cas de Catalunya i de la Regió Metropolitana el retrocés només s'experimenta a partir de les 4 persones.

Gràfic 8.1 (Annex taula 9.12)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

La disminució del nombre mitjà de persones residents a les llars s'aprecia en gairebé tots els tipus de llar (Taula 8.4).

Taula 8.3

DISTRIBUCIÓ DE LES LLARS SEGONS EL NOMBRE DE PERSONES QUE HI VIUEN.
PERCENTATGES ACUMULATS. BARCELONA. 1991-1996.

	1991	1996	% Acum.1991	% Acum.1996
1	6,36	8,92	6,36	8,92
2	19,53	22,71	25,89	31,62
3	23,20	24,88	49,08	56,50
4	28,52	27,50	77,60	84,01
5	14,37	11,72	91,97	95,73
6	5,81	2,78	97,78	98,51
7	1,34	0,85	99,12	99,35
8	0,50	0,32	99,62	99,68
9	0,19	0,14	99,82	99,82
10	0,08	0,07	99,90	99,89
>11	0,10	0,11	100,00	100,00
TOTAL	100,00	100,00	100,00	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Taula 8.4

NOMBRE MITJÀ DE PERSONES PER LLAR. BARCELONA I CATALUNYA. 1970-1996.

	BARCELONA				CATALUNYA			
	1970	1981	1991	1996	1970	1981	1991	1996
Llars Unipersonals	1	1	1	1	1	1	1	1
Llars sense nucli de més d'una persona	2,45	2,19	2,32	2,19	2,38	2,21	2,35	2,23
Llars nuclears simples	3,45	3,22	3,14	2,97	3,60	3,41	3,27	3,15
Llars nuclears extenses	4,69	4,26	4,22	4,14	4,79	4,52	4,40	4,28
Llars de més d'un nucli	5,89	5,38	5,37	5,04	6,03	5,75	5,60	5,54
TOTAL	3,63	3,05	2,85	2,60	3,80	3,35	3,09	2,89

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de 1970, 1981, 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. INE. IDESCAT (91-96)

Taula 8.5

DISTRIBUCIÓ LA POBLACIÓ SEGONS EL TIPUS DE LLAR. BARCELONA I CATALUNYA. 1970-1996. RELATIUS.

	BARCELONA				CATALUNYA			
	1970	1981	1991	1996	1970	1981	1991	1996
Llars Unipersonals	2,11	4,47	6,36	8,92	1,69	2,95	4,39	5,99
Llars sense nucli de més d'una persona	3,60	3,86	3,44	4,37	2,04	2,18	2,00	2,02
Llars nuclears simples	56,73	69,60	74,51	71,02	60,33	71,60	76,50	76,68
Llars nuclears extenses	27,39	18,31	12,40	12,28	23,17	17,45	12,39	10,67
Llars de més d'un nucli	10,18	3,75	3,29	3,42	12,77	5,83	4,72	4,65
TOTAL	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de 1970, 1981, 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. INE. IDESCAT (91-96)

En definitiva, la població resident a la ciutat de Barcelona viu en llars menys nombroses, la tendència d'evolució del nombre de llars i de les persones que hi resideixen reflecteix un creixement de les llars més petites i un decrement les de més de tres persones. D'aquesta manera redueixen pes les llars considerades, fins ara, com les més *convencionals*: les nuclears parsonianes i les extenses; que es veuen compensades pel creixement de les llars unipersonals, les llars sense nucli i les monoparentals. Una anàlisi detallada de la composició d'aquestes llars i nuclis determinarà si el creixement pot atribuir-se a una nova forma d'organitzar la convivència al marge de les formes més institucionalitzades o bé es tracta de llars *descomposades* i camí de *l'extinció*.

Quan més desenvolupat és el nivell de benestar d'una societat més petita és la grandària de la llar, d'una banda per una menor presència del nombre de fills, i d'altra banda, per un menor nombre de parelles o de cònjuges i per tant augment de persones principals¹¹. Malgrat no es pugui estudiar la tendència en el cas dels districtes de Barcelona sí que es pot fer una radiografia del moment. L'interval de diferència entre el valor màxim i mínim és de 0.56 persones. El districte que presenta menor valor és Ciutat Vella (2.22) i el que mostra màxim valor és Les Corts-Pedralbes (2.78).

Després de l'afirmació anterior el resultat aportat representaria una contradicció, per tant cal matisar-la. Un major nivell de benestar no sempre va acompanyat d'un menor nombre de persones a la llar sinó de majors possibilitats per a mantenir-les. D'altra banda un menor nombre de persones a la llar no sempre és signe de benestar sinó que de vegades ho és de solitud o de precarietat.

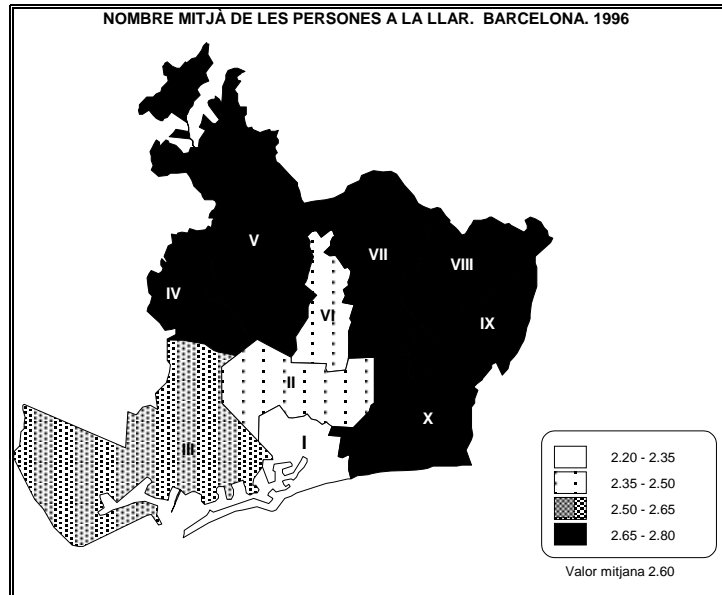
Aquesta realitat polaritzada es reflecteix al *mapa 8.1*. Els districtes que presenten major nombre de persones a la llar són els més "populars" i alhora els més "benestants". Els districtes més populars podrien interpretar-se com els més *tradicionals* pel que fa a formes familiars i és el cas de Sant Martí, Sant Andreu, Nou Barris o Horta-Guinardó. Aquest mapa coincidiria amb el de la població resident a les llars de parelles amb fills i amb el de les llars extenses, que serien les dues maneres més corrents d'engrandir una llar, d'una banda pel nombre de fills i d'altra banda per l'acolliment a la mateixa de persones alienes al nucli, com pot ser el cas dels ascendents. Els districtes més benestants estan representats pels districtes de Sarrià-Sant Gervasi i Les Corts-Pedralbes. Aquestes llars poden acollir major nombre de fills i

---

¹¹ REQUENA, M. (1999): *Pautas contemporáneas de la evolución de los hogares en España* a **RIS**. nº 22. Madrid. CSIC. pp 33-65.

alhora poden residir a les mateixes persones no emparentades com pot ser el personal de servei, a l'any 1996; 551 persones vivien al districte Ve amb llars amb servei domèstic.

Mapa 8.1 (Annex taula 8.17)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Per a efectuar comparacions territorials normalment s'utilitza l'Índex de Burch. Es tracta d'un indicador estandarditzat que posa en relació les llars reals amb les llars esperades en un territori. El nombre de llars esperades s'obté (tal i com s'explica al capítol 3) a partir de l'aplicació de les taxes específiques de persona principal d'una de la població de referència sobre l'estructura de població de la població observada. En aquest cas com a població de referència s'ha utilitzat el conjunt de Barcelona. Així, la interpretació de l'índex consisteix en saber quines serien les llars esperades del districte observat si s'apliquessin les taxes específiques segons sexe i edat del conjunt de Barcelona.

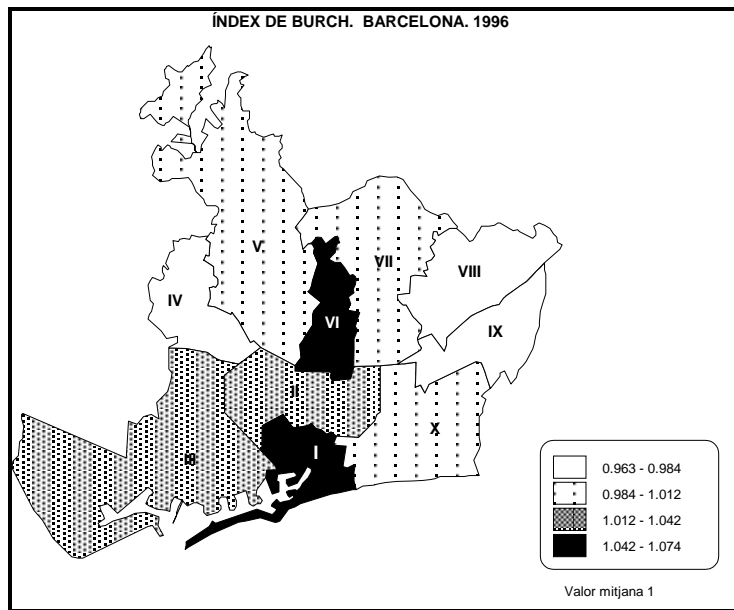
Si el valor de l'índex és superior a 1 significa que la propensió a formar llars independents del districte estudiat és superior al del conjunt de Barcelona, si és inferior a 1, que la propensió a formar llars és menor que la del conjunt barceloní.

La distribució territorial de l'Índex de Burch dibuixa un mapa invers al del nombre mitjà de persones a la llar. L'Índex supera la unitat a Ciutat Vella, Gràcia, Eixample i Sants-Montjuïc. En aquests districtes hi ha major propensió a formar llars independents; per

tant coincideix amb els districtes en els quals hi ha menor nombre de persones a la llar i en aquest sentit són menys complexes.

Mapa 8.2

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Taula 8.6

ÍNDEX DE BURCH. 1996

I	1,064
II	1,015
III	1,012
IV	0,981
V	0,987
VI	1,042
VII	0,984
VIII	0,964
IX	0,982
X	0,987

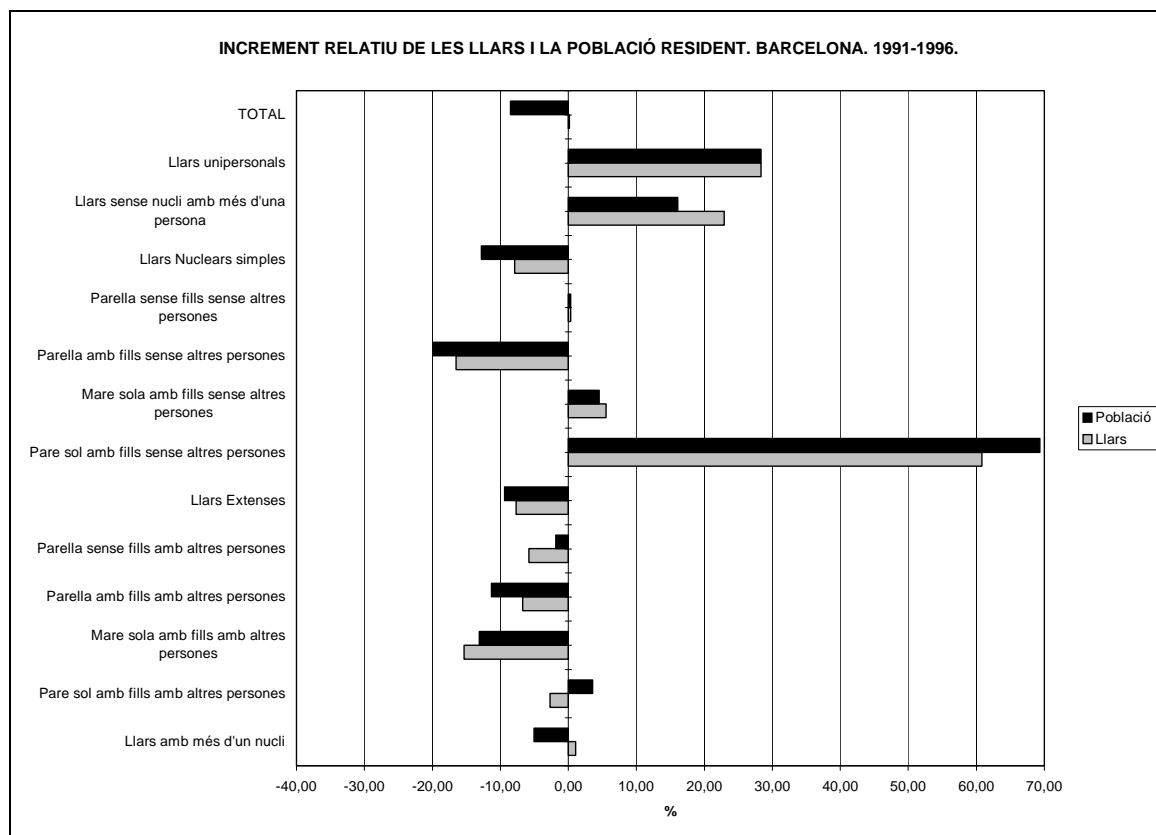
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

8.2.2- Les llars i els districtes. Apunts per a una distribució interna.

La distribució interna de les llars segons els tipus i la població resident explicita la preferència de la població per residir en llars petites i la pèrdua d'una certa *convencionalitat* en l'organització de la convivència.

La distribució dels tipus de llars i de la població segons els districtes mostra unes formes familiars amb forts contrastos territorials, mentre que altres força homogènies i sense grans diferències arreu el territori barceloní. Aquesta dualitat reflecteix la paradoxa entre l'aparent uniformitat d'una societat globalitzada i la diversitat creixent, a qualsevol escala, i també la local. Les diferències s'accentuen en analitzar les formes segons sexe, edat, estat civil i relació de parentiu amb la persona principal de la població resident. Aquestes diferències han permès d'establir una tipologia de districtes a partir de l'elaboració de tres indicadors sintètics¹² constituïts a partir de variables que conformen: estructures en *descomposició*, estructures *tradicionals* i *noves formes*.

Gràfic 8.2 (Annex taules 8.9 i 8.10)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

¹² Aspecte desenvolupat més endavant.

Tal i com s'ha posat de manifest al capítol 7 de l'evolució de les llars a la ciutat de Barcelona es desprèn que existeixen unes estructures en expansió i d'altres en regressió (*Gràfic 8.2*).

Les llars que es troben en expansió són les unipersonals, les llars sense nucli de més d'una persona; les monoparentals, les parelles sense fills; les llars que es troben en retrocés són les extenses i les múltiples i les llars més *tradicionals*: els nuclis de parelles amb fills.

L'anàlisi de la població que viu als diferents tipus de llar segons la distribució per edat i sexe mostra l'evolució de la residència en el decurs del cicle de vida familiar. (*Gràfics 8.3 i 8.4*) (*Annex taules 8.13 i 8.14*) Tot i que cal tenir en compte que els itineraris de les persones no són unívocs i que tenen retorn¹³; i que la perspectiva l'anàlisi és transversal; l'evolució de les formes de residència segons la distribució per edats a l'any 1996 és prou significativa.

Les corbes de la residència mostren tres etapes al llarg del cicle de vida familiar: entre els 0 i els 64 anys; entre els 65 i els 80 i a partir dels 80. En el quals predominen tres formes d'organitzar la convivència. (*Gràfics 8.3 i 8.4*):

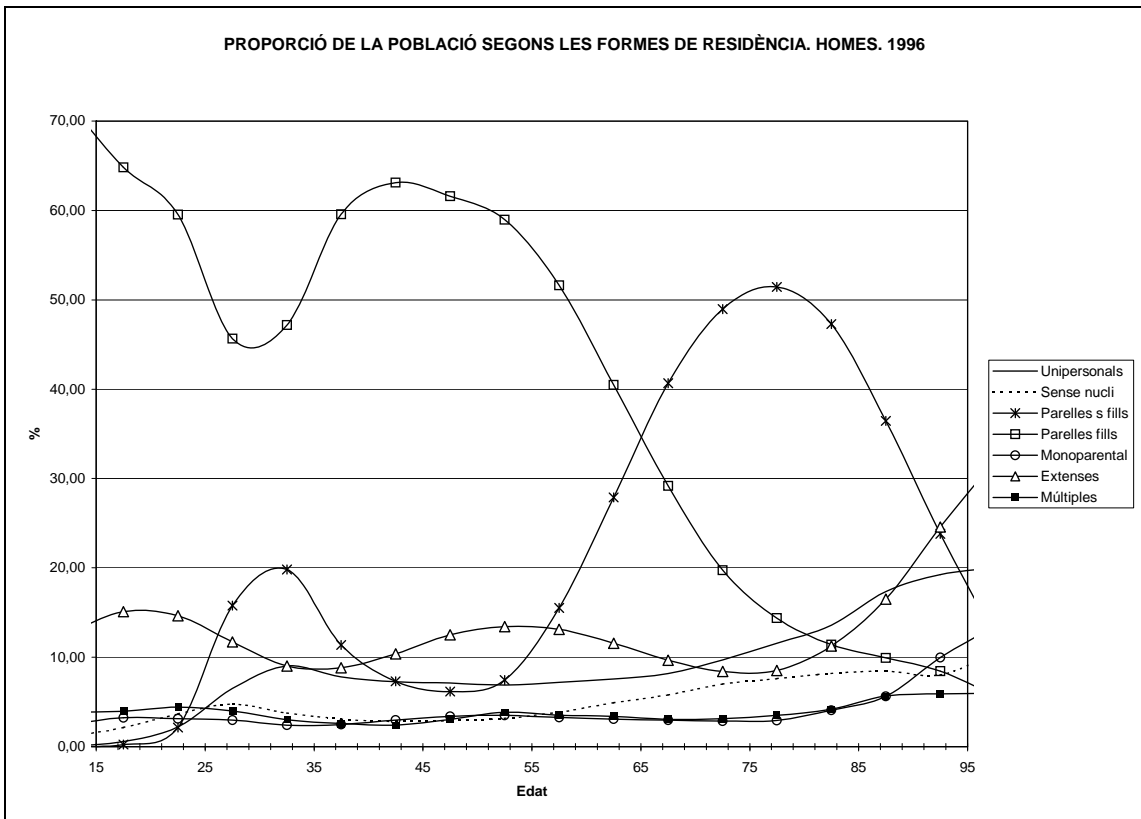
- A Barcelona, tot i que amb força menor intensitat que a Catalunya i la Regió Metropolitana, la forma de residència més practicada entre els 0 i els 64 anys és el nucli de parella amb fills sense altres persones; un 51.56% dels homes i un 43.10% de les dones resideixen a aquest tipus de llar.

Per tant, la forma de residència majoritària continua essent la familiar nuclear de tall més *tradicional* (tot i que poden emmascarar unions no matrimonials). Les dones presenten menor proporció de residència en aquest tipus de nucli que els homes, mentre que aquests solen viure al llarg de tota la seva vida en llars nuclears simples completes no és el cas de les dones que versatilitzen força més la residència a partir dels 60 anys, en sobreviure els seus cònjuges i constituir, per *contracció*, altres tipus de llar.

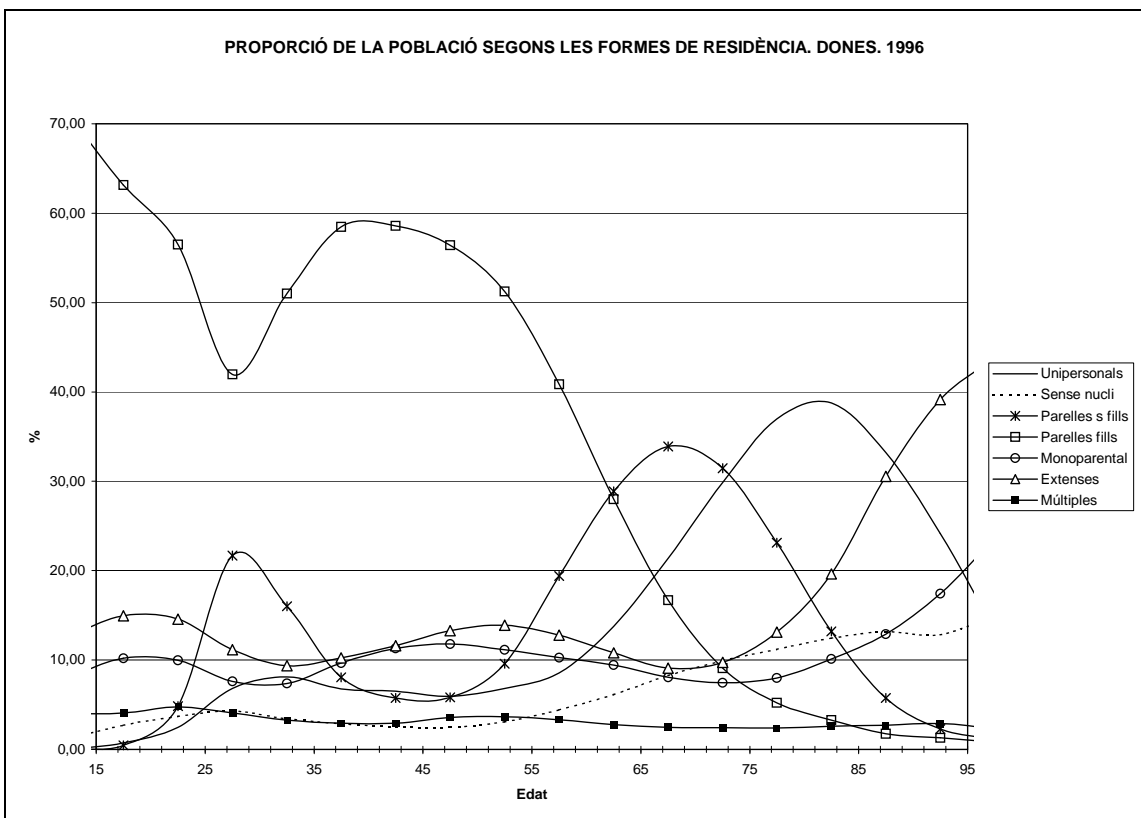
¹³ Una persona al llarg del seu cicle de vida familiar pot passar per diverses etapes i fins i tot repetir-les.

Gràfic 8.3

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Gràfic 8.4

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

- A partir dels 60-64 i fins als 80 anys la forma de residència predominant entre les persones grans són els nuclis de parella sense fills sense altres persones. Es tracta de l'etapa de *niu buit*, fins que l'autonomia ho permet.

Aquesta forma de convivència s'allarga per un període de 20 anys des que els fills s'emancipen i abandonen la llar familiar fins al llindar del sobreenvelliment¹⁴. Entre un 30-40% de població barcelonina d'aquesta edat resideix en nuclis de parella sense fills, amb una proporció és més elevada que a Catalunya o la resta de la Regió Metropolitana.

Aquest fenomen és nou i esdevé com a conseqüència de l'allargament de l'esperança de vida i millora de les condicions de benestar. Malgrat la seva importància aquest període ha estat poc estudiat. S'han abordat sempre les formes de formar i dissoldre una llars, les formes alternatives de convivència al marge de la formalitat matrimonial, però s'ha fet escassa incidència a aquest període que és d'una importància cabdal.

Aquesta població constitueix una generació emergent que han possibilitat el canvi en les formes familiars actuals, d'una banda elles mateixes amb aquesta vida llarga de *niu buit* on, en moltes ocasions, retroben l'oportunitat de recuperar un temps compartit que la dedicació a la criança no els ha permès.

En el cas de les dones, però, destaca a partir dels 75 anys la residència en llars unipersonals, la soledat com a conseqüència de la diferència d'esperança de vida entre l'home i la dona¹⁵. Per tant no és tant que als homes no els agradi viure sols sinó és que ja no hi arriben. Un 62% de dones majors de 65 anys resideixen a Barcelona en llars unipersonals.

- A partir dels 85 anys, quan l'autonomia de les persones ja és feble, la forma de residència més corrent tant entre els homes com les dones és la llar extensa. La família torna a acollir a les persones dependents. Entre un 30 i 40% de persones majors de 85 anys viuen en llars extenses.

---

¹⁴ Considerat a partir dels 80 anys.

¹⁵ Per a l'any 1996 l'esperança de vida mitjana a la ciutat de Barcelona es xifra en 74.1 anys per a l'home i en 82.6 per a la dona.

Tot i que les formes de residència emmascaren composicions molt diferenciades pot afirmar-se que la distribució de la població resident a les llars barcelonines reflecteix un cicle de vida familiar *tradicional*.

La distribució territorial dels tipus de llar segons els districtes presenta certes diferències en algunes categories i és quasi imperceptible en d'altres. La major diversitat territorial s'aprecia alhora en les estructures que han sofert major increment i major decrement en el quinquenni 1991-1996, tant pel que fa a les llars com a les persones. Així la major diversitat s'aprecia en les llars unipersonals i en els nuclis de parelles amb fills.

La resta d'estructures presenten relativament poca diferència, sobretot les llars uninuclears monoparentals que per la seva banda són les que han crescut més però la distribució entre els 10 districtes és força homogènia.

En els següents apartats es presenta un a un el tipus de llar i de nucli, primer es fa una descripció de les seves característiques a la ciutat de Barcelona i després s'analitzen les diferències territorials que mostren els districtes segons el sexe, l'edat i l'estat civil de les persones que formen cadascun dels tipus de llar.

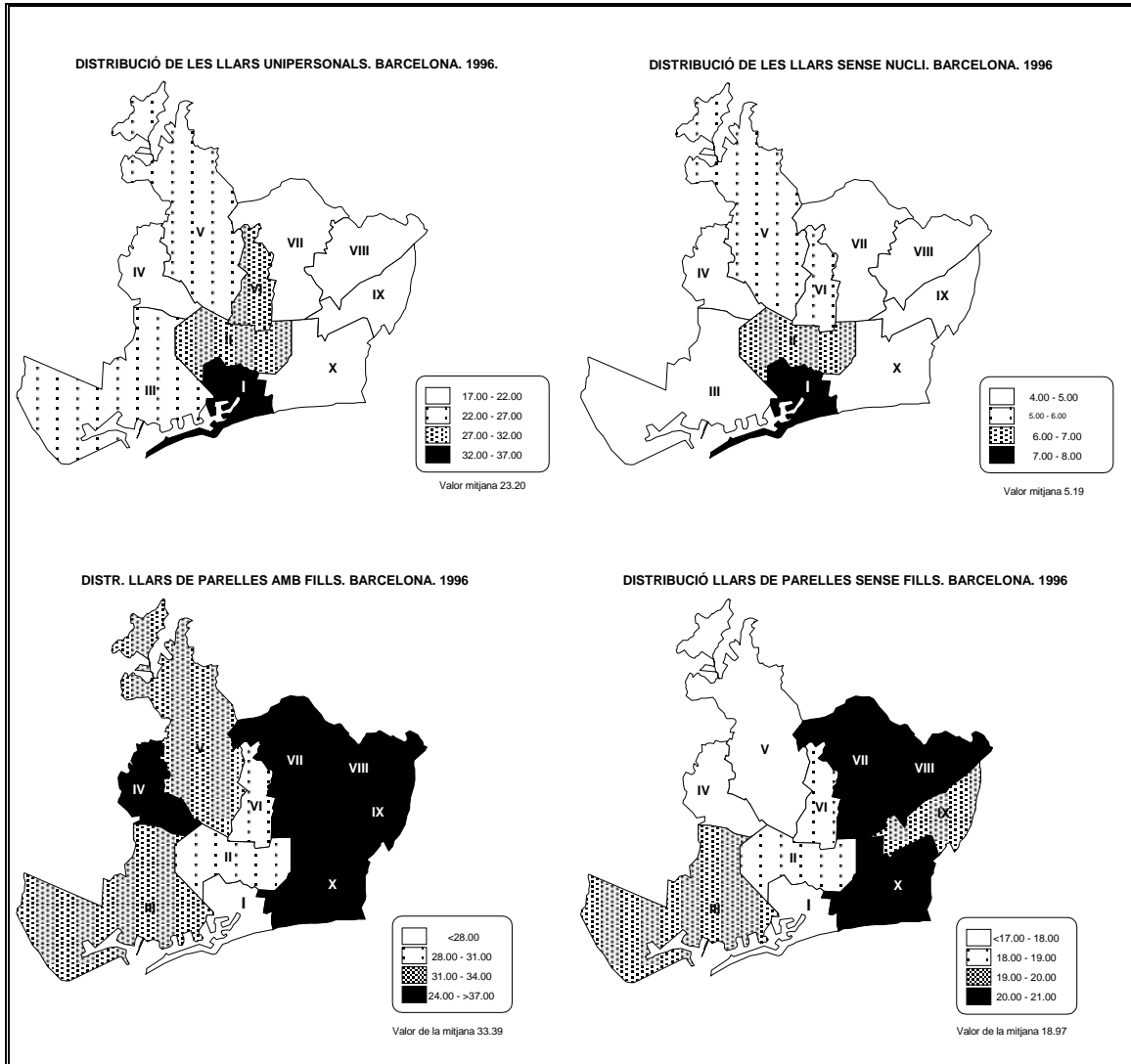
Les llars unipersonals dibuixen un eix de muntanya a mar que coincideix amb la línia d'envelliment de la ciutat, ja que el rostre de la monoresidencialitat és vell i femení. Aquesta distribució és compartida per les llars sense nucli de més d'una persona que, tradueix l'envelliment, d'una banda i la residència d'immigrants de l'altra. (*Quadre 8.1 i 8.2*).

Les llars de parelles amb fills, constitueixen l'estructura més nombrosa i dibuixen un mapa invers al de les llars unipersonals. Destaquen els districtes on existeix un major percentatge de població jove i adulta-jove.

Les llars monoparentals no presenten gran diferència territorial però es situen als districtes més benestants de la ciutat. En aquest cas, a part de la monoparentalitat vella, cal afegir la incidència de la ruptura en la formació de la nova monoparentalitat .

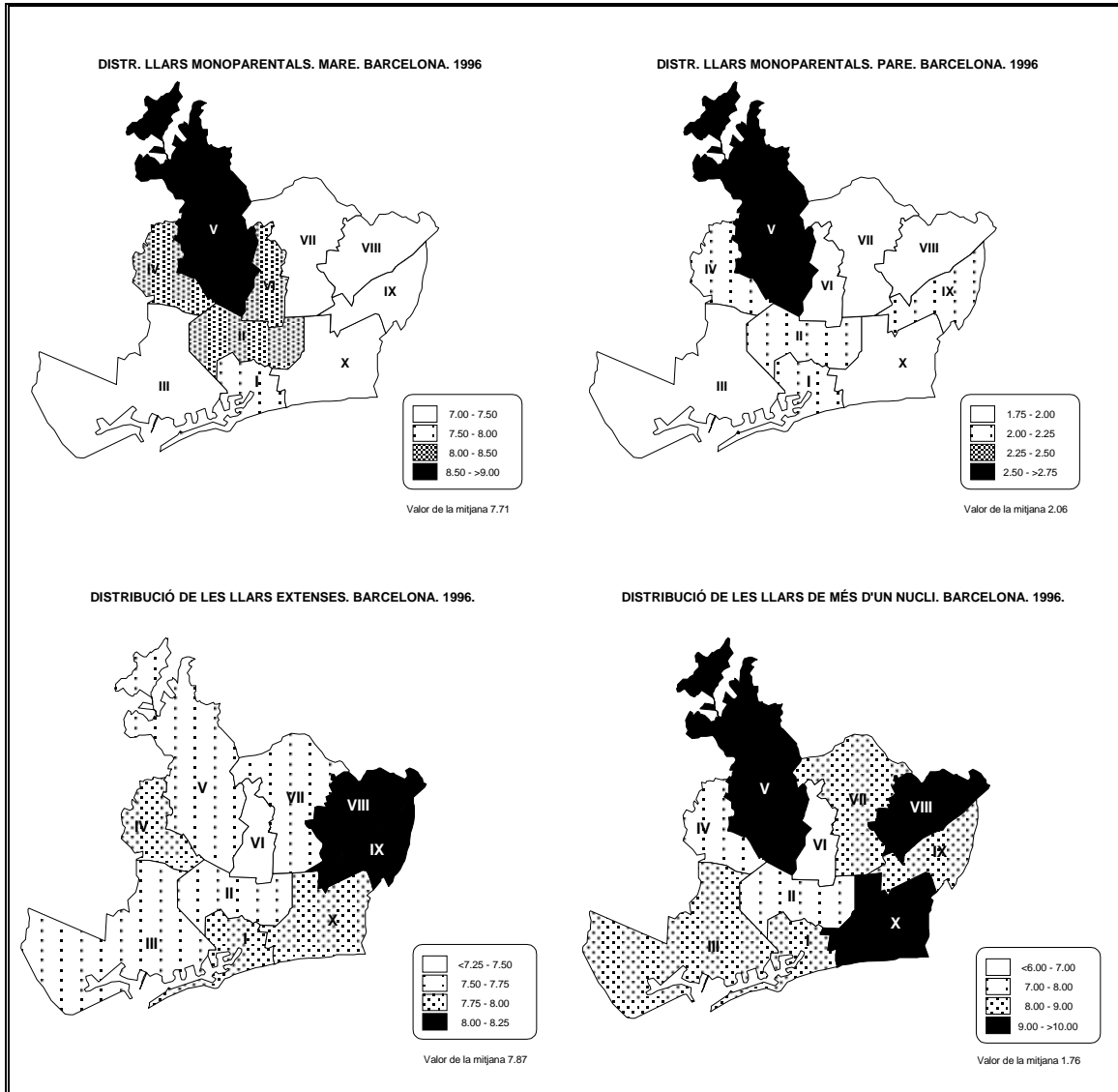
Les llars extenses i les llars múltiples no presenten gran diferència territorial, excepte quan s'analitza el pes de les persones ascendents.

Quadre 8.1 (Annex taula 8.16)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Quadre 8.2 (Annex taula 8.16)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

8.2.2.1. Les estructures en expansió: formes noves o formes en contracció.

Les llars en expansió, que s'han vingut a definir com *els paradigmes de les noves formes de viure*, presenten una estructura que emmascara una dualitat. Sota una morfologia, aparentment idèntica, poden amagar-se noves opcions de formes de convivència amb *una morfologia descomposada* producte de l'envelliment. L'anàlisi de la composició a partir de l'edat, sexe i estat civil i relació de parentiu amb la persona principal permet distingir la veritable naturalesa de les llars.

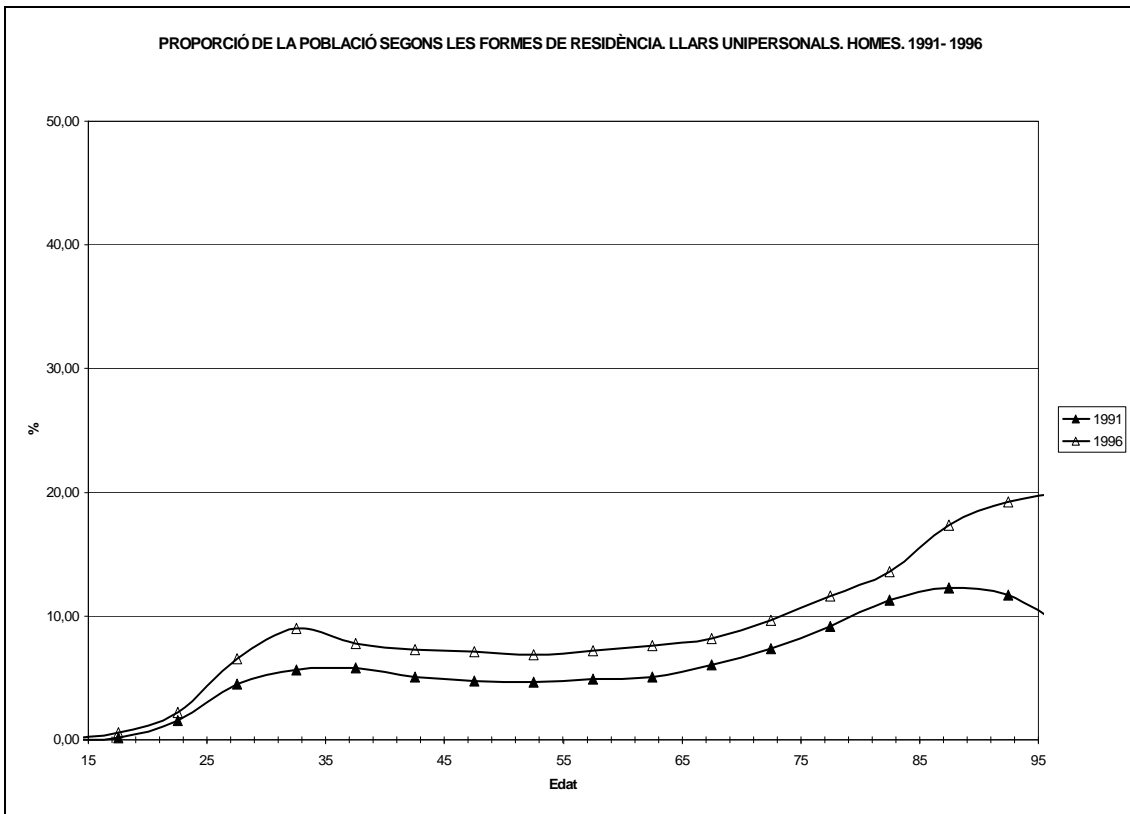
Les unipersonals

A Barcelona, gairebé una de cada quatre llars és de tipus unipersonal. Després de les llars nuclears de parella amb fills, les llars de solitaris són les més nombroses. Representen un 23.20% del total de les llars i hi resideix un 8.92% de la població.

El fet de viure sol, no és l'opció més practicada per les persones joves encara que va en augment. El rostre de la soledat barcelonina és vell i femení, vidu en uns casos o solter en d'altres, per tant, les llars de solitaris són el resultat de llars en *descomposició* i no tant de noves opcions. Les dones mostren major percentatge de monoresidencialitat que no pas els homes: 68% davant del 32% dels homes, però no pas a edats joves.

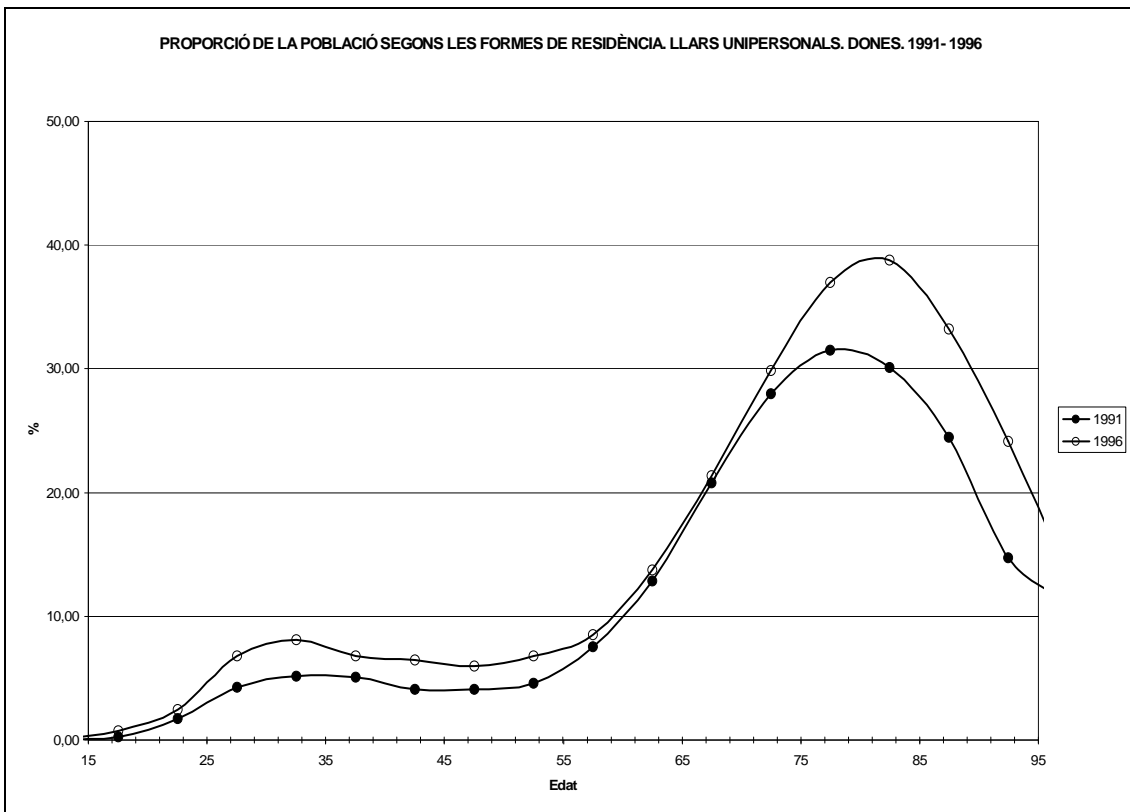
L'edat mitjana es fa ressò d'aquest fet, mentre que les dones mostren una edat mitjana de 65.10 anys, els homes en tenen 52.60. (*Annex Quadre 8.6*) com a conseqüència d'una expectativa més llarga de vida favorable a la dona.

Gràfic 8.5

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Gràfic 8.6

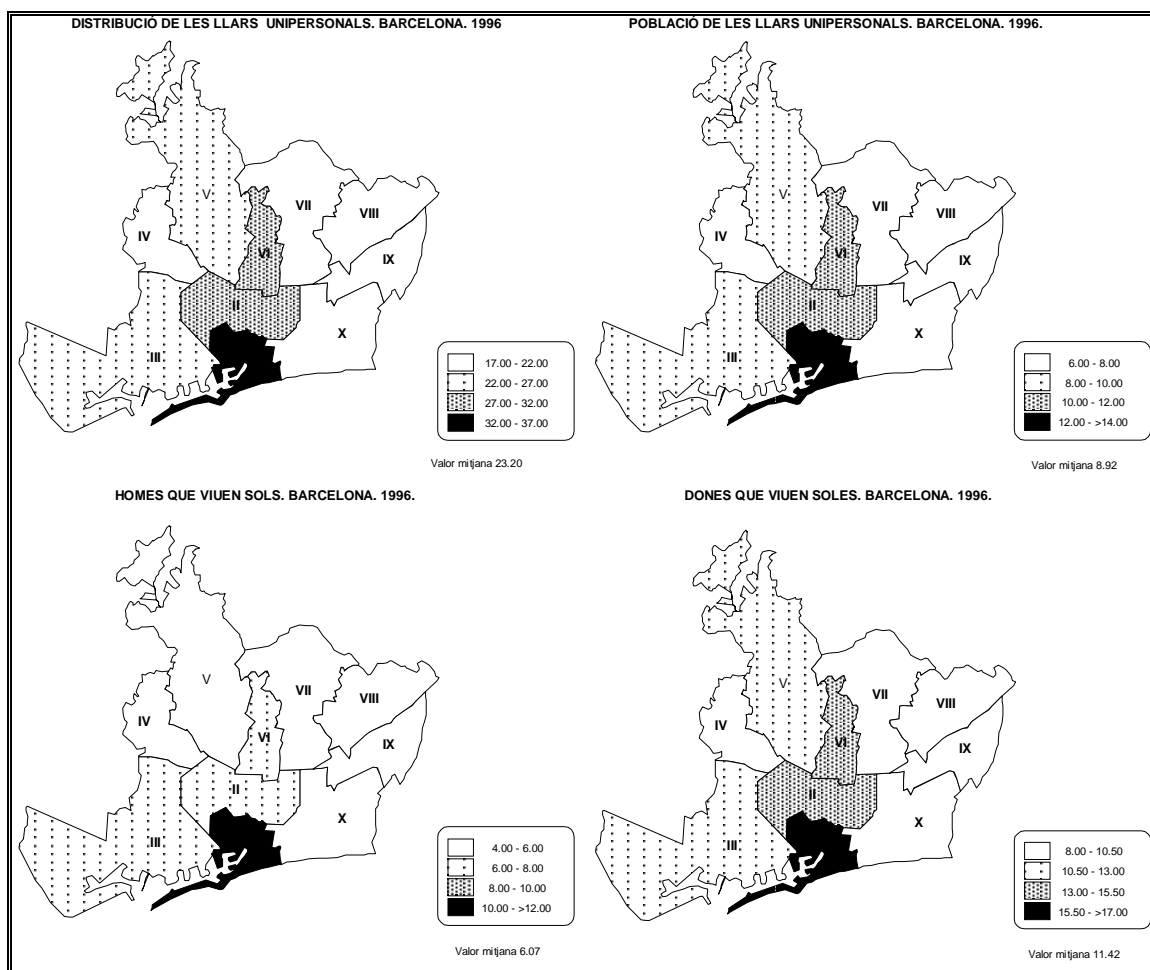
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

La corba de la soledat (Gràfics 8.5 i 8.6) pot reflectir diverses etapes del curs de vida: entre els 25-35, la soledat com a opció; entre els 35 i 50, la soledat com a producte de la ruptura i a partir dels 65, la soledat com a descomposició de la llar per viduïtat.

El 48.91% de dones que viuen soles a Barcelona són vídues, davant del 14.90% dels homes; en canvi, el 46.91% dels homes són solters, davant del 30.87% de les dones. (Annex. Taules 8.65 i 8.67) El que sí que suposa una novetat en les noves formes d'organitzar la convivència és el percentatge de persones casades que viuen soles sobretot homes, un 25% del total de la població solitària, potser explicitant formes de residència de transició, potser producte d'una ruptura de fet.

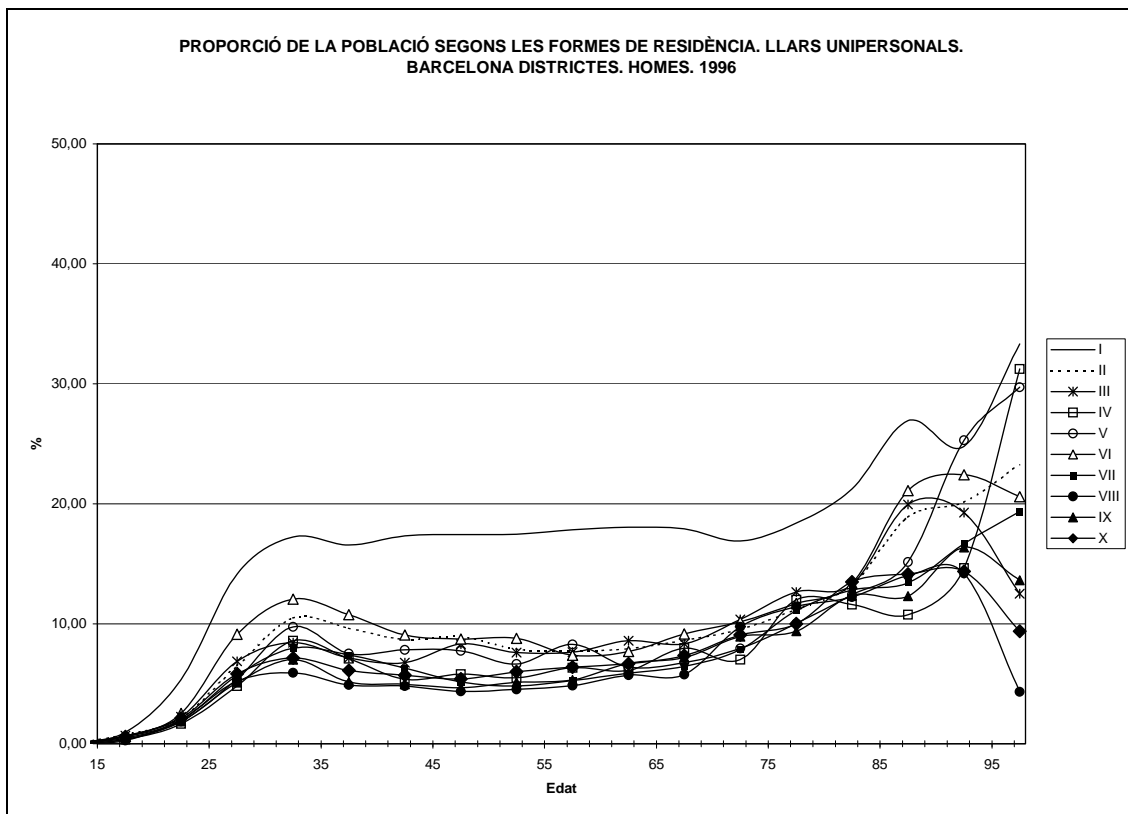
La distribució de la monoresidencialitat segons els districtes de Barcelona és una de les estructures que presenta major diversitat territorial.

Quadre 8.3

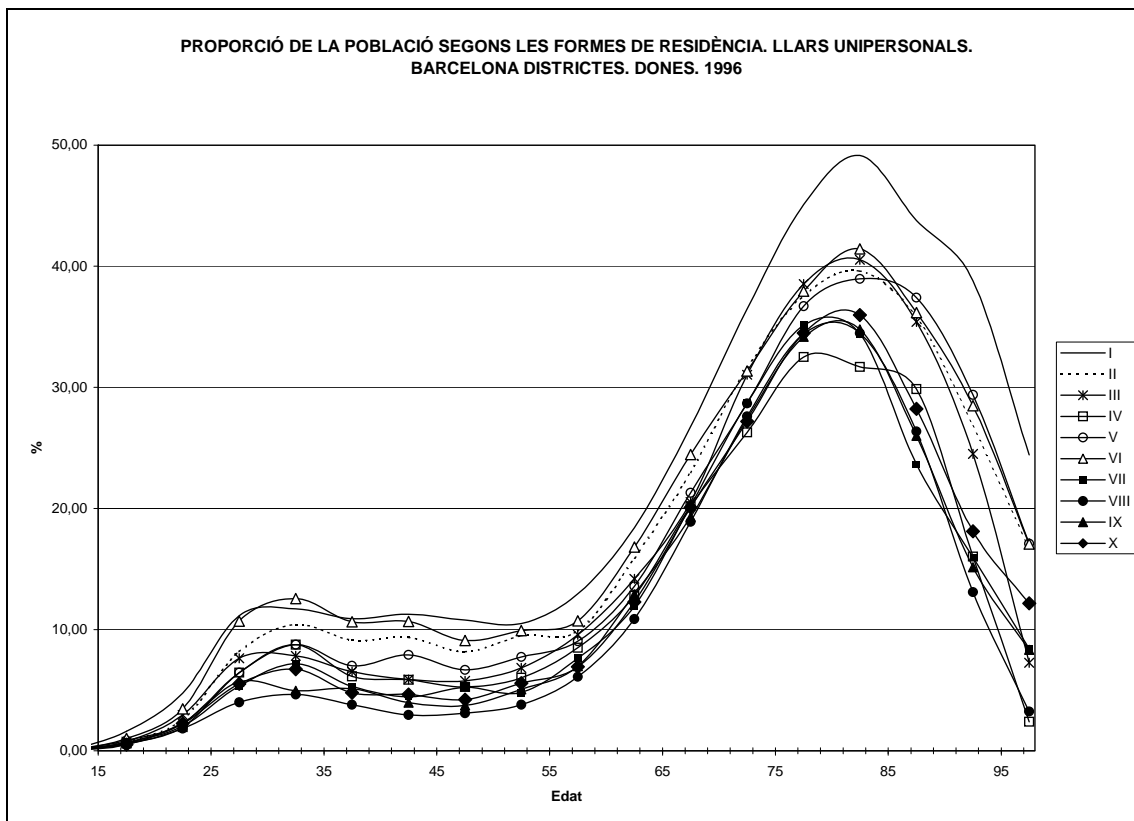
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Gràfic 8.7. (Annex taules. 8.25, 8.27, 8.29, 8.31, 8.33, 8.35, 8.37, 8.39, 8.41, 8.43)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Gràfic 8.8 (Annex taules: 8.45, 8.47, 8.49, 8.51, 8.53, 8.55, 8.57, 8.59, 8.61, 8.63)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

La distribució de les llars unipersonals a Barcelona segueix un eix vertical que descriuen els districtes de Ciutat Vella, l'Eixample i Gràcia, representant el 36.96%, 27.28% i 27.97% respectivament, destacant el districte I on aquest tipus de llar predomina sobre qualsevol altra. (*Quadre 8.1*)

Un 68.15% de les persones que viuen soles són dones i, d'aquestes, un 61.92% tenen més de 65 anys. Així, la distribució dels solitaris a Barcelona coincideix amb el mapa de l'envelliment (*Annex quadre 8.7*)

Segons sexe, edat i estat civil, els homes que viuen sols segueixen unes pautes residencials diferencials segons l'edat, potser més clares que en el cas de les dones on conviuen diversos perfils.

Cal destacar la proporció d'homes sols a Ciutat Vella, un 13.86%. Possiblement aquest fet pot explicar-se a partir de la concentració d'immigrants que resideixen sols en habitatges barats. Ciutat Vella presenta el valor cadastral més baix de Barcelona i els lloguers barats a canvi d'unes escasses condicions de dignitat. A aquest fenomen cal afegir-li la incidència de l'envelliment que en alguns casos condueix a la soledat.

Si es traça una línia imaginària de muntanya a mar, partint en dues meitats iguals el mapa de Barcelona, s'observa que la residència preferent dels homes solitaris joves fins a 35 anys (que representen un 23.56%) de la soledat masculina resideixen a la banda dreta de la ciutat, als districtes VI, VII, VIII, IX, X. (*Quadre 8.4*). En canvi, els homes sols adults, entre 35 i 65 anys, que representen el 47.10% de la soledat masculina, (*Quadre 8.4*) resideixen majoritàriament a la part esquerra del mapa de Barcelona, destacant, especialment, districte IV de Les Corts-Pedralbes.

La distribució dels joves solitaris sembla coincidir amb els districtes que presenten valors cadastrals del sòl més barats (*Annex quadre 8.8*). Sembla plausible que les persones joves que viuen soles cerquen habitatges més petits i a bon preu ja que disposen de menys coixí per a l'adquisició o lloguer dels mateixos.

Possiblement en aquest sector d'edat conflueixen diferents perfils, ja que es tracta de districtes amb els valors més alts i també més baixos de l'Índex de Capacitat Econòmica Familiar (ICEF). (*Annex quadre 8.8*). Així, Les Corts- Pedralbes, Sarrià Sant Gervasi i l'Eixample presenten, en general, els Índexs de Capacitat Econòmica Familiar més elevat de Barcelona, en canvi Ciutat Vella i Sants tot el contrari. Cal dir que els districtes més benestants coincideixen amb un perfil de solitaris casats i

divorciats; en canvi els districtes amb menor capacitat econòmica coincideixen amb els solters.

Els homes vells que viuen sols i que representen el 29.34% de la totalitat de la soletat masculina es situen al sud de la ciutat, com si es tracés una línia imaginària paral·lela al mar. Les màximes distribucions s'observen a l'Eixample, Sants i Ciutat Vella, districtes on conflueix l'envelliment i, a excepció de l'Eixample, els preus barats i els habitatges vells.

Les dones que viuen soles no segueixen una distribució tant clara. De les 91.360 dones que viuen soles a Barcelona a l'any 1996, un 11% tenen menys de 35 anys, aquestes tenen preferència per residir als districtes VI i VII, igual que els homes, i a Les Corts-Pedralbes. Donat que aquest districte presenta un alt ICEF i alhora un alt valor cadastral es podria interpretar que les dones solitàries joves tenen un major nivell econòmic que els homes.

Les dones entre 35-65 (27% de les solitàries de Barcelona) es reparteixen per tot el territori.

Les dones grans, que representen el 61.92%, es distribueixen en el territori seguint dos eixos: d'una banda el mapa de l'envelliment i per tant, traçant una línia que va de Collserola al mar; i d'altra banda, seguint la línia dels habitatges més vells i barats, seguint una línia paral·lela al mar. Aquestes dues línies imaginàries conflueixen al districte II on conviuen alts índexs d'envelliment i pisos amb un elevat valor cadastral amb dones grans que han quedat soles.

Pel que fa a l'estat civil de les persones que viuen soles, tot i que les situacions poden ser molt diverses, segueixen pautes diferenciades. Cal destacar que les dones solteres segueixen la línia vertical del mapa de l'envelliment, d'aquesta manera, dones que viuen soles no sempre són vídues sinó que són dones que s'han quedat solteres, per tant si es compara amb el mapa de les vídues s'observa que la residència preferent d'aquestes són els districtes perifèrics: Sants-Montjuïc, Sant Martí, Sant Andreu i Nou Barris reforçant el caire de *contracció* o *descomposició* pel que fa les composicions familiars d'aquests districtes. (*Annex. Quadre 8.2*).

Els homes i les dones solitaris separats resideixen arreu de tot el territori, no hi ha massa diferència entre els valors màxims i mínims, tot i que cal destacar que s'ubiquen

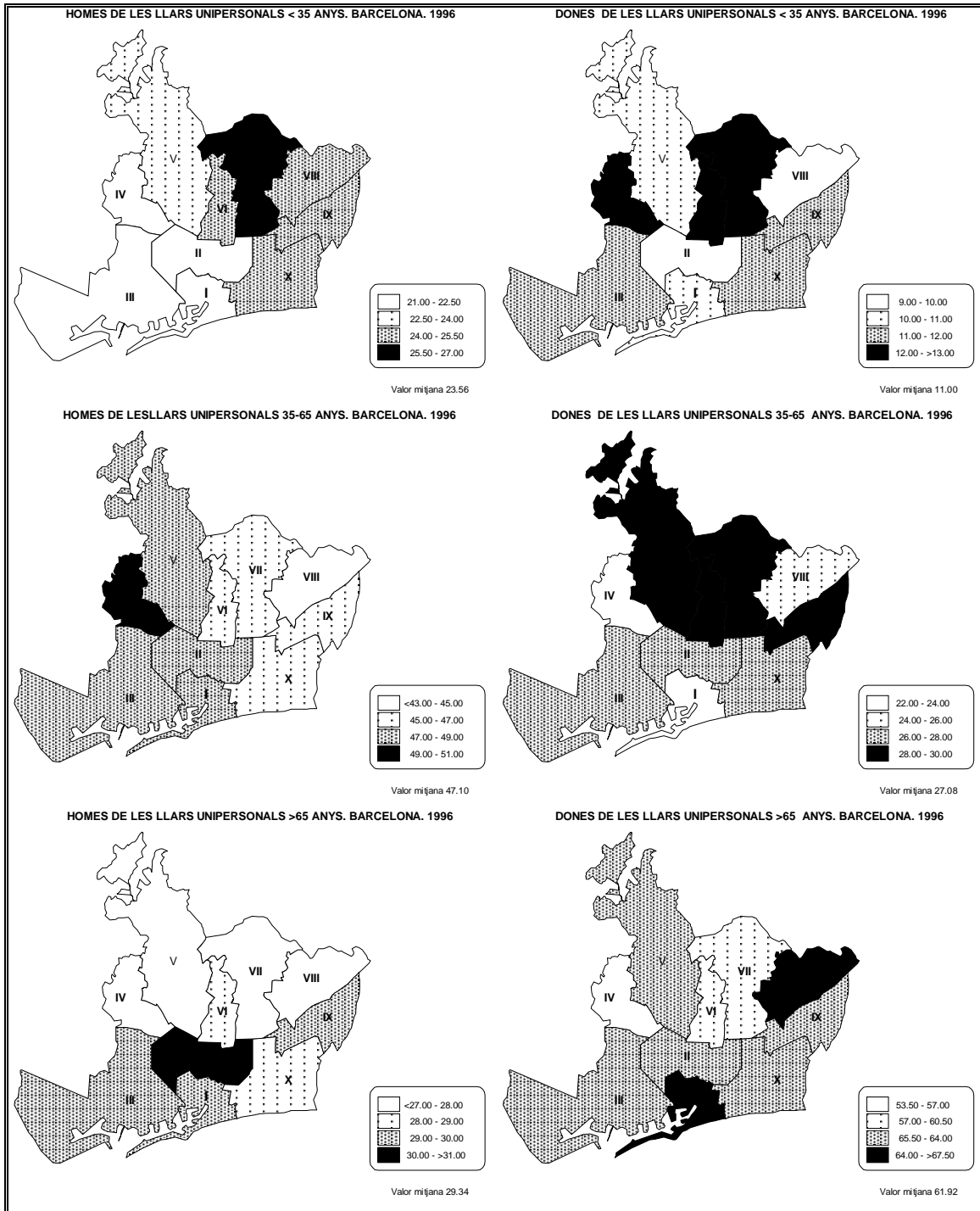
a la part dreta de la ciutat (districtes VII, VIII, IX, i X) aprofitant aquells habitatges més assequibles que els ingressos minvats permeten.

En canvi, els solitaris divorciats i casats es situen a les parts més benestants de la ciutat: Les Corts-Pedralbes, Sarrià-Sant Gervasi, Gràcia. El cost i les obligacions econòmiques posteriors que genera un divorci, demana un certa solvència econòmica.

No és poc important la monoresidencialitat de persones casades (25% dels homes i 13% de les dones que viuen sols) que poden emmascarar ruptures de fet. Aquest fenomen constitueix un veritable canvi i obeeix a formes noves de residència. (*Annex. Quadre 8.2*).

Cal destacar el districte VI, Gràcia, com un territori emblemàtic on hi conflueix l'envelliment i la modernitat. L'envelliment donat que hi ha un gran nombre de persones velles, solteres o vídues que viuen soles i de modernitat perquè esdevé un districte emblemàtic amb habitatges barats per als joves.

Quadre 8.4

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

En definitiva, la distribució de la monoresidencialitat és força diferent segons quin sigui el perfil de la soletat. Donat que les persones que viuen soles són dones grans es pot dir que el mapa coincideix amb el de l'envelliment. No pas en edats joves on es recerquen habitatges més barats fet que marca la residència fortament. Pel que fa a l'estat civil, les ruptures, determinen en certa manera la localització en funció de l'estatus econòmic del que resideix sol, d'aquesta manera existeix una diferència entre divorciats i separades; mentre uns resideixen a districtes benestants les altres han de buscar habitatges més barats i per tant perifèrics.

Les llars sense nucli de més d'una persona

Barcelona presenta una elevada i creixent proporció (5.19% a l'any 1996) de llars sense nucli, en les quals hi resideix un 4.37% de la població quadruplicant l'homòloga a Catalunya i la Regió Metropolitana, de la qual un 59.68% són dones.

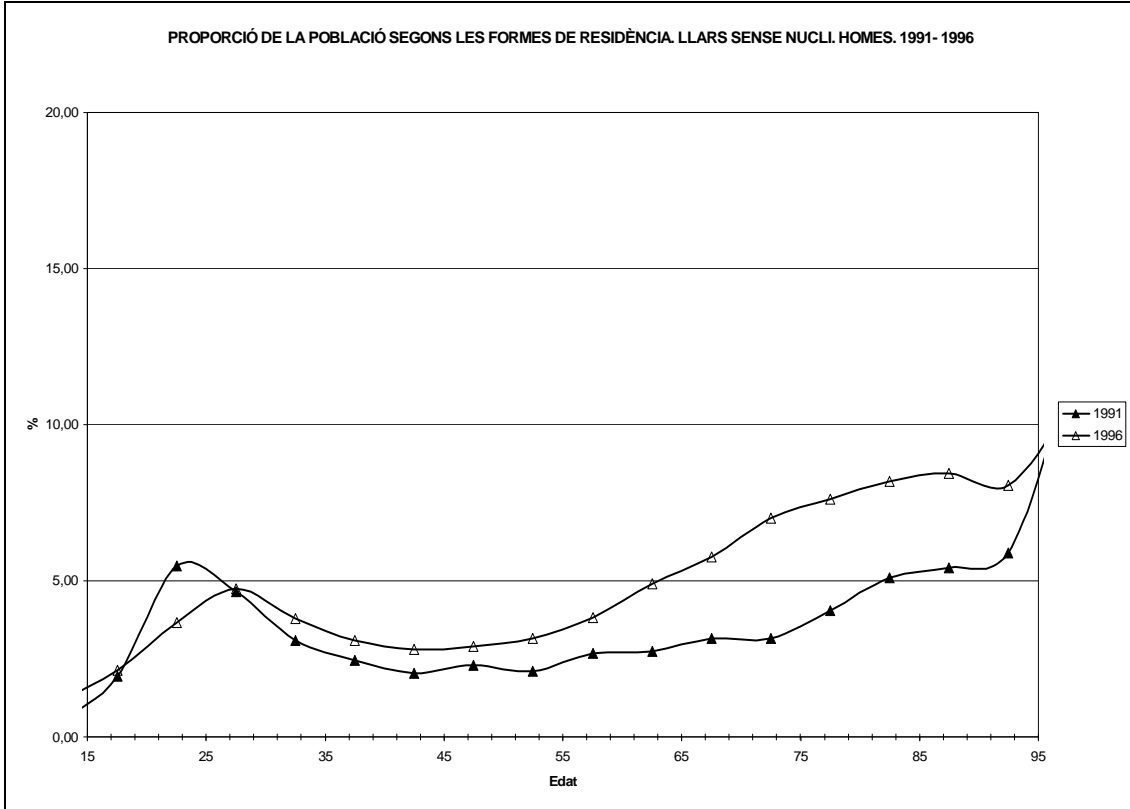
El perfil de persones que componen aquest tipus de llar és divers, tot i que el 79.71% població que hi resideix està emparentada, destacant la residència de germans que representa el 40.41% del total d'aquesta categoria.

El gràfic de la distribució segons edats (*Gràfics 8.9 i 8.10*) dibuixa tres grups o etapes: fins als 30 anys, entre els 30 i els 65 i a partir dels 65.

Entre els menors de 30 anys, destaca la proporció d'homes sobre les dones. El fet de viure en una llar sense nucli a edats joves pot ser degut a diverses circumstàncies: compartir habitatge amb amics com a primera etapa de l'emancipació, pisos d'estudiants o d'altres situacions; però pot encobrir el registre d'una situació de parella de fet. El retrocés experimentat en aquesta franja d'edat respecte a 1881 i el fet que les persones no emparentades de les llars sense nucli hagin disminuït en 11.448 efectius semblen reforçar aquesta hipòtesi.

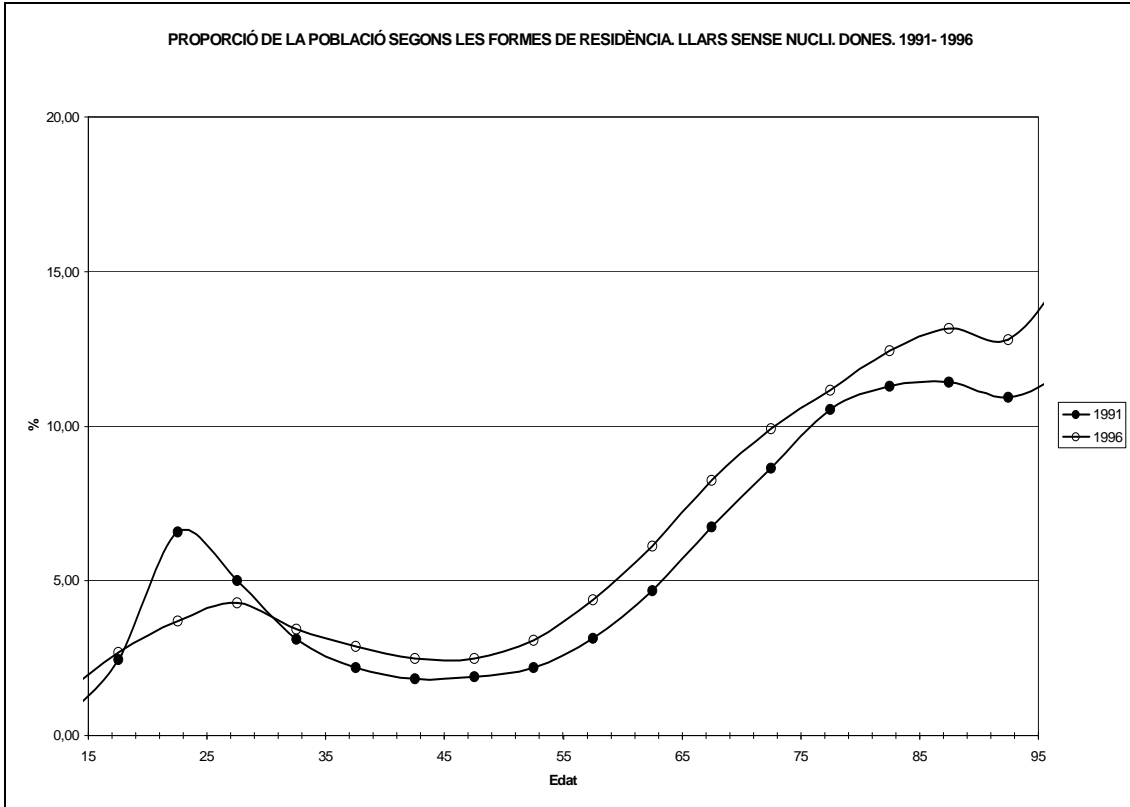
A partir dels 30 anys comença a davallar la proporció de persones residents en aquest tipus de llar, possiblement com a resultat de formació de famílies i és a partir dels 50 anys quan torna a ascendir el percentatge assolint valors superiors al 10% a partir dels 70 anys, sobretot en el cas de les dones.

Gràfic 8.9

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Gràfic 8.10

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Possiblement la contracció i descomposició d'altres tipus de llar, a causa de la desaparició d'algun membre, transforma les llars en llars sense nucli i, fins i tot, porta les persones que s'han quedat soles a reorganitzar la seva convivència eludint la soletat. També pot pensar-se en la hipòtesis que les persones grans poden reconstruir el seu nucli amb una vida de parella de manera informal per no perdre la pensió i l'autoregistre com a llar sense nucli de dues persones no emparentades pot ser una manera d'emascarar aquesta situació de fet.

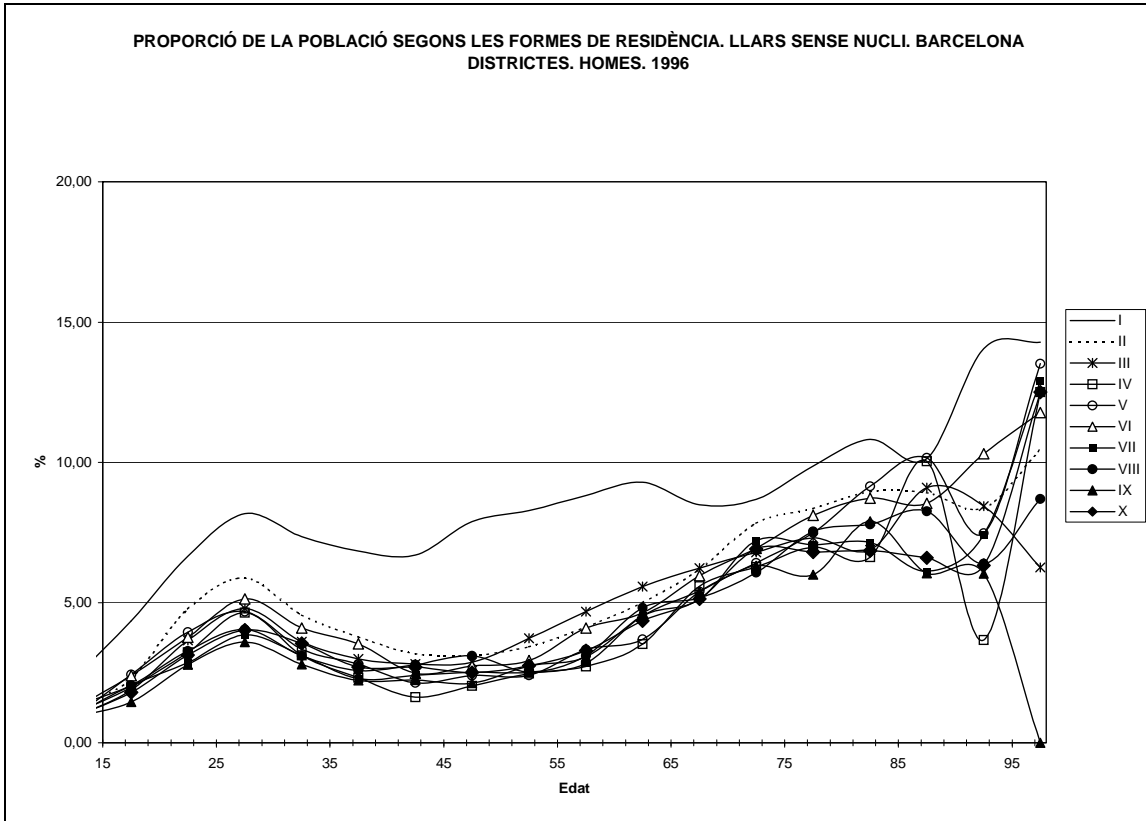
La distribució de les llars i les persones de les llars sense nucli en el territori presenta una estructura similar a la de les llars unipersonals i per tant, coincideix amb el mapa de l'envelliment, d'aquesta manera la població que hi resideix és, majoritàriament, vella i femenina.

Cal destacar Ciutat Vella i l'Eixample on s'acumula un major percentatge de llars d'aquest tipus, un 7.42% i un 6.21% respectivament. Una de les hipòtesis que expliquen la presència de llars sense nucli a Ciutat Vella pot ser la concentració de persones immigrades que comparteixen habitatge en aquest territori, tot i que la major presència de dones 3.334, davant dels 2.854 homes fa pensar que s'hi barregen dos fenòmens, d'una banda la presència d'immigrants i d'altra banda l'envelliment que afecta, com ja s'ha explicat, més a les dones. (*Quadre 8.5*)

Més d'un 40.79% dels homes i del 44.77% de les dones residents a les llars sense nucli són solters. El mapa de la solteria torna a coincidir amb el mapa de l'envelliment: Ciutat Vella, Eixample, Gràcia, Sarrià Sant Gervasi. L'excepció la constitueix el districte IV que és el més jove de Barcelona i alberga població soltera no envellida, per tant es tracta d'unitats tipus pisos d'estudiants. (*Annex. Quadre 8.3. Taules 8.73 i 8.75*)

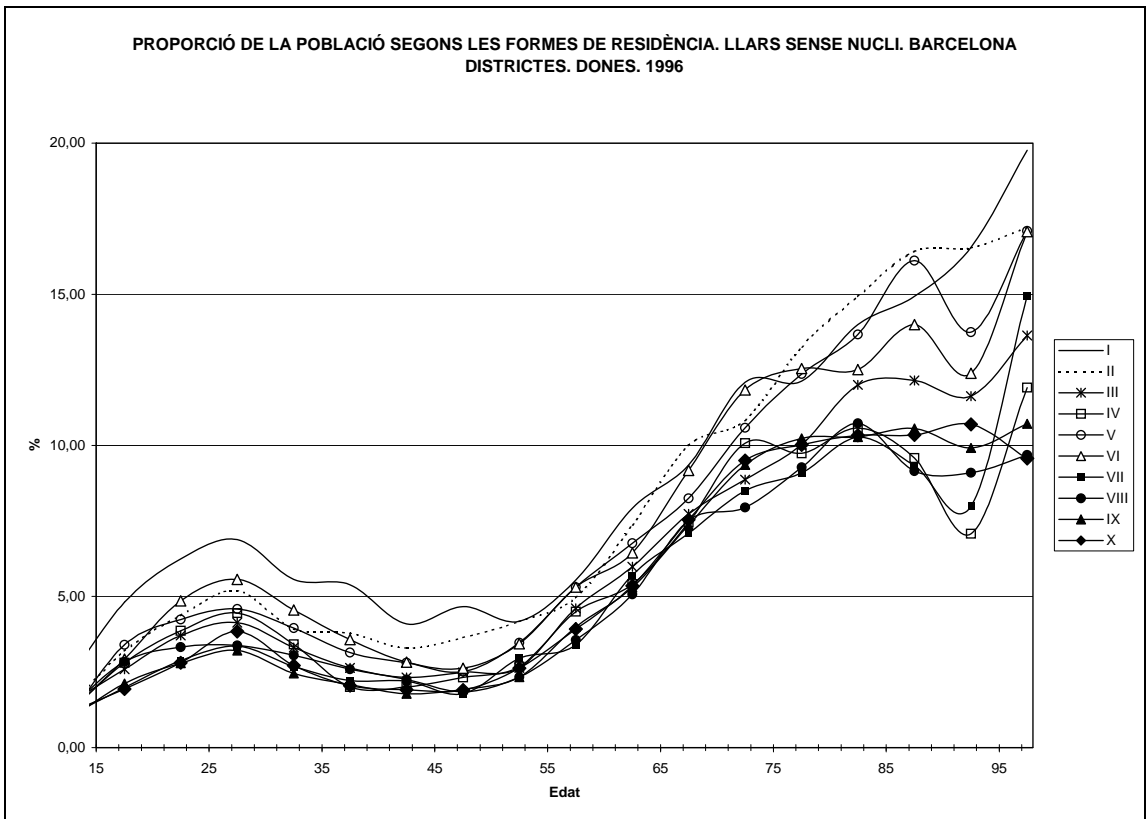
Un 79.71% de la població que resideix en llars sense nucli està emparentada amb la persona principal, la qual cosa sembla confirmar que es tractaria d'unitats en descomposició producte de l'envelliment.

Gràfic 8.11 (Annex taules. 8.25, 8.27, 8.29, 8.31, 8.33, 8.35, 8.37, 8.39, 8.41, 8.43)

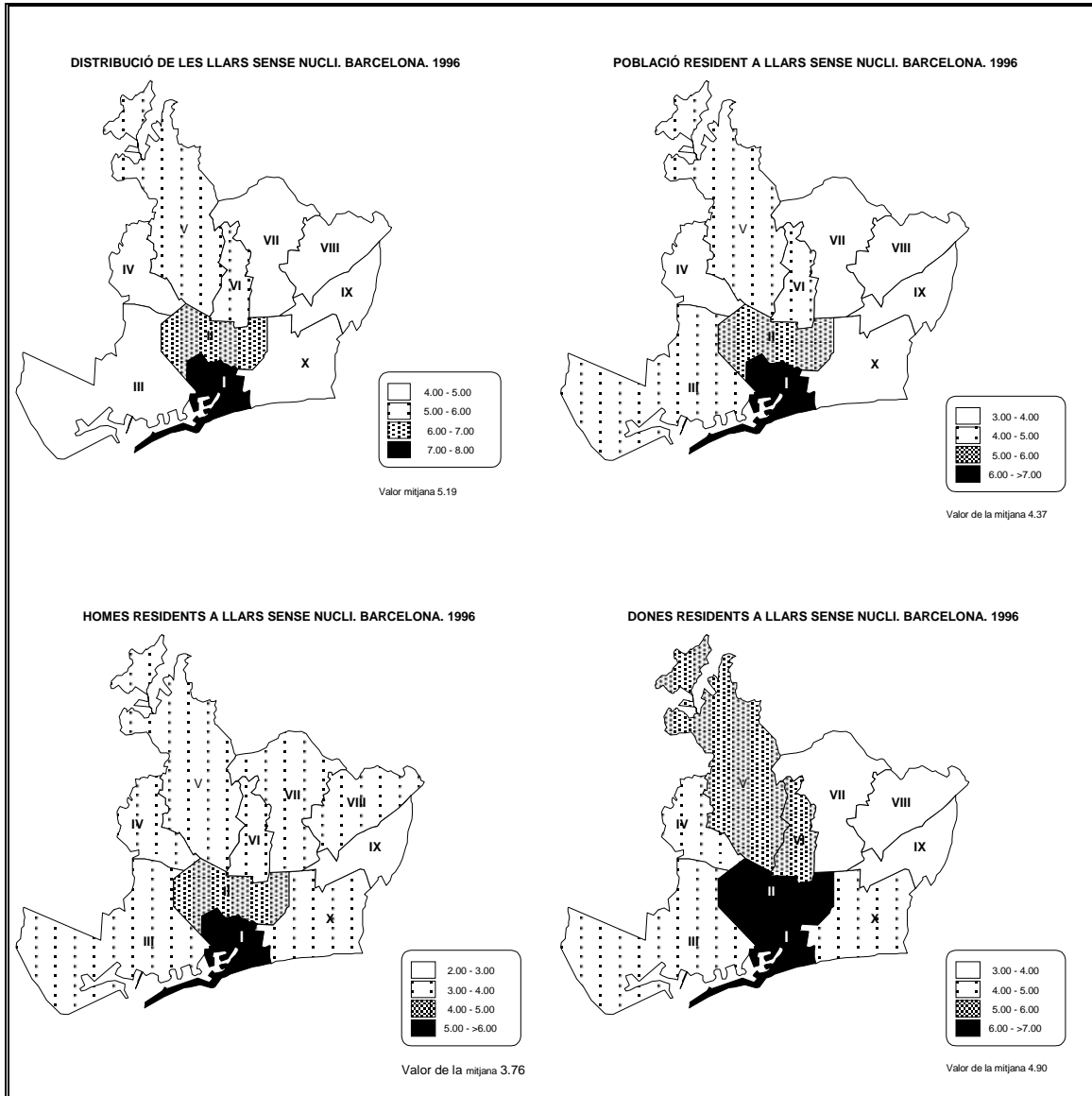
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Gràfic 8.12 (Annex taules: 8.45, 8.47, 8.49, 8.51, 8.53, 8.55, 8.57, 8.59, 8.61, 8.63)

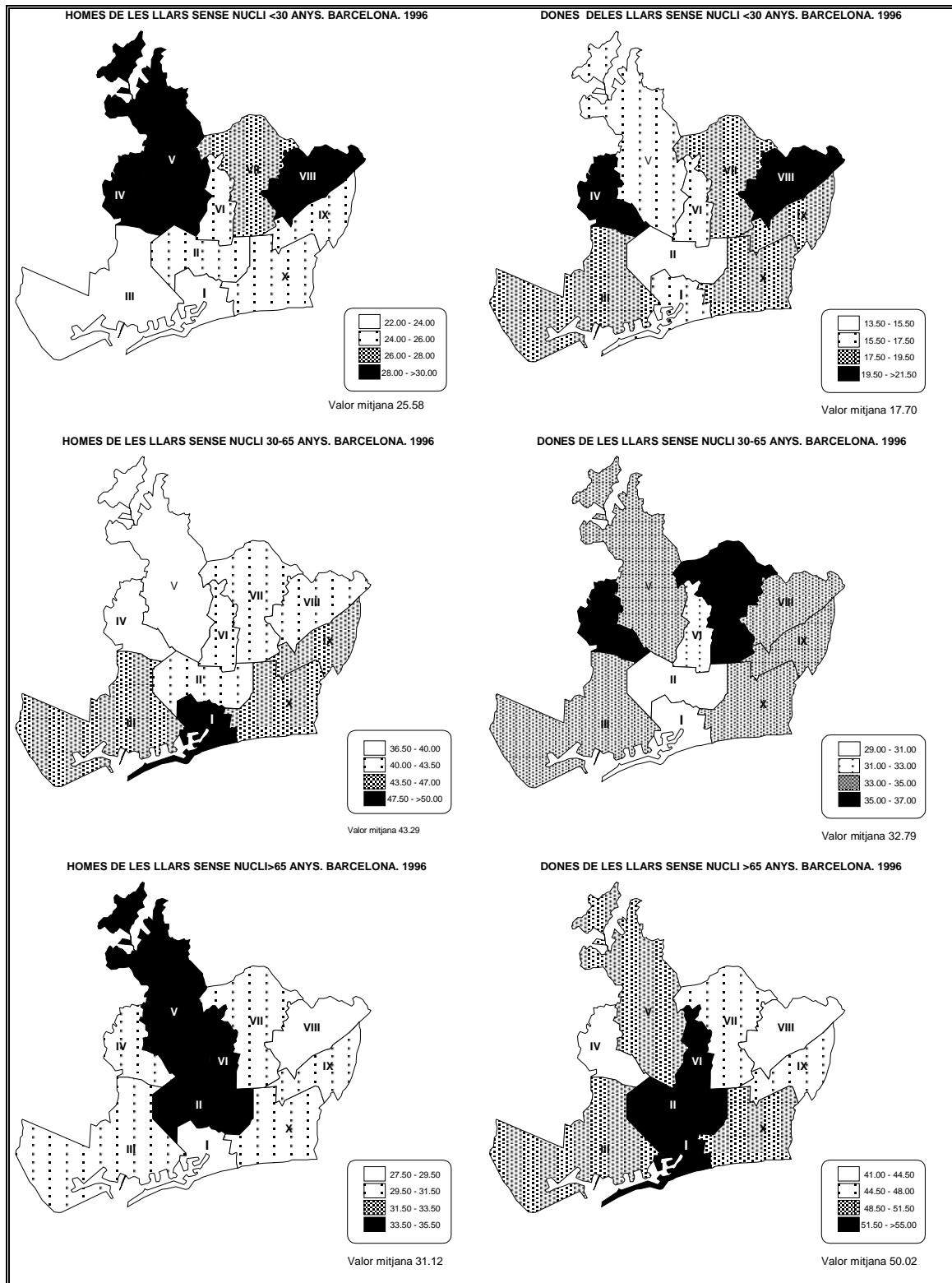
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Quadre 8.5

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Quadre 8.6

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Llars monoparentals

Les llars monoparentals al municipi de Barcelona han crescut durant el període 1991-1996 en 6.866 efectius, destacant sobretot l'increment relatiu del 60.84% de la monoparentalitat del tipus pare amb fill. Aquest és un fet novedós, no tant pel seu valor relatiu ja que partia d'una xifra absoluta no massa elevada, sinó per la seva significació.

Les llars monoparentals on la progenitora que resideix amb els fills és la mare representa un 7.71%; i les llars monoparentals de pare representen el 2.07%, albergant el 7.28% i 2.09% de la població respectivament. Les dades demostren que són les mares qui resten amb els fills o bé per viduïtat (les dones sobreviuen els homes i són més resistents a determinades causes de mort) o bé perquè davant d'una ruptura és l'home qui busca reconstruir la seva vida fora de la llar familiar. De tota manera, l'espectacular augment d'homes sols amb fills obre les perspectives a una nova manera d'organitzar la convivència i posa de manifest el canvi de rols on la simetria entre l'home i la dona comença a deixar-se veure.

Pel que fa a la distribució segons les edats dels pares i les mares¹⁶ que conformen aquest tipus de llar s'observen 3 perfils diferents (*Gràfics 8.13 i 8.14*), molt més acusats en el cas de la mare que no pas del pare: la monoparentalitat *accidental*, la monoparentalitat pròpiament dita i la *monofilialitat*¹⁷.

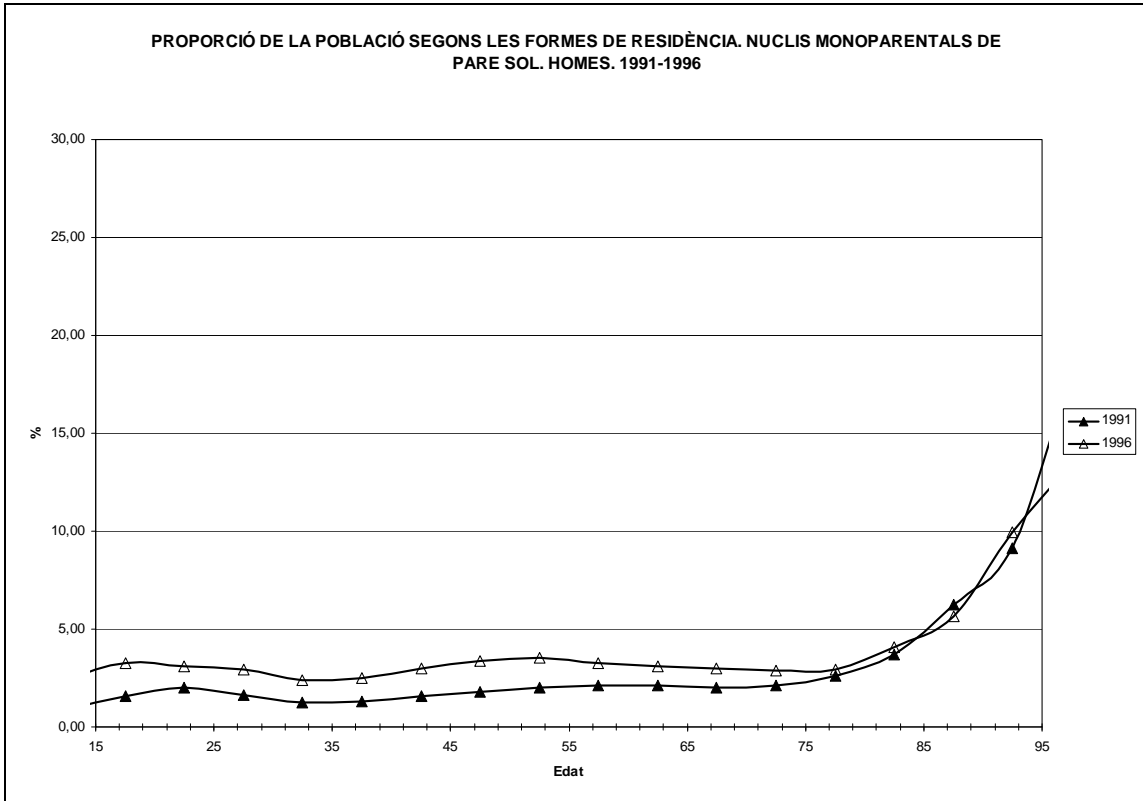
En aquesta recerca es defineix com a monoparentalitat *accidental* aquella gairebé adolescent, on les mares tenen des dels 16 fins als 20 anys, no es tractaria tant d'una nova forma d'organitzar la convivència el perfil coincidiria més aviat amb una certa marginalitat.

---

¹⁶ La distribució percentual a partir de la qual s'ha elaborat el gràfic no és la totalitat de la població que resideix en aquest tipus de llar. Donat que es disposava de la distribució per edat de les mares i dels pares de les llars monoparentals simples s'ha optat per fer-ne el gràfic. D'aquesta manera s'obté una visió més acurada del perfil dels progenitors.

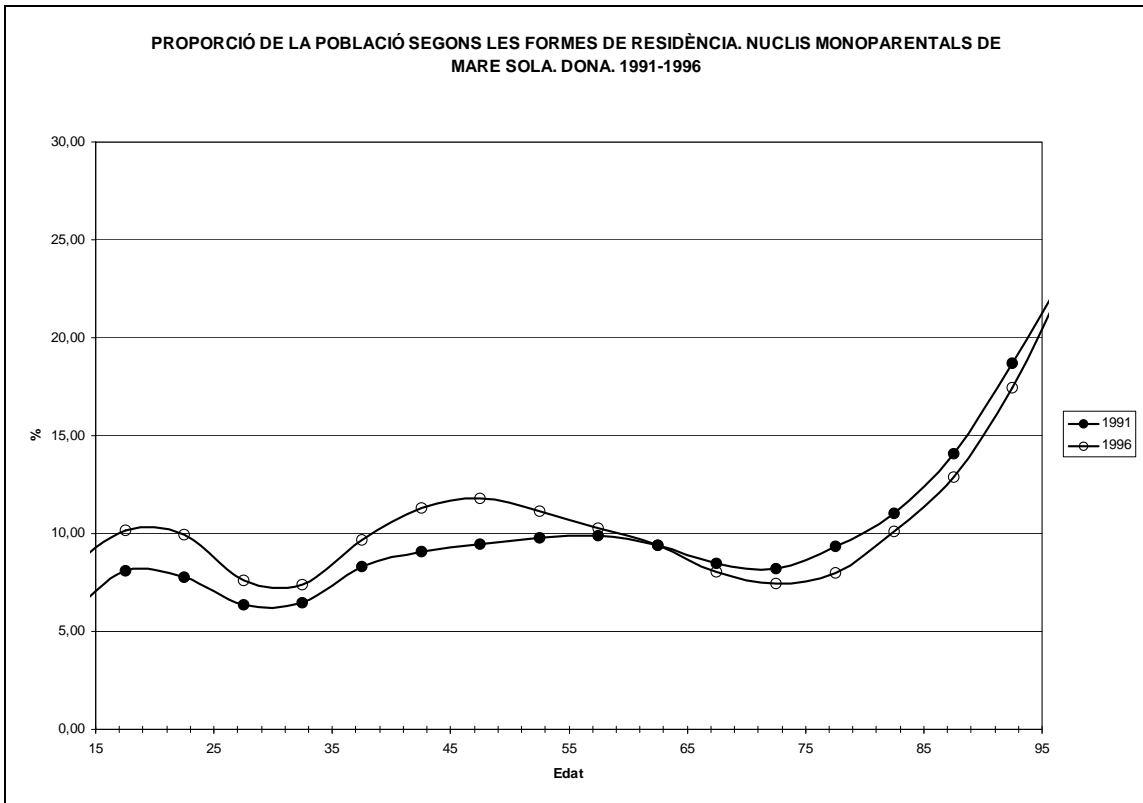
¹⁷ Els nuclis monofilials són aquells segons definició de FLAQUER, L.; SOLSONA, M. (1995) *...aquelles en què un fill o una filla solters adults conviuen amb un pare o una mare pensionistes, generalment vidus...* a FLAQUER, L.; SOLSONA, M. (1995): *La situació de la família a Barcelona a Barcelona Societat. Revista d'Informació i d'Estudis Socials* nº 3. Barcelona. Ed. Ajuntament de Barcelona. pp. 12-37

Gràfic 8.13

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Gràfic 8.14

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

La monoparentalitat pròpiament dita és la descrita per la corba entre els 35 i 55 anys on tot i que la diversitat de situacions és múltiple. En tercer lloc destaca la monoparentalitat *monofilial* com la corba que es dibuixa a partir dels 75 anys de la dona on clarament es posa que es tracta d'una llar en contracció.

Mentre que els dos primers tipus de monoparentalitat creixen durant el quinquenni 1991-1996, la monofilialitat decau, fet que posa de manifest la disminució de les llars en descomposició.

Tot i que el perfil de la monoparentalitat a la ciutat és el de la mare sola vídua (3.68% del total de les llars i un 37.63% de les llars monoparentals) i vella, durant el període 1991-1996 el nombre de llars integrades per mares vídues ha disminuït en 4.132 efectius, que queden compensats pel creixement dels progenitors i progenitores casats. Sens dubte que la ruptura incideix en formes transitòries.

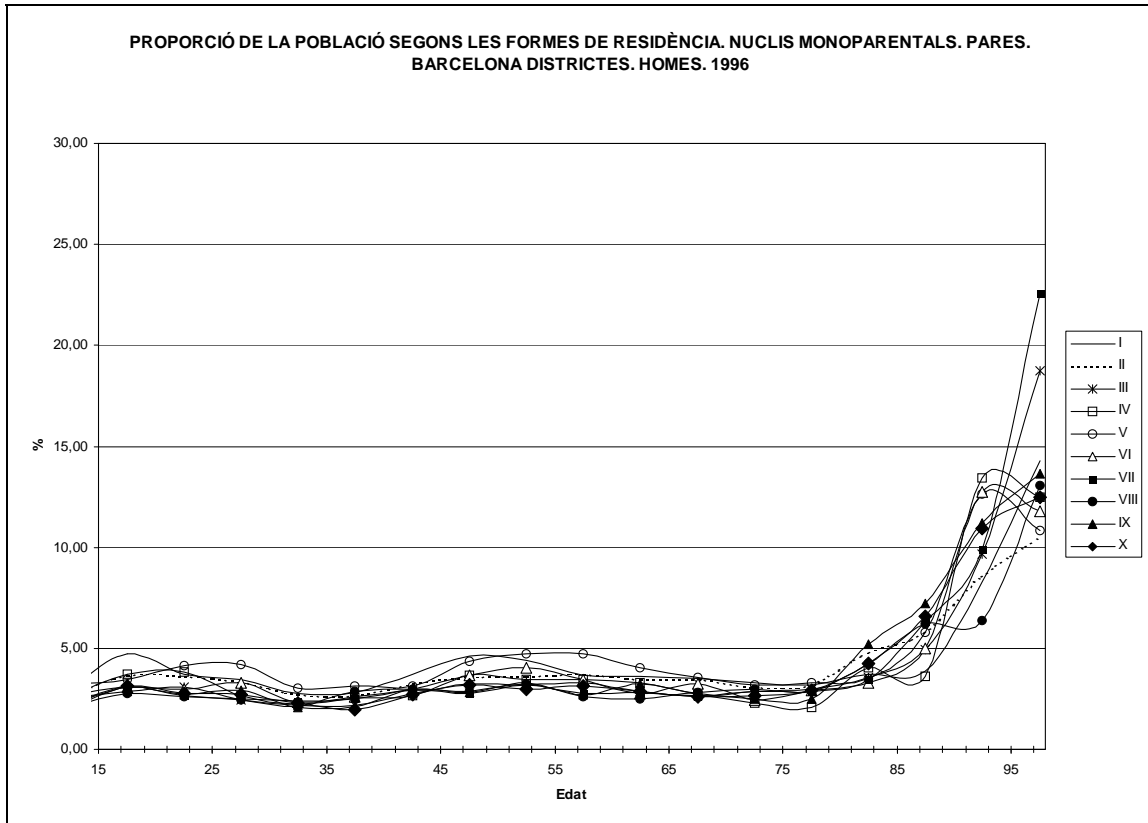
El mapa (*Quadres 8.7 i 8.8. Annex Quadres 8.4 i 8.5*) de les llars monoparentals tant de pares com de mares a la ciutat de Barcelona descriu una línia que acull una doble naturalesa de districtes, els més *vells* i els més *benestants*, així es posa de manifest el doble perfil de la monoparentalitat: la que correspon a les llars en descomposició i, per tant s'adiu amb els districtes amb més envelliment (Ciutat Vella, Eixample, Gràcia) i els més benestants com Sarrià-Sant Gervasi, Les Corts-Pedralbes que acullen les dones casades i divorciades. (*Annex taules 8.77 i 8.79*).

La distribució de les tres *generacions*¹⁸ de progenitors monoparentals segons el territori segueix una pauta diferent segons es tracti dels pares o les mares.

Les poques mares soles menors de 30 anys (1.96%), tot i que no hi ha massa diferència en el conjunt de la ciutat, s'instal·len a Ciutat Vella, i seguint una línia paral·lela al mar a Sants Montjuïc i Sant Andreu. Aquests districtes, juntament amb Nou Barris coincideixen amb les àrees amb valor cadastral més baix de la ciutat i alhora amb menor ICEF. És aquesta una monoparentalitat susceptible de pobresa i sotmesa al risc, donada la joventut de les mares, la majoria entre 16-19 anys. Aquesta distribució coincideix força amb la de les mares solteres, a la qual cal afegir Gràcia, potser no tant en aquest districte fruit de la *marginalitat* com de la *modernitat*.

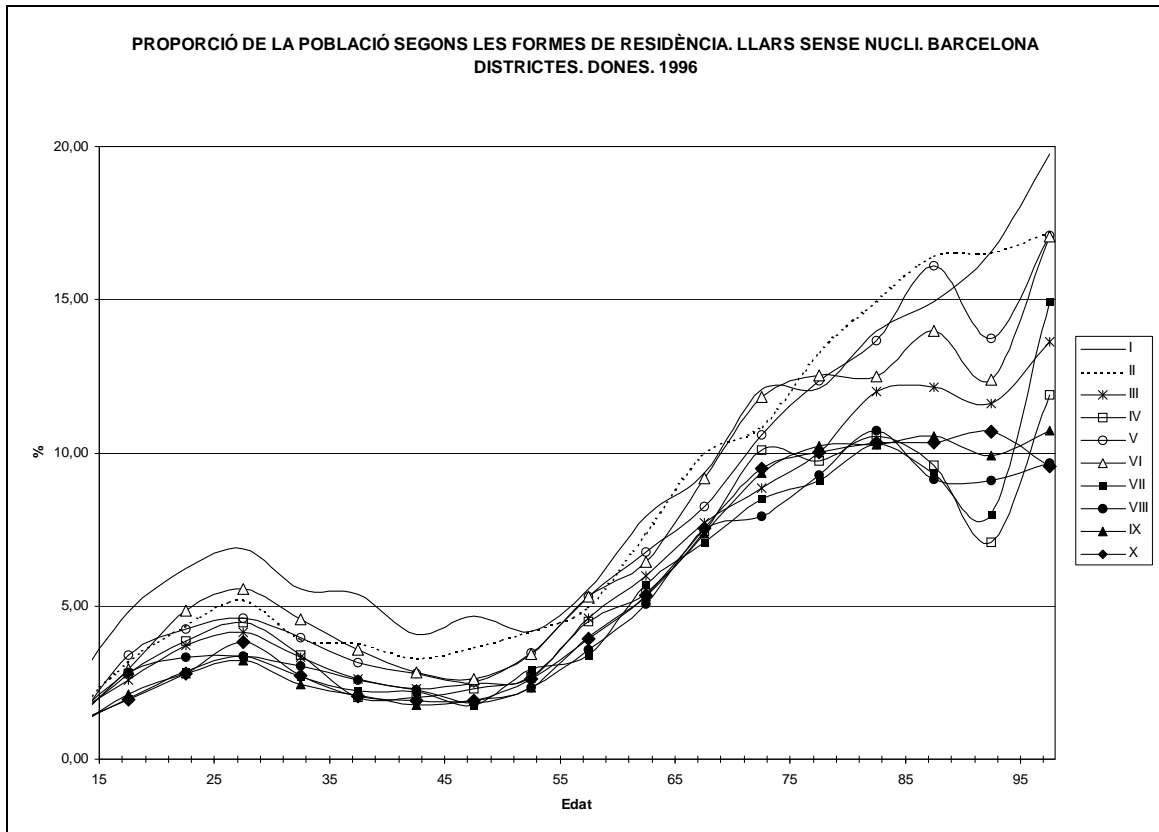
¹⁸ Entès el mot *generació* com la distribució segons els tres grans grups d'edat que s'acaba de fer amb anterioritat.

Gràfic 8.15 (Annex taules. 8.25, 8.27, 8.29, 8.31, 8.33, 8.35, 8.37, 8.39, 8.41, 8.43)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Gràfic 8.16 (Annex taules: 8.45, 8.47, 8.49, 8.51, 8.53, 8.55, 8.57, 8.59, 8.61, 8.63)

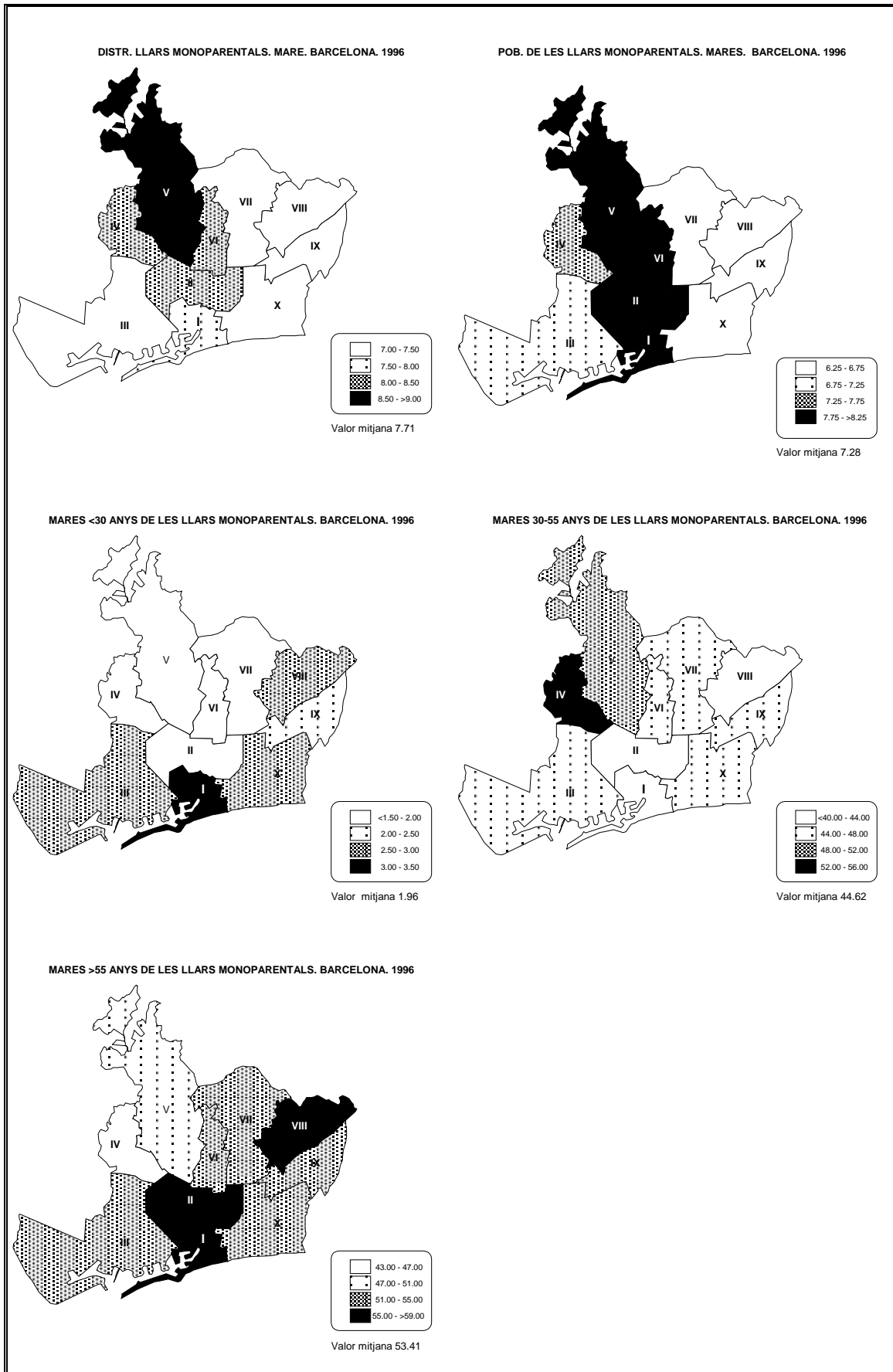

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

La monoparentalitat de les mares entre 30-55 (44.62%) se situa als districtes *benestants*, a Les Corts-Pedralbes i Sarrià Sant Gervasi, aquesta distribució coincideix plenament amb les mares soles casades i divorciades. Aquesta distribució alhora recorda la dels homes casats i divorciats solitaris, podria ser complementària a aquesta. Les monoparentals de mare casada, igual que els casats sols poden emmascarar una separació de fet. En canvi, les mares soles separades s'ubiquen als districtes perifèrics, potser cercant condicions de vida més barates en reduir-se els ingressos familiars a causa de la ruptura.

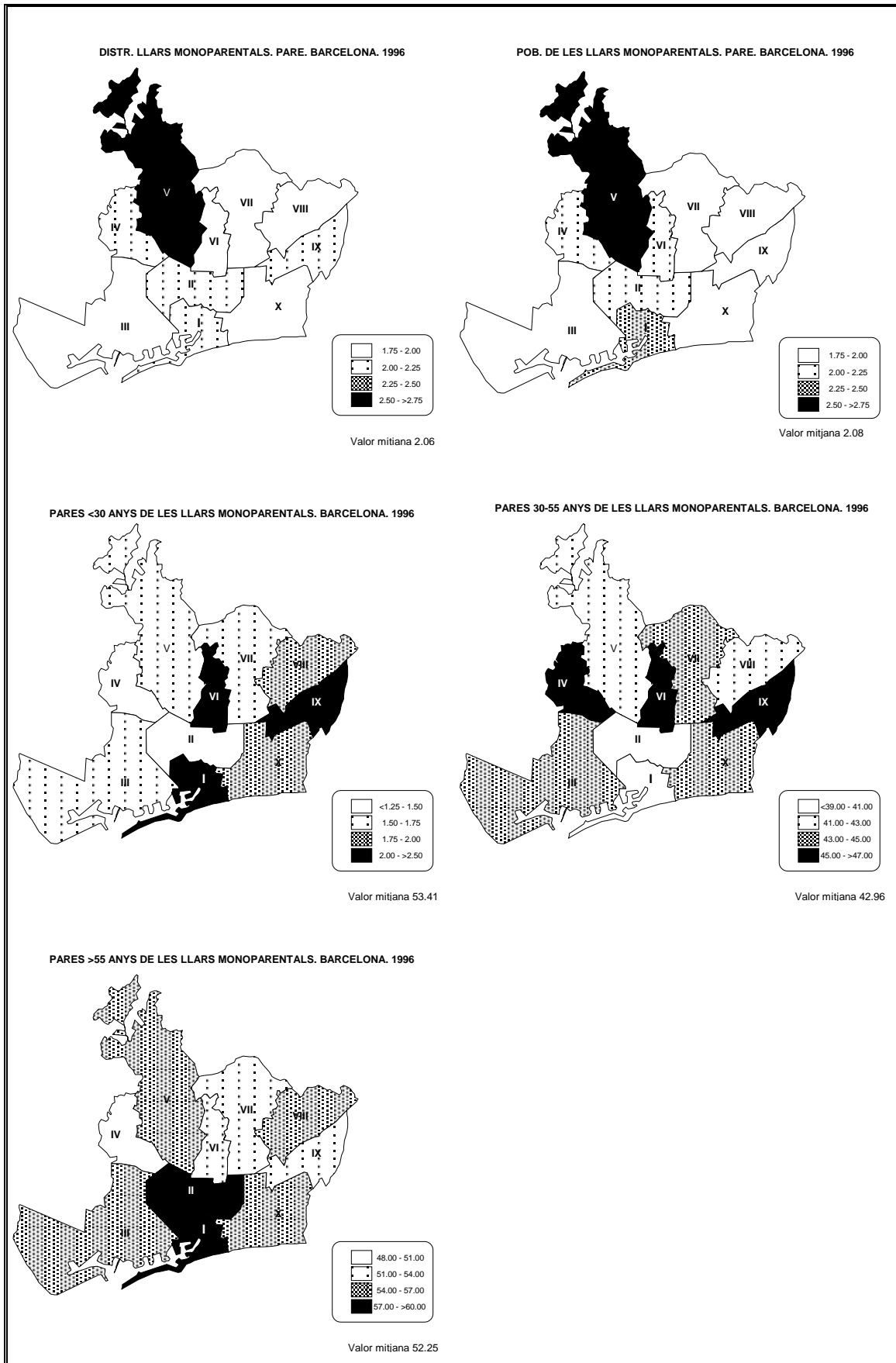
La monoparentalitat vella, major de 55 anys (53.41%) es distribueix segons el mapa de l'envelliment, Ciutat Vella, Eixample i Gràcia i els districtes perifèrics: Sants-Montjuïc, Sant Martí, Sant Andreu, Nou Barris, Horta-Guinardó. Aquesta distribució coincideix amb el mapa de les mares soles vídues.

Quadre 8.7

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Quadre 8.8

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Les parelles sense fills

Les parelles sense fills a Barcelona experimenten un creixement lleu de 2.047 efectius durant el quinquenni 1991-1996. Aquest tipus de nucli a Barcelona representa el 18.98% del total de les llars, i alberga el 14.49% de població, una mica per sobre respecte Catalunya i la RMB.

La distribució de les parelles sense fills segons les edats dibuixen un doble perfil de parelles joves i parelles velles:

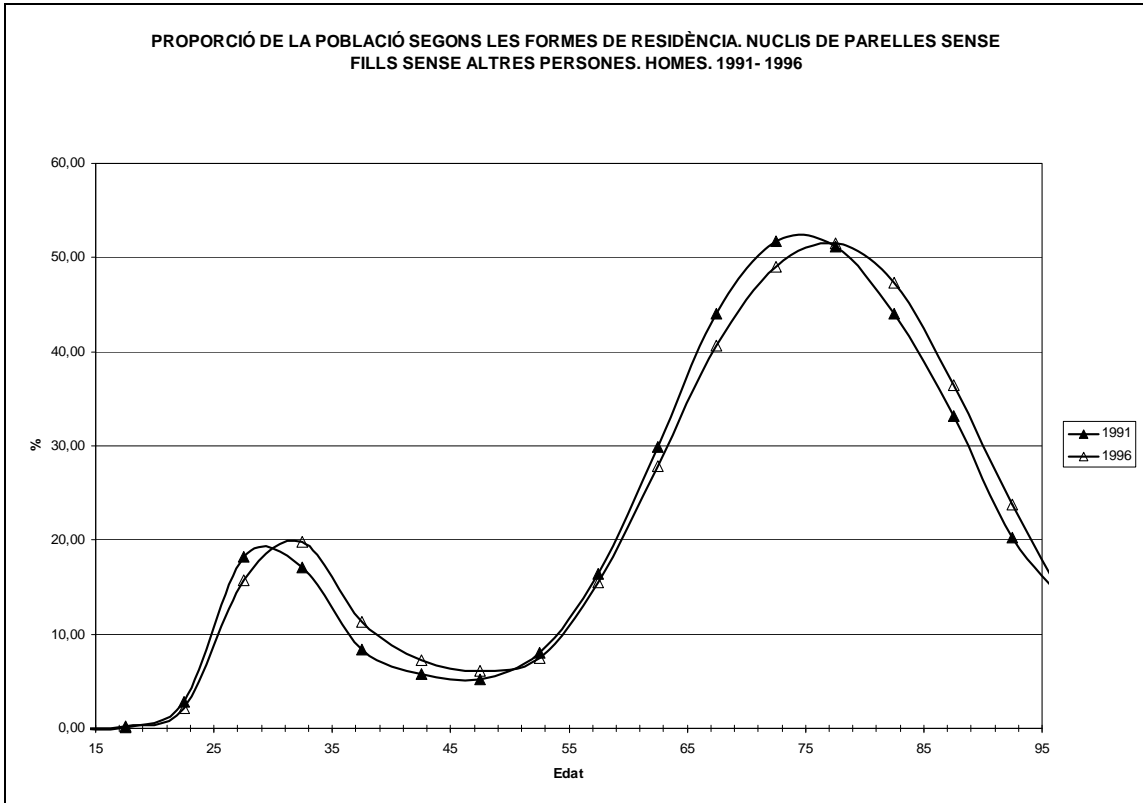
D'una banda els joves que acaben d'iniciar una vida de parella: els homes i les dones entre 25 i 35 anys que encara no han tingut descendència. Es tracta de les parelles del *niu sense fer servir*. El valor modal d'aquesta franja s'assoleix més tard en els homes, als 30-34, mentre que les dones comencen la seva vida de parella abans, als 25-29.

El segon perfil, i més nombrós, és el de les parelles més grans, a partir dels 55 anys, és el moment en el qual els fills abandonen la llar familiar i aquesta es converteix en un *niu buit*. El valor modal de les parelles grans sense fills es situa als 65-69 de les dones i als 75-79 dels homes.

Cal destacar que en un breu període de 5 anys la corba de les parelles sense fills pateix en totes les edats un cert desplaçament cap a la dreta, és a dir, que les parelles de *niu sense fer servir* allarguen fins a edats més tardanes la maternitat i les parelles de *niu buit* es manifesten més tard, fet que implica el retardament en l'emancipació dels fills que romanen durant més temps a la llar familiar.

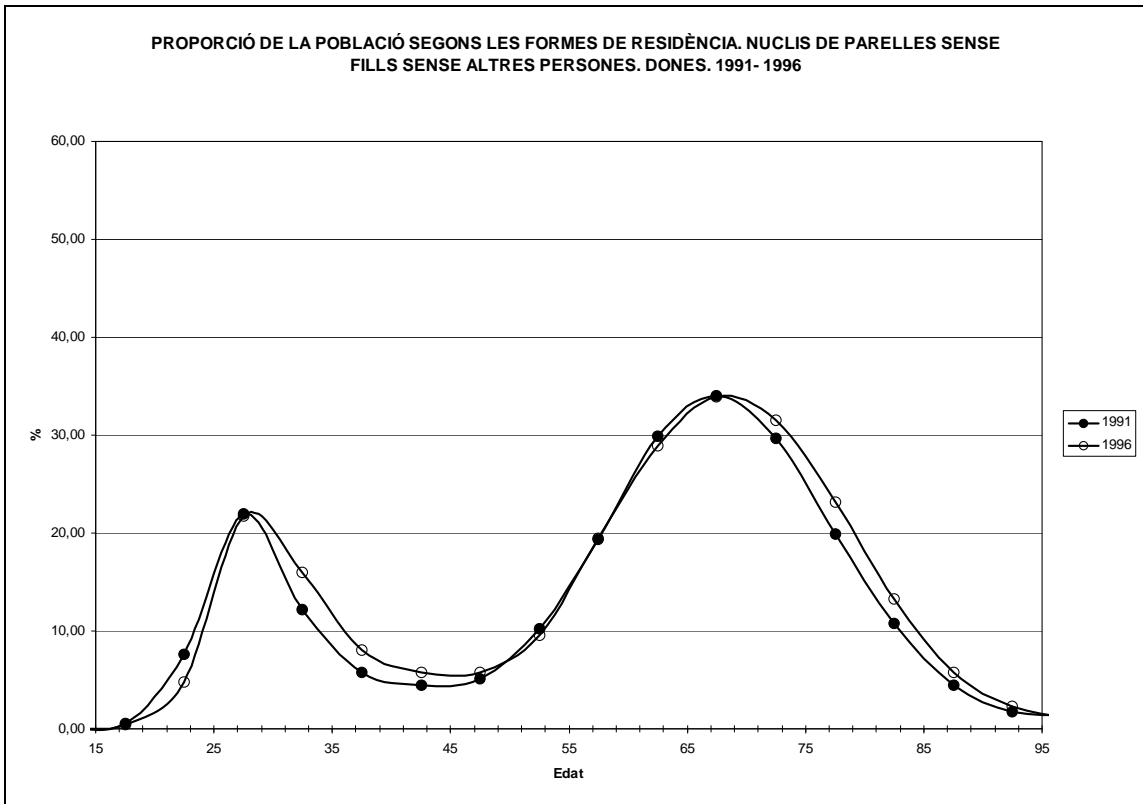
La naturalesa de les parelles que conformen aquest tipus de nucli és diversa, d'una banda les parelles casades, d'altra banda les parelles cohabitants i com a subcategoria, les parelles homosexuals. Entre 1991-1996 les parelles casades sense fills han vist reduir els seus efectius, en 16.054 llars a Barcelona, passant de representar el 17.26% del total de llars a representar el 14.27%. 1996 i per l'augment de parelles homosexuals que s'ha duplicant representant a l'any 1996 el 7.82% del total de les llars de cohabitants.

Gràfic 8.17

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Gràfic 8.18

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

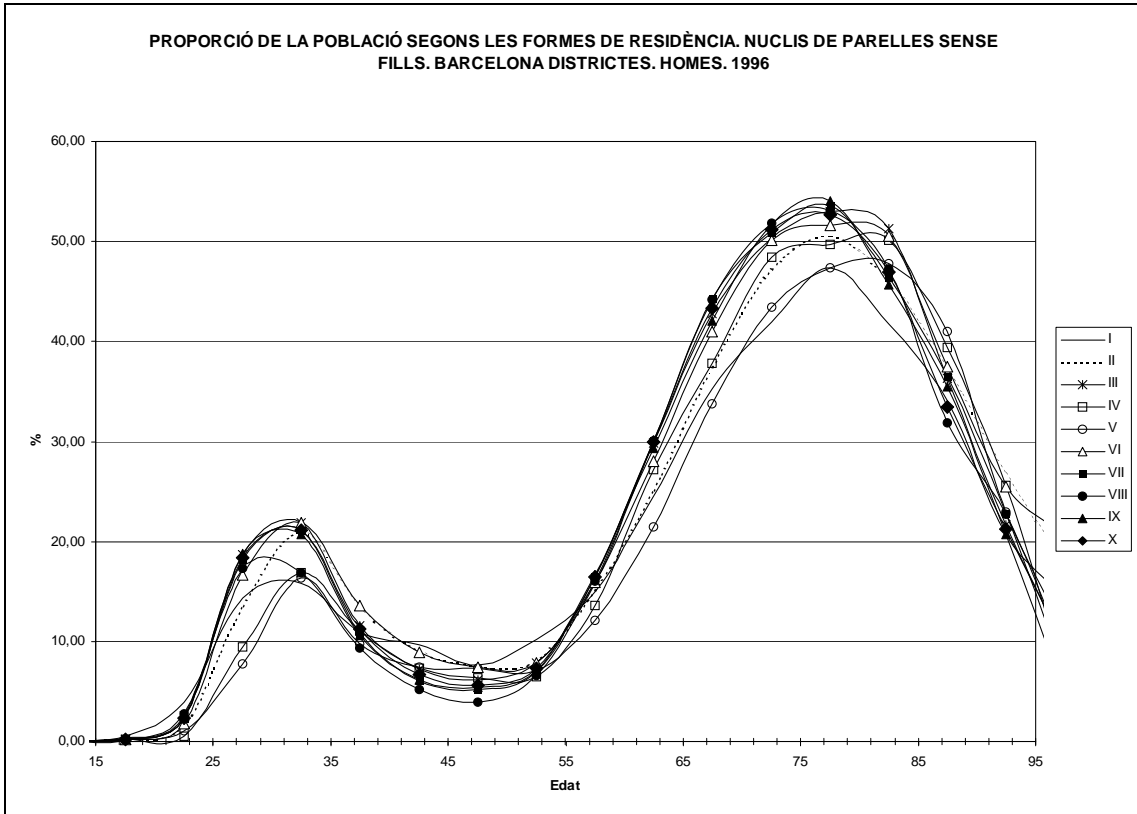
Aquesta disminució s'ha vist compensada pel creixement de les parelles cohabitants que gairebé s'ha quadruplicat, passant de representar el 1.43% del total de llars a l'any 1991 al 4.36% de

La distribució de les parelles sense fills sobre el territori segueix una ubicació als districtes perifèrics (Sants-Montjuïc, Sant Martí, Sant Andreu, Nou Barris i Horta-Guinardó), superant el 20% de la totalitat de llars. (*Quadre 8.9*)

Els dos perfils de parelles sense fills descrits coincideixen en la seva ubicació en el territori, per motius diferents, d'una banda perquè es tracta dels districtes on es troben els habitatges a millor preu, fet que fa localitzar les parelles joves, i d'altra banda perquè es tracta dels districtes on han predominat les llars més *tradicionals* de parelles amb fills que en emancipar-se han transformat la llar en una parella sola.

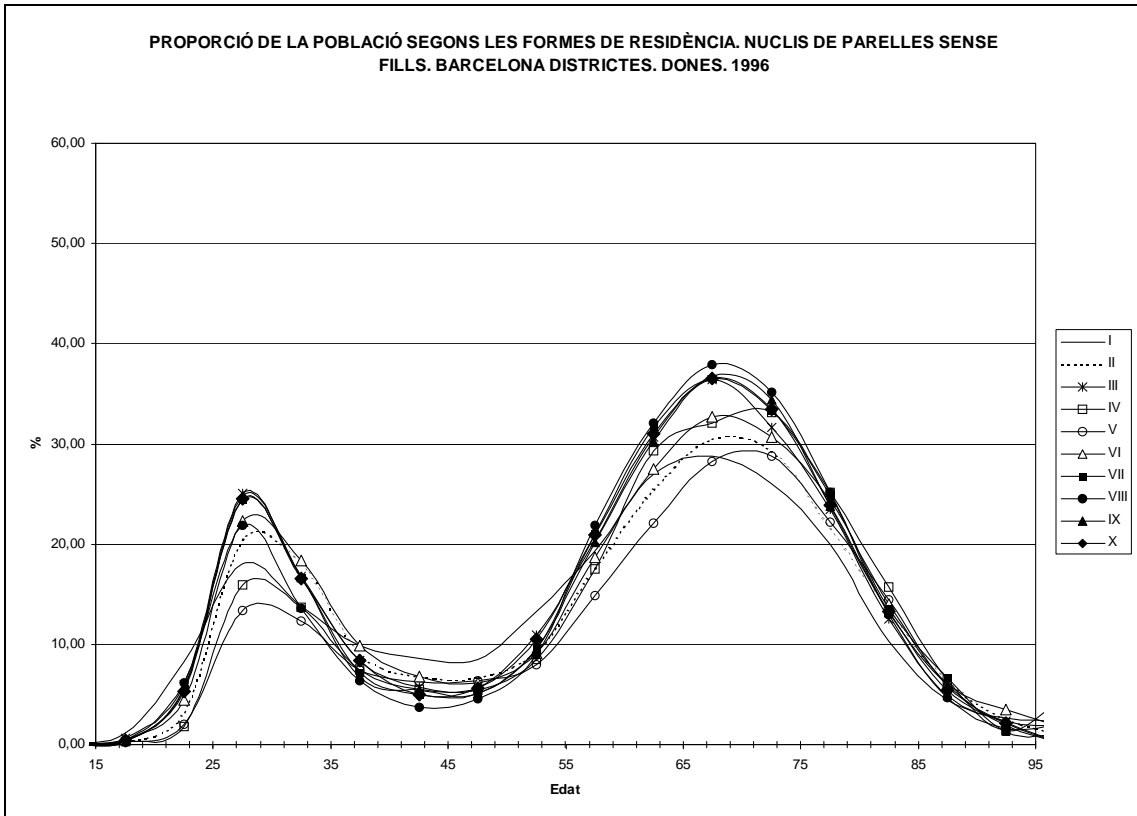

Gràfic 8.19. (Annex taules. 8.25, 8.27, 8.29, 8.31, 8.33, 8.35, 8.37, 8.39, 8.41, 8.43)

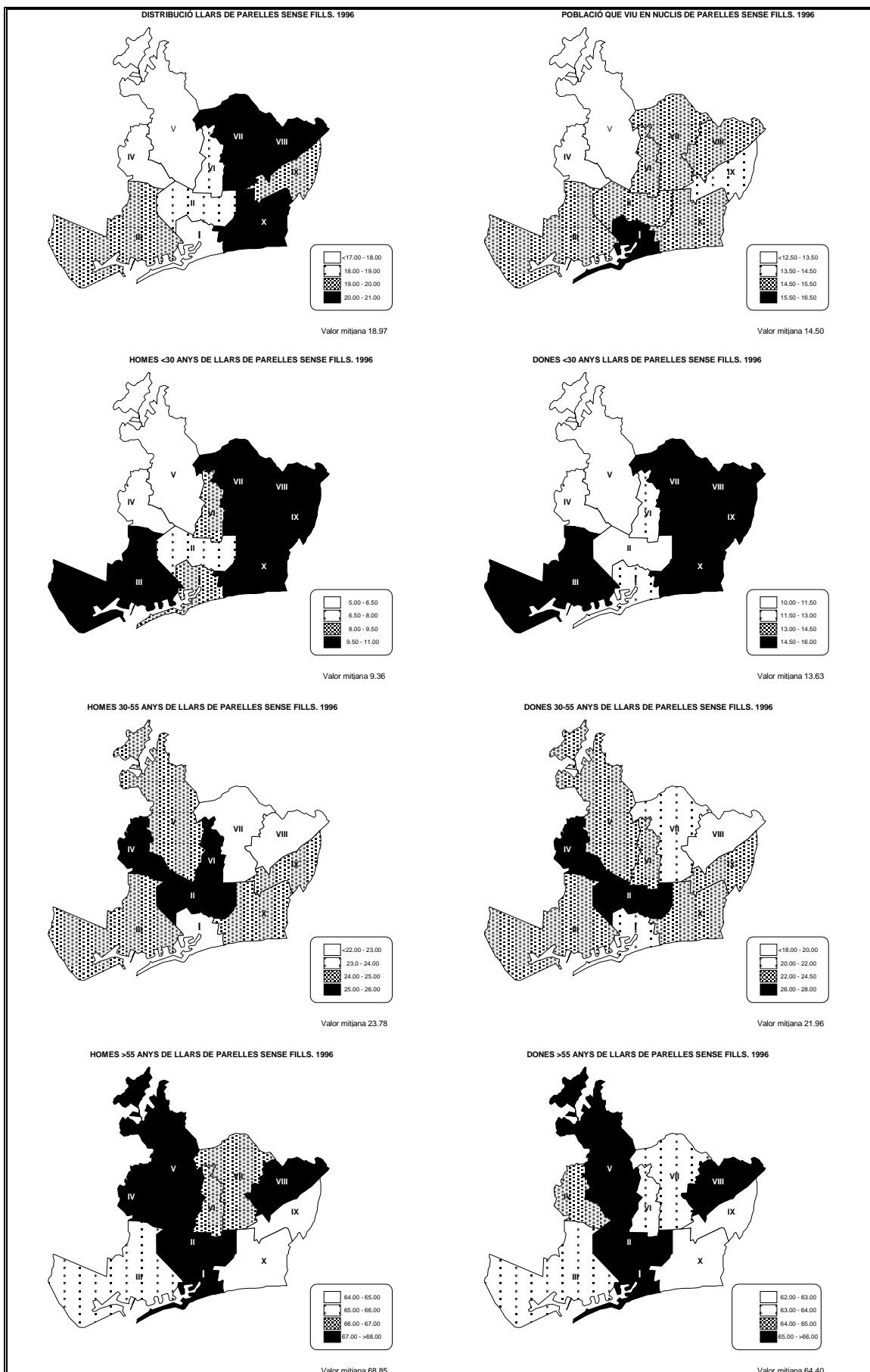
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Gràfic 8.20. (Annex taules: 8.45, 8.47, 8.49, 8.51, 8.53, 8.55, 8.57, 8.59, 8.61, 8.63)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Quadre 8.9

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Les parelles de fet

Un dels increments més importants durant en quinquenni 1991-1996 s'aprecia en les parelles de fet¹⁹, Barcelona és un territori on creix més aquest tipus d'unió, potser per l'anonimat que afavoreix una organització de la convivència al marge de la pressió de les relacions comunitàries.

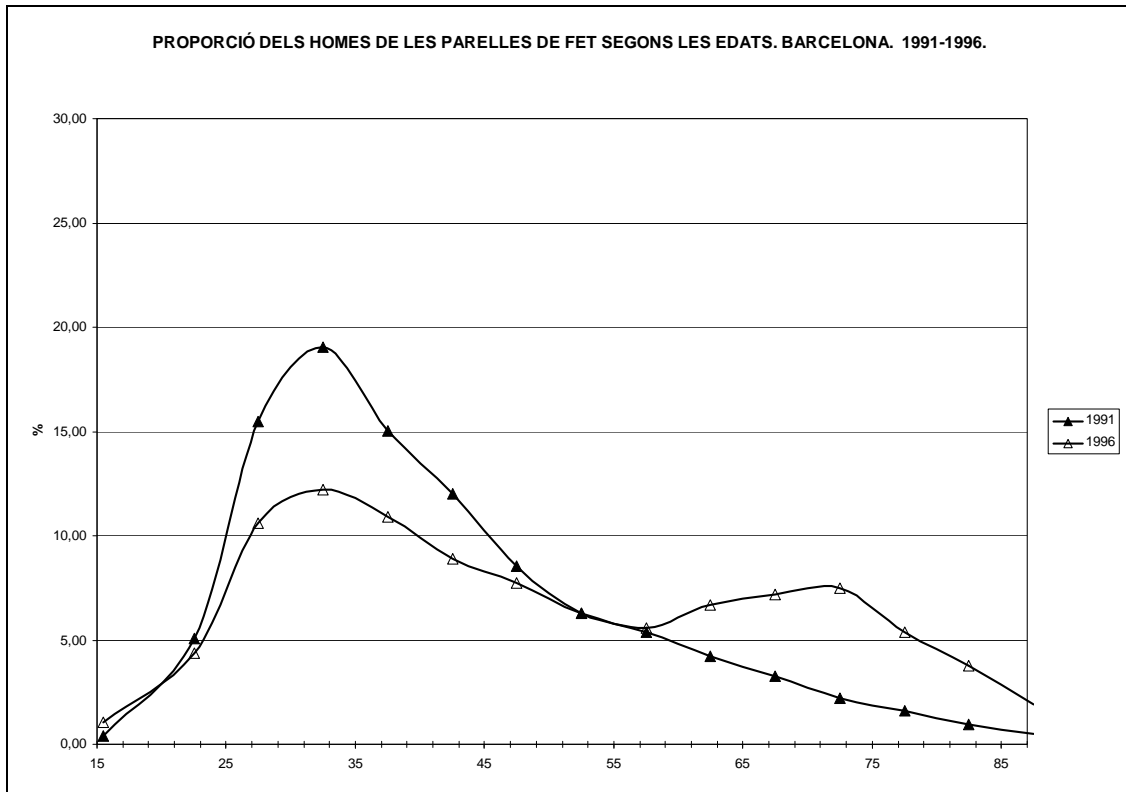
Les parelles de fet a la ciutat de Barcelona són força nombroses i en creixement; han passat de representar el 4.76% del total de les parelles a l'any 1991 al 17.20% a l'any 1996.

El creixement és espectacular en un breu període de 5 anys, un 222% que significa 41.025 parelles. L'augment més gran es dona, però, en les parelles de persones majors de 65 anys on s'observen increments de més del 1000%.

Lluny de la imatge que la cohabitació és un fenomen únicament jove i a prova, les parelles de fet a Barcelona es distribueixen segons un doble perfil bimodal. D'una banda existeix un percentatge important de parelles joves amb un valor modal concentrat entre els 25-29 anys de la dona i els 30-34 de l'home. D'altra banda, cal destacar l'important i creixent contingent de parelles cohabitants grans, a partir dels 60 anys. El valor modal de la vellesa cohabitant es situa entre els 64-70 anys de la dona i els 70-74 de l'home. (Gràfics 8.21 i 8.22)

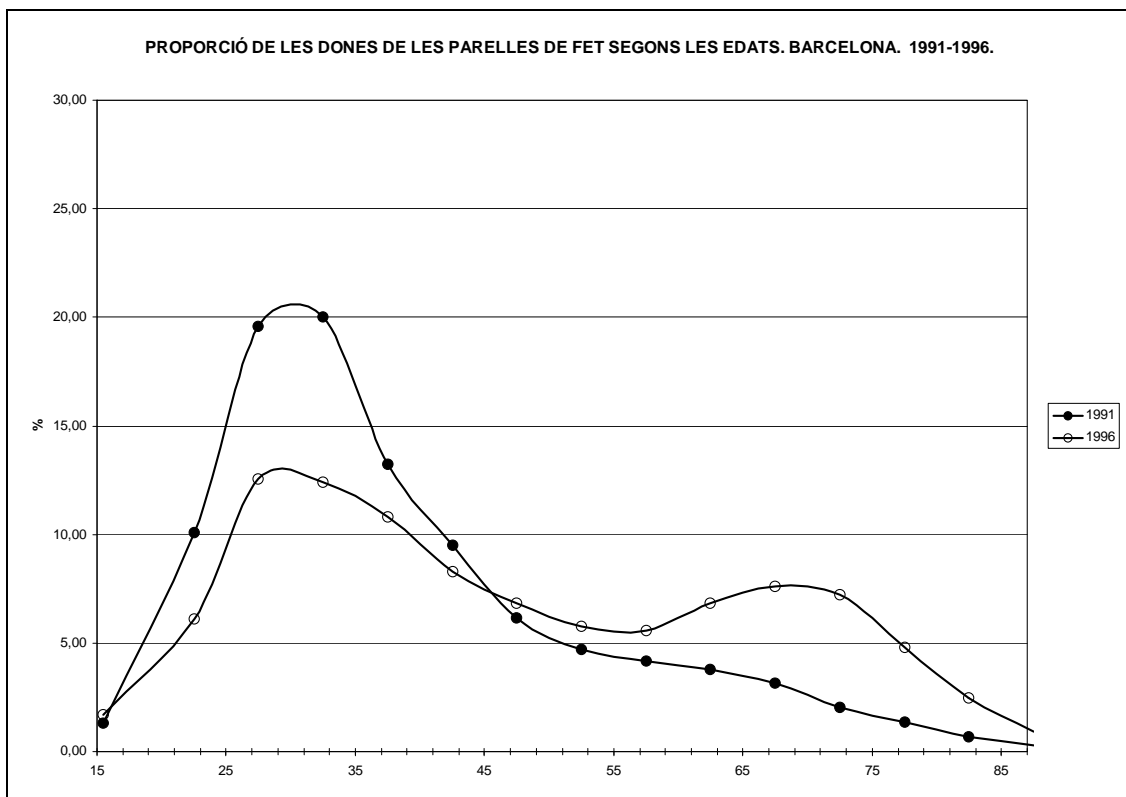
Les parelles de *cohabitants vells* constitueixen un exemple tant dels nous valors i de la desinstitucionalització de la convivència com de l'adaptació a les condicions que les pensions imposen. Els pensionistes en contreure matrimoni i canviar l'estat civil veuen reduïts els ingressos mensuals, aquesta situació unida a una millora en les condicions de vida de les persones grans que permeten una major autonomia i a la imposició, de vegades, d'un oci dirigit amplien i augmenten les possibilitats de relacions socials i personals.

Gràfic 8.21

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Gràfic 8.22

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

¹⁹ L'anàlisi de les parelles de fet a escala de districte s'ha realitzat a partir de totes les parelles de cohabitants, tant les que tenen fills com les que no, sempre dels nuclis simples, no dels extensos ni múltiples.

Les parelles homosexuals, com a signe de noves formes, gairebé s'han duplicat, A l'any 1996 existien 2038 parelles d'aquest tipus sense fills i 1779 amb fills representant 7.82% de les parelles de cohabitants.

La distribució de les parelles de fet i dret al territori de Barcelona descriuen dos mapes complementaris *nou i vell* (Quadre 8.10): Ciutat Vella, Eixample i Gràcia com a districtes estendards de les *noves formes* i la resta com a tradicionals.

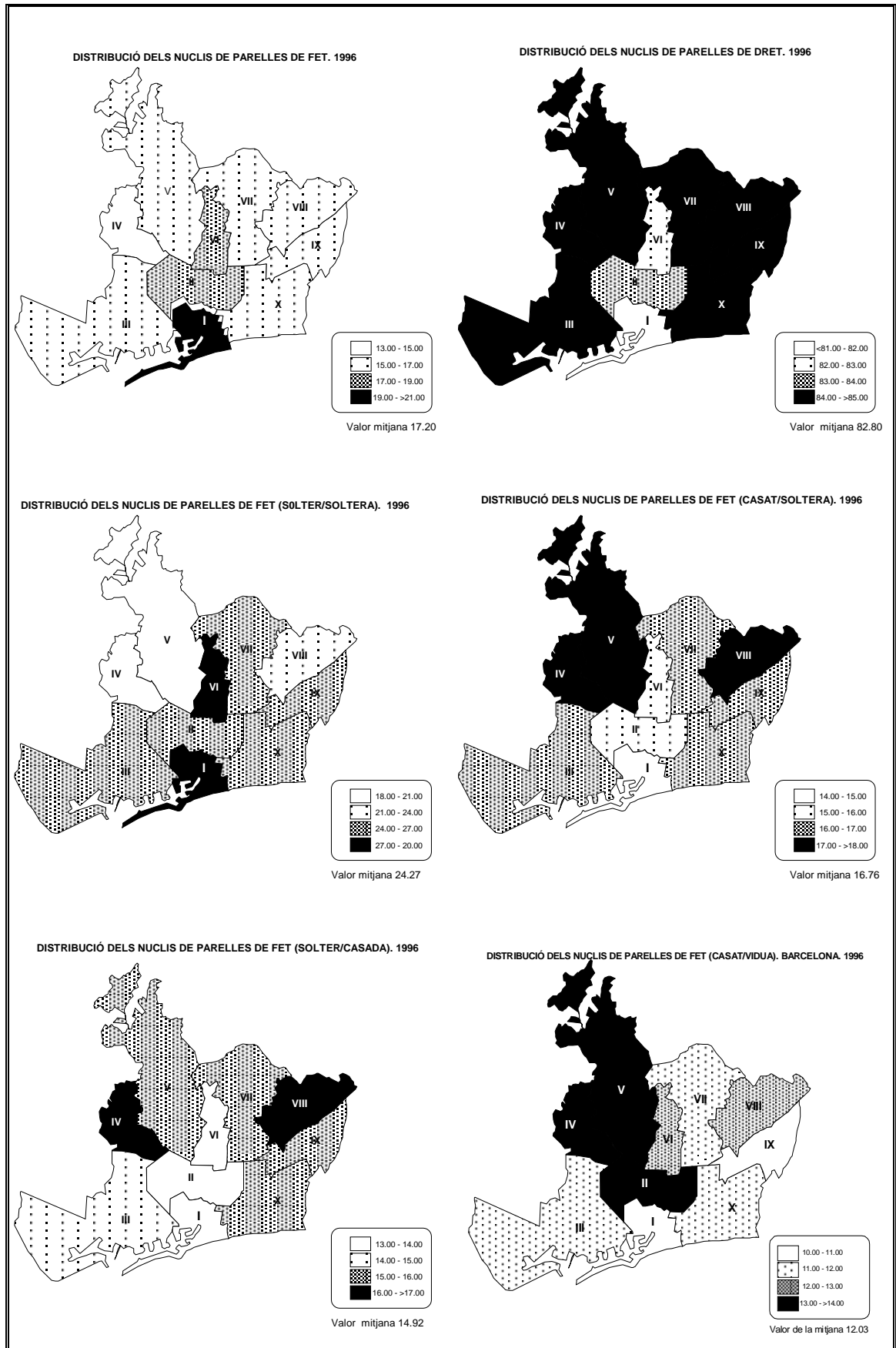
L'estat civil de la població que resideix en parelles de fet és divers (Annex Taula 80) El tipus d'unió més practicada per la població barcelonina és el de solter amb soltera, que representa el 24.27% del total de les unions de fet i es reparteix més o menys de manera homogènia per tots els districtes de Barcelona, destacant la forta presència a Ciutat Vella i Gràcia, i a excepció dels districtes *benestants*.

Segueixen les unions de casat amb soltera i de solter amb casada que signifiquen un 16.76% i 14.92% respectivament de les parelles de fet. Aquesta forma és diferent a l'anterior ja que implica forçosament la recomposició rere una ruptura produïda anteriorment, una ruptura de fet, igual que la unió. Aquesta forma de convivència presenta una major presència als districtes més *benestants*: Sarrià-Sant Gervasi i Les Corts-Pedralbes.

Les unions de casat amb vídua representen el 12.03% de les parelles de fet i un cop més tornen a dibuixar els districtes més benestants: Eixample, Sarrià-Sant Gervasi i Les Corts-Pedralbes.

La resta d'unions de parelles de fet no són tan significatives, per tant es posa de manifest que de la mateixa manera que hi ha cohabitació també existeixen *ruptures de fet* així en un 54.33% del total d'unions cohabitants hi figura alguna persona casada, aquest fet explicita el baix nivell d'institucionalització de la convivència i per tant el canvi de mentalitat.

Quadre 8.10

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

8.2.2.2-. Les estructures majoritàries i en regressió.

Les llars en regressió són les de tall més *tradicional* : les parelles amb fills, que alhora són les més nombroses, on hi resideix de manera majoritària la població barcelonina i les llars extenses.

*Les parelles amb fills*²⁰

Les parelles amb fills, malgrat estar en decreixement, són els tipus de nucli i llar més comuns, representant un 33.39% del total de les llars i en elles hi viu més del 47% de la població barcelonina. De tota manera cal recordar que és a la ciutat de Barcelona on la forma *tradicional* es mostra més minsa per donar pas a altres tipus d'alternatives de convivència. Aquesta proporció és molt baixa si es compara amb Catalunya o la Regió Metropolitana de Barcelona.

Durant el període 1991-1996 han desaparegut al municipi 38.140 llars d'aquest tipus, que acollien a 175.374 persones que ara passen a residir en altres classes d'unitat residencial o han marxat de la ciutat.

Durant força temps han coexistit a Barcelona dos perfils diferents de parelles amb fills: el nuclis de nova creació, amb fills petits i les parelles amb fills grans que no s'acabaven d'emancipar.

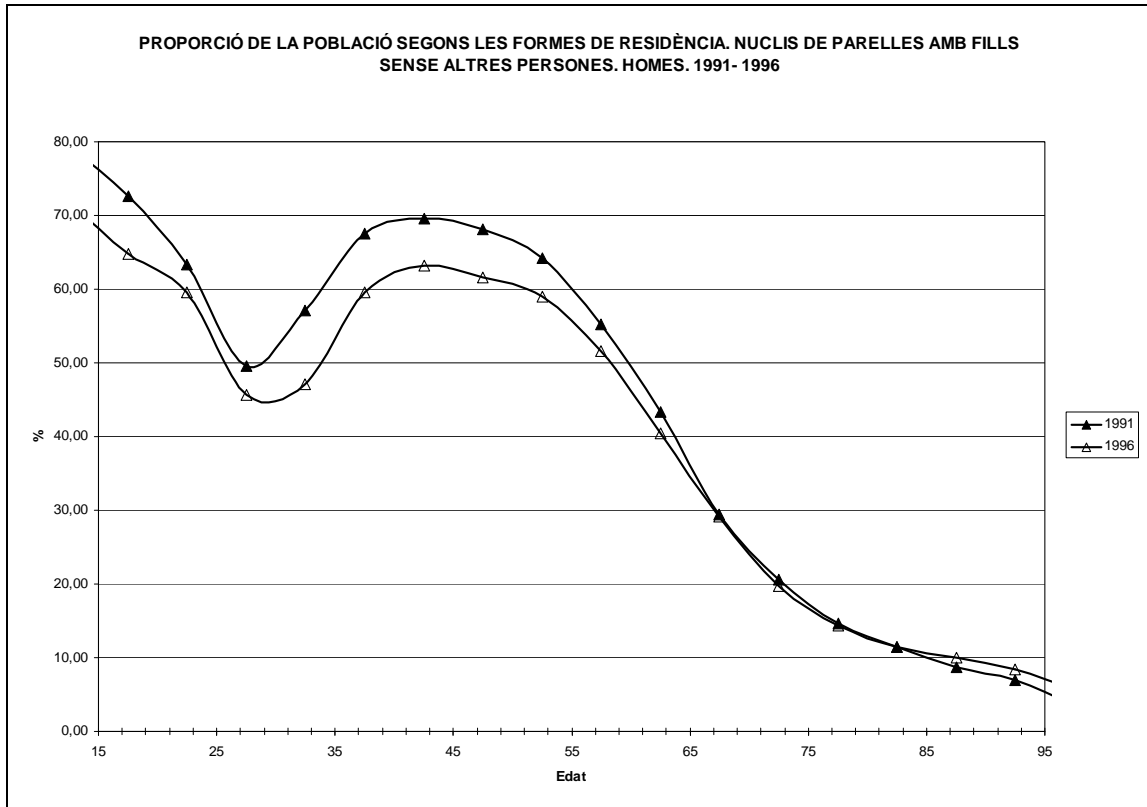
Les generacions plenes que estaven realitzant el rol de fills quan en altres temps, a la seva edat, podien estar fent el de pares ha fet engrossir aquesta categoria. El fet que aquestes generacions plenes vagin emancipant-se dona com a resultat una pèrdua brusca de llars nuclears completes. De tota manera els fills emancipats no s'instal·len a la ciutat de Barcelona ni els pares potser tampoc ja que del contrari, a part de créixer molt més el nombre de llars a Barcelona incrementaria molt més la proporció de parelles sense fills, tant les de *niu buit* com les de *niu sense fer servir*. Durant aquest període la migració neta és negativa, xifrada en 116.975 persones i la *migració neta dels nuvis*²¹, també, 3.859 persones. Aquesta poca creixement de les parelles sense fills coincideix amb l'increment d'altres formes alternatives.

---

²⁰ Entre les quals hi figuren les recompostes que no han estat possibles de recomptar a partir de la font utilitzada.

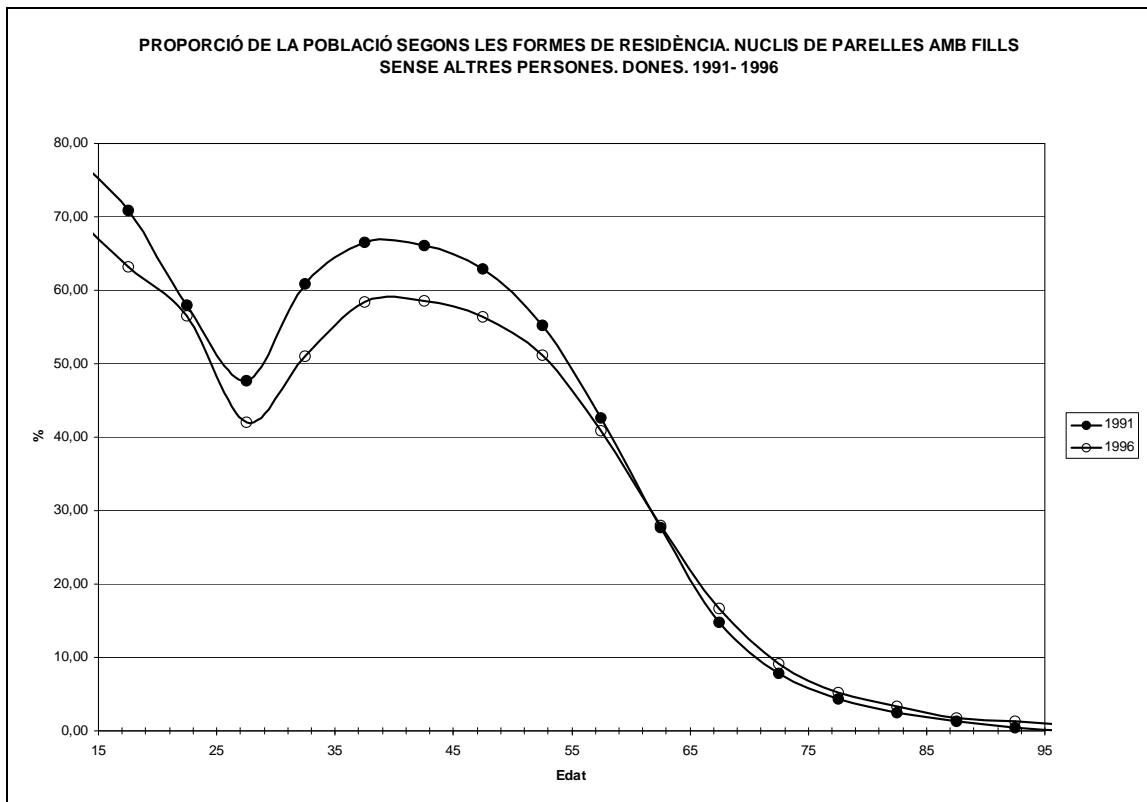
²¹ CABRÉ, A.; MÓDENES, J. A.; (1997): **Dinàmiques demogràfiques recents a la Regió Metropolitana de Barcelona** a Papers de Demografia nº 127. Barcelona. Centre d'Estudis Demogràfics. Universitat Autònoma de Barcelona.

Gràfic 8.23.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Gràfic 8.24

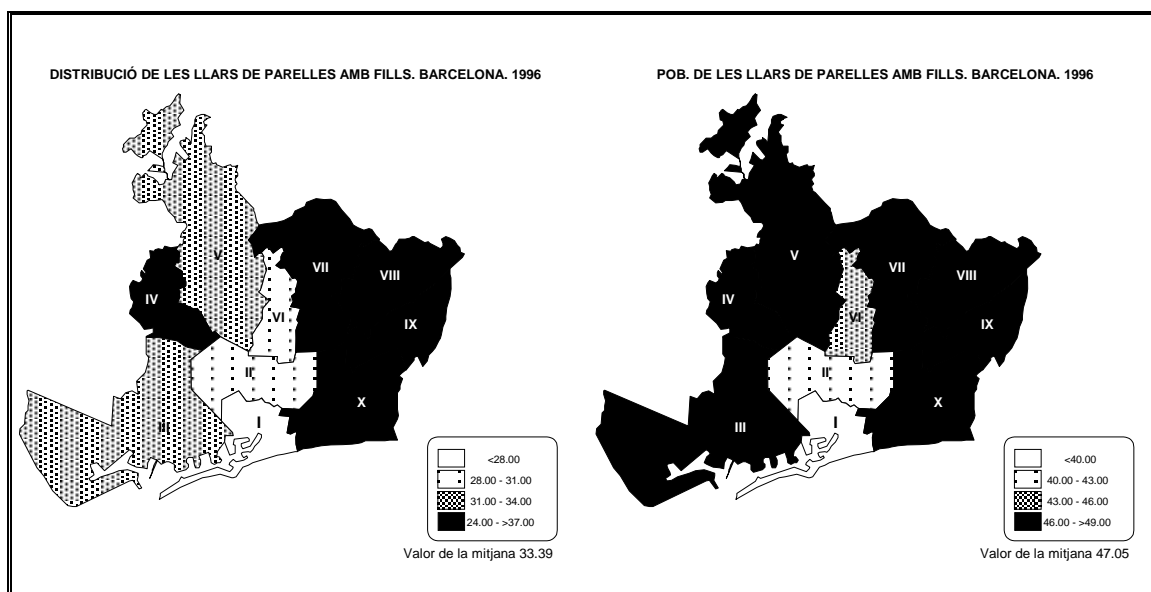
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

El perfil de les parelles amb fills descriu una corba bimodal: d'una banda les persones que estan fent de fills, que presenten un punt d'inflexió entre els 25-30 anys, moment en el qual comencen abandonar la llar familiar; i d'altra, les persones que fan de pares, a partir dels 35 anys i fins als 60, on es torna produir el *niu buit*. La corba descrita per aquest gràfic és justament l'invers de la descrita per les parelles sense fills.

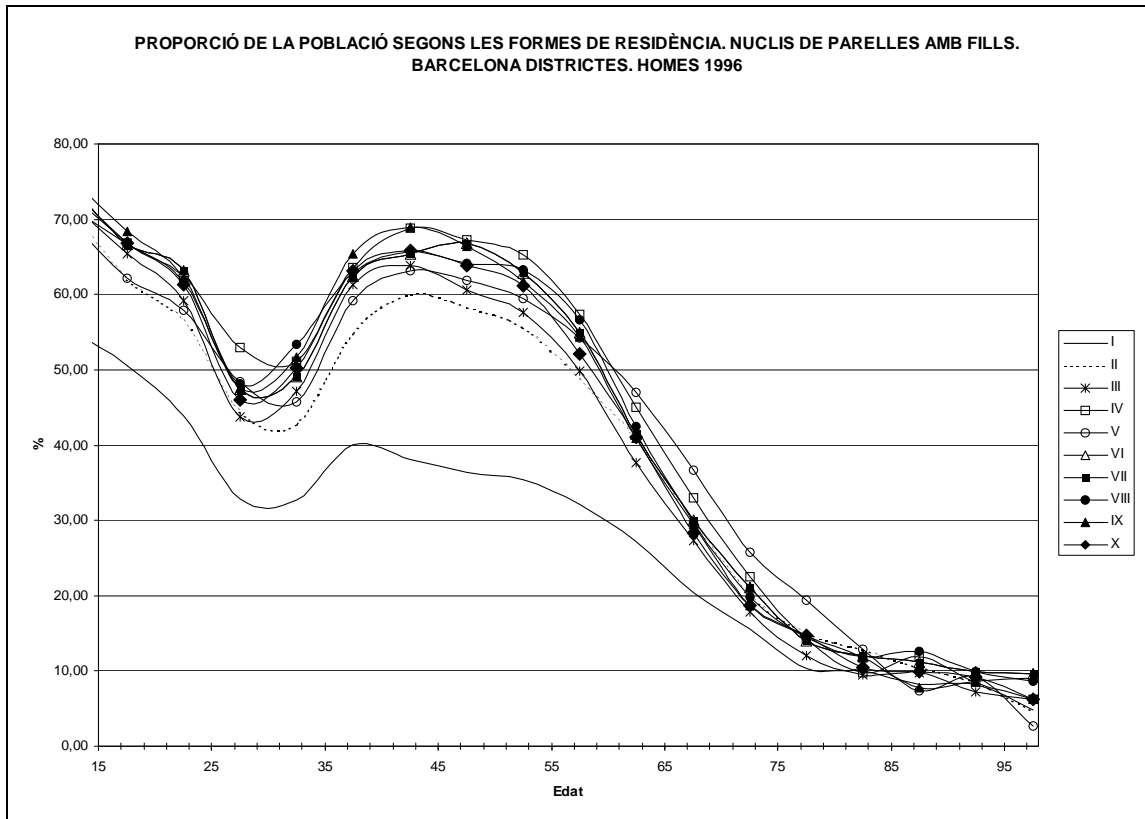
Els nuclis simples de parelles amb fills existeixen de forma predominant a tots els districtes de Barcelona excepte a Ciutat Vella on predominen les llars unipersonals sobre aquestes i a l'Eixample on gairebé s'igualen. Així les llars de parelles amb fills es distribueixen segons el mapa de la *tradicionalitat*: Sants-Montjuïc, Sant Martí, Sant Andreu, Nou Barris, Horta-Guinardó, Sarrià- Sant Gervasi i Les Corts-Pedralbes. Cal recordar que sota el perfil de parelles amb fills es troben tant les parelles casades com les famílies recompostes com les cohabitants, d'aquesta manera els districtes IV i V poden albergar aquests tipus d'estructures tal i com es desprèn de l'anàlisi de les parelles. (Quadre 8.11)

Quadre 8.11

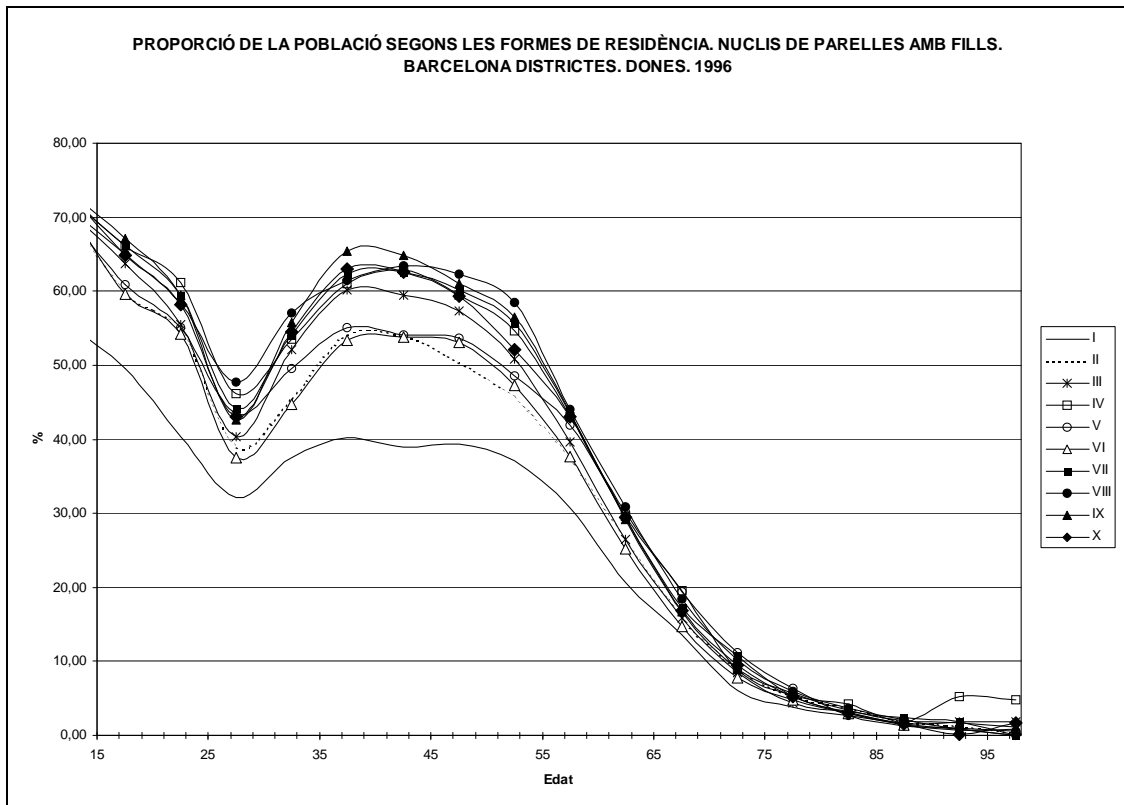
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Gràfic 8.25. (Annex taules. 8.25, 8.27, 8.29, 8.31, 8.33, 8.35, 8.37, 8.39, 8.41, 8.43)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Gràfic 8.26. (Annex taules: 8.45, 8.47, 8.49, 8.51, 8.53, 8.55, 8.57, 8.59, 8.61, 8.63)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Llars extenses

Les llars extenses han vist disminuir el seu nombre a Barcelona en 3.708 unitats; a l'any 1996 representen el 7.71% del total de llars i acullen el 12.28% de la població. Dins d'aquesta tipologia les llars més freqüents són els nuclis extensos de parelles amb fills que són el 4.40% de les llars on hi viu el 7.28% de la població.

El nombre de llars extenses a Barcelona és lleugerament superior que a Catalunya i a la RMB. El perfil de les persones que resideixen a les llars extenses respon a tres generacions²², i reflecteixen prou fidelment sobre qui recau la dependència. D'aquesta manera s'observa una generació central d'homes i dones entre 40 i 65 anys que suporta el pes dels ascendents que encara els sobreviuen i dels fills que conviuen a la llar familiar. El grup d'infants i joves fins als 25-29 anys pot representar la generació de fills i les persones de més de 75 anys poden representar les generacions d'avis. Un 39.23% de residents a les llars extenses estan compostes de nuclis amb ascendents.

Dos fenòmens superposats com l'emancipació tardana dels joves i l'allargament de l'esperança de vida dels vells produeixen aquesta estructura.

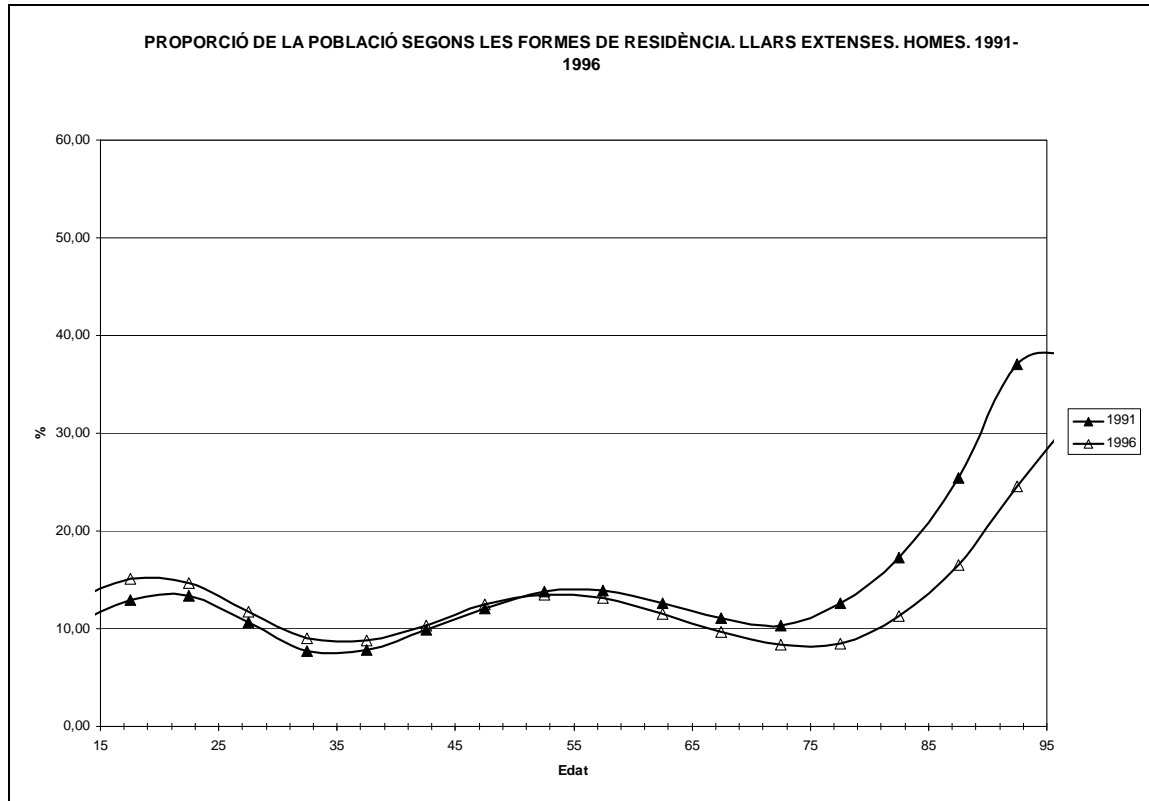
La distribució de les llars extenses (*Quadre 8.12*) no presenta massa diversitat territorial. Sí que s'aprecia una certa concentració a Nou Barris, Sant Martí, Ciutat Vella i Les Corts. Els districtes on viu major percentatge de població a llar extensa és a Ciutat Vella i l'Eixample. La població que resideix les llars extenses de Ciutat Vella no és gran, es tracta d'organització de la convivència extensa a partir de la col.lateralitat o de persones no emparentades (*Quadre 8.13*), podria relacionar-se aquest fet amb l'existència de llars d'immigrants.

Els districtes que presenten major proporció de persones majors de 75 anys residint en aquest tipus de llars són Gràcia i l'Eixample, de fet coincideix amb el mapa de l'envelliment i posant de manifest el pes de *l'ascendència*.

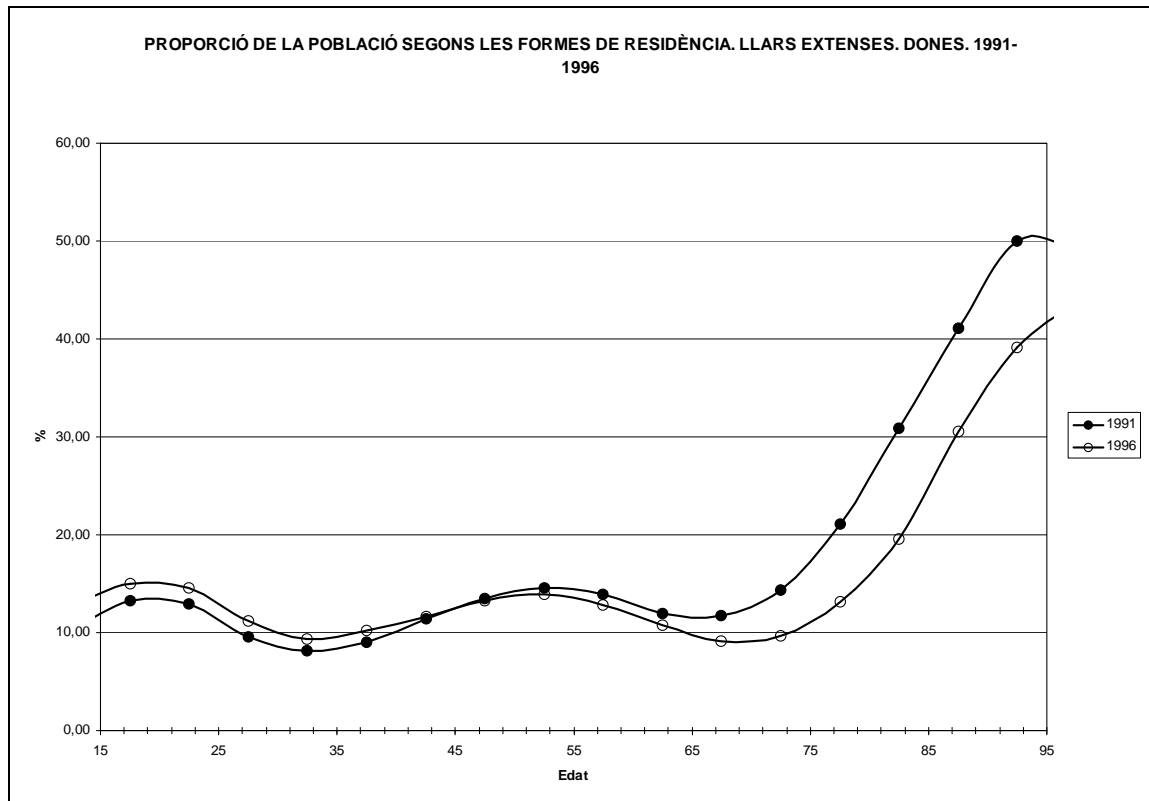
²² El mot *generació* aquí no és sinònim de l'expressió demogràfica de *cohort* sino que indica la distribució segons edats i relació de parentiu: Fills, pares, néts.

Gràfic 8.27

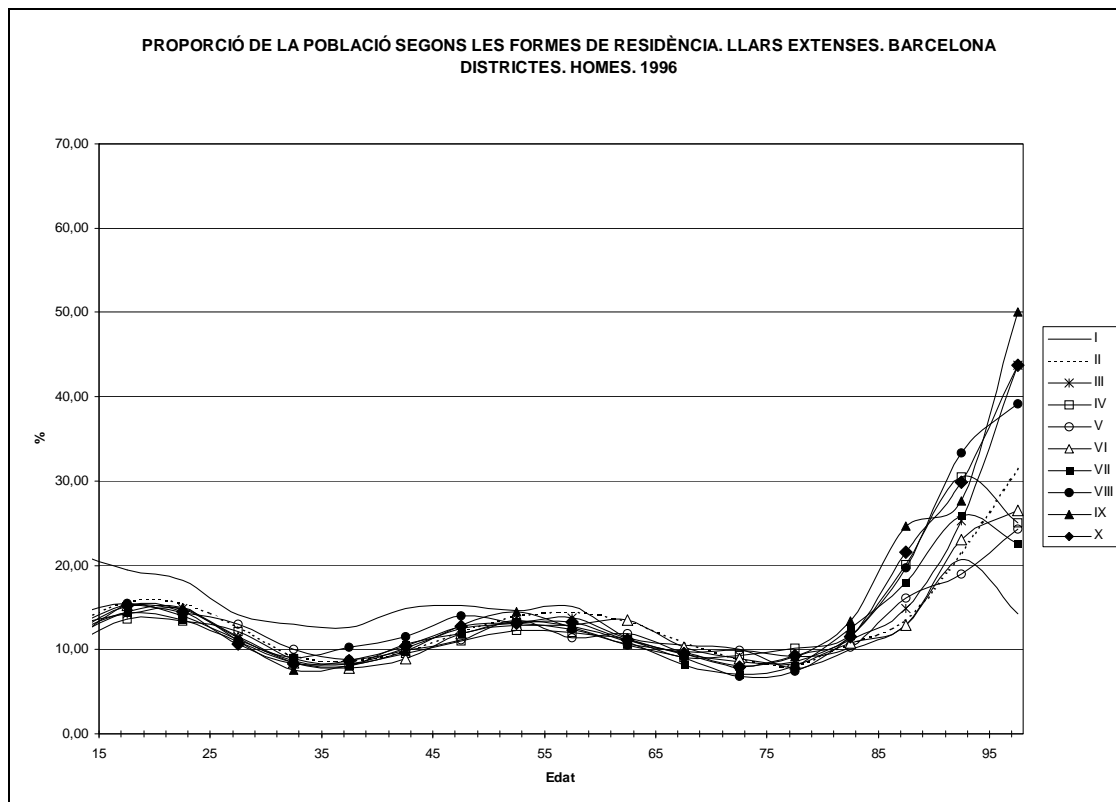
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Gràfic 8.28

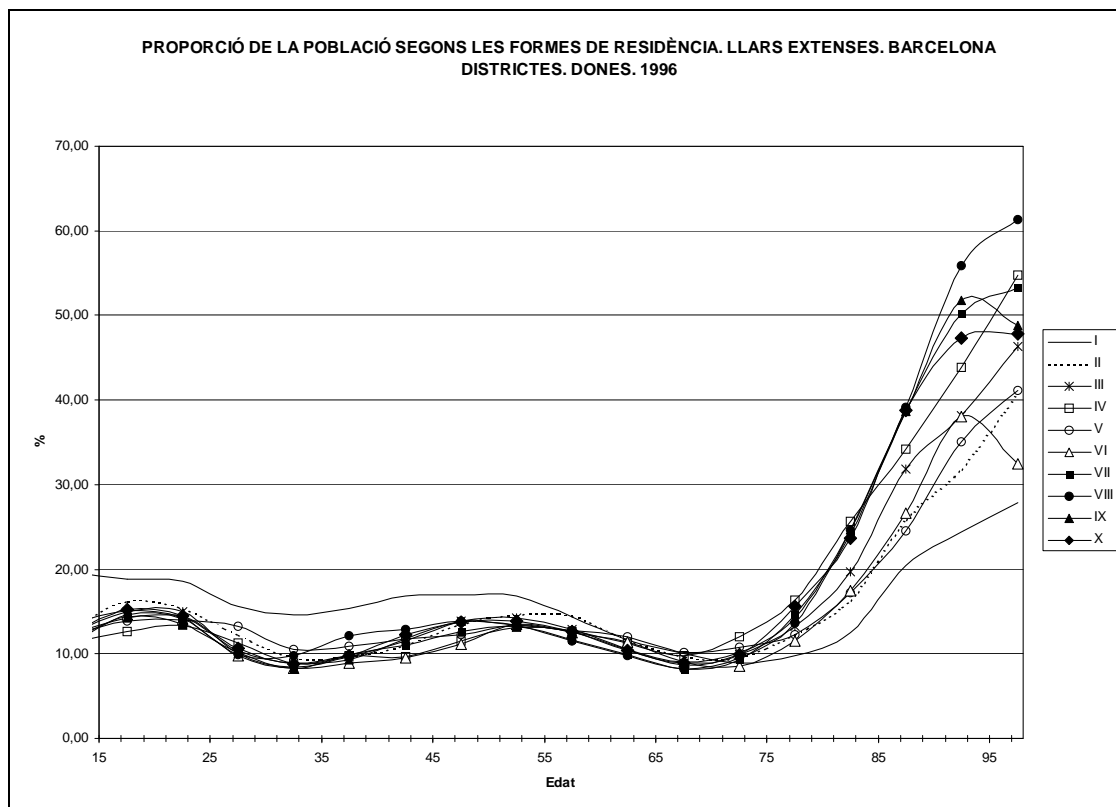
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Gràfic 8.29. (Annex taules. 8.25, 8.27, 8.29, 8.31, 8.33, 8.35, 8.37, 8.39, 8.41, 8.43)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Gràfic 8.30 (Annex taules: 8.45, 8.47, 8.49, 8.51, 8.53, 8.55, 8.57, 8.59, 8.61, 8.63)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Quadre 8.12

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

8.2.3-. La relació de parentiu.

Les relacions de parentiu aporten una informació interessant respecte a l'organització de la convivència en el si de les llars. De tota manera, tal i com s'ha comentat al capítol de metodologia, depèn de qui figuri registrat com a persona principal la reconstrucció de la llar pot ubicar-se en diferents categories.

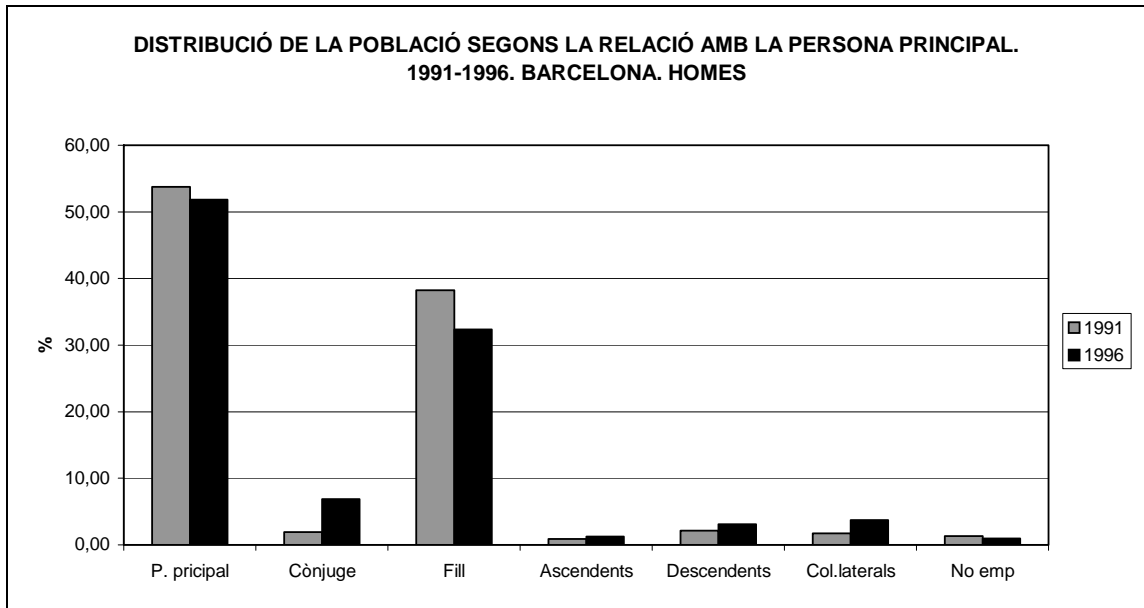
Tal i com s'ha referit al capítol anterior la ciutat de Barcelona presenta major percentatge de "altres persones" fora de l'estricta nucli conjugal: persona principal, cònjuge o fill que no pas Catalunya o la Regió Metropolitana; un 8.98% per als homes i un 10.96% per a les dones. D'aquesta manera Barcelona es presenta com una ciutat en la qual la forma d'organitzar la residència i les formes de convivència són menys *tradicionals*. (*Annex. Taules 8.84. 8.85 i 8.86*).

Barcelona presenta un major percentatge de persones principals dones, paper que tradicionalment era reservat a l'home. Si bé és cert que hi ha un gran percentatge de dones que viuen soles també es cert que augmenta la proporció d'homes que desenvolupen el rol de cònjuge.

El mapa de la distribució de les persones principals femenines, coincideix amb el mapa de l'envelliment, destacant Ciutat Vella, on més del 35.0% de les dones són persones principals de la seva llar, seguit de l'Eixample i Gràcia. D'aquesta manera potser el fet de ser dona i persona principal no sigui degut únicament a unes relacions simètriques sinó a unes formes en descomposició que en desaparèixer l'home esdevé la dona, perquè no resta més remei, persona principal de la llar.

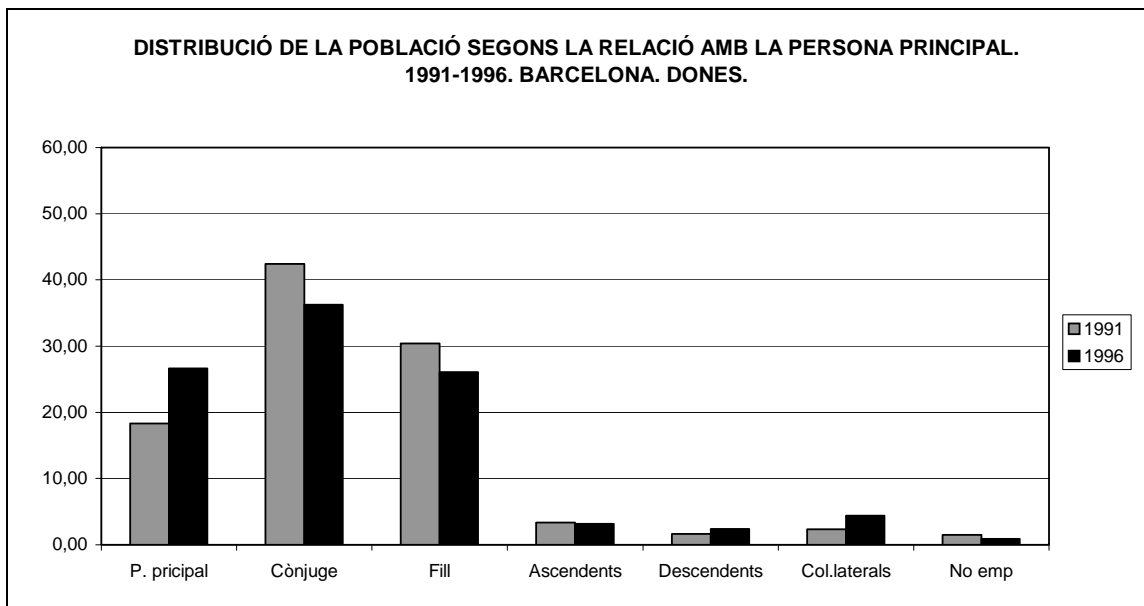
D'altra banda, però, el mapa dels homes que són cònjuges o parelles de les persones principals es situen, tot i tenir poca representativitat (6.86%) als mateixos districtes abans esmentats, d'aquesta manera es posa de manifest que no totes les persones principals dones ho són per manca de l'home. Aquest fet també es palesa a partir de la distribució de les dones menors de 55 anys que són persona principal, que representen a la ciutat un valor encara baix, de 17.35% del total de l'encapçalament de llar femení, però que s'ubiquen amb valors superiors al 20% als mateixos districtes. (*Taules. Annex. 8.88, 8.90, 8.92, 8.94, 8.96, 8.98, 8.100, 8.102, 8.104. 8.106*).

Gràfic 8.31

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Gràfic 8.32

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

La distribució de les cònjuges dones s'ubica als districtes de tall més *tradicional* , per tant: San Martí, Sant Andreu, Nou Barris, Horta-Guinardó, Sants-Montjuïc i Les Corts-Pedralbes.

El mapa coincideix amb el de les dones ascendents de la persona principal majors de 75 anys, tot i no ser els districtes que presenten major envelliment, un cop més allà on les famílies assumeixen més la responsabilitat dels vells.

Les persones que presenten una relació de col.lateralitat amb la persona principal com ara germans o cunyats es concentren principalment a Ciutat Vella, tal i com s'ha comentat en el cas de les llars extenses, possiblement sigui una realitat donada pel nombre de persones immigrades de nova generació que en aconseguir un habitatge acomoden els familiars.

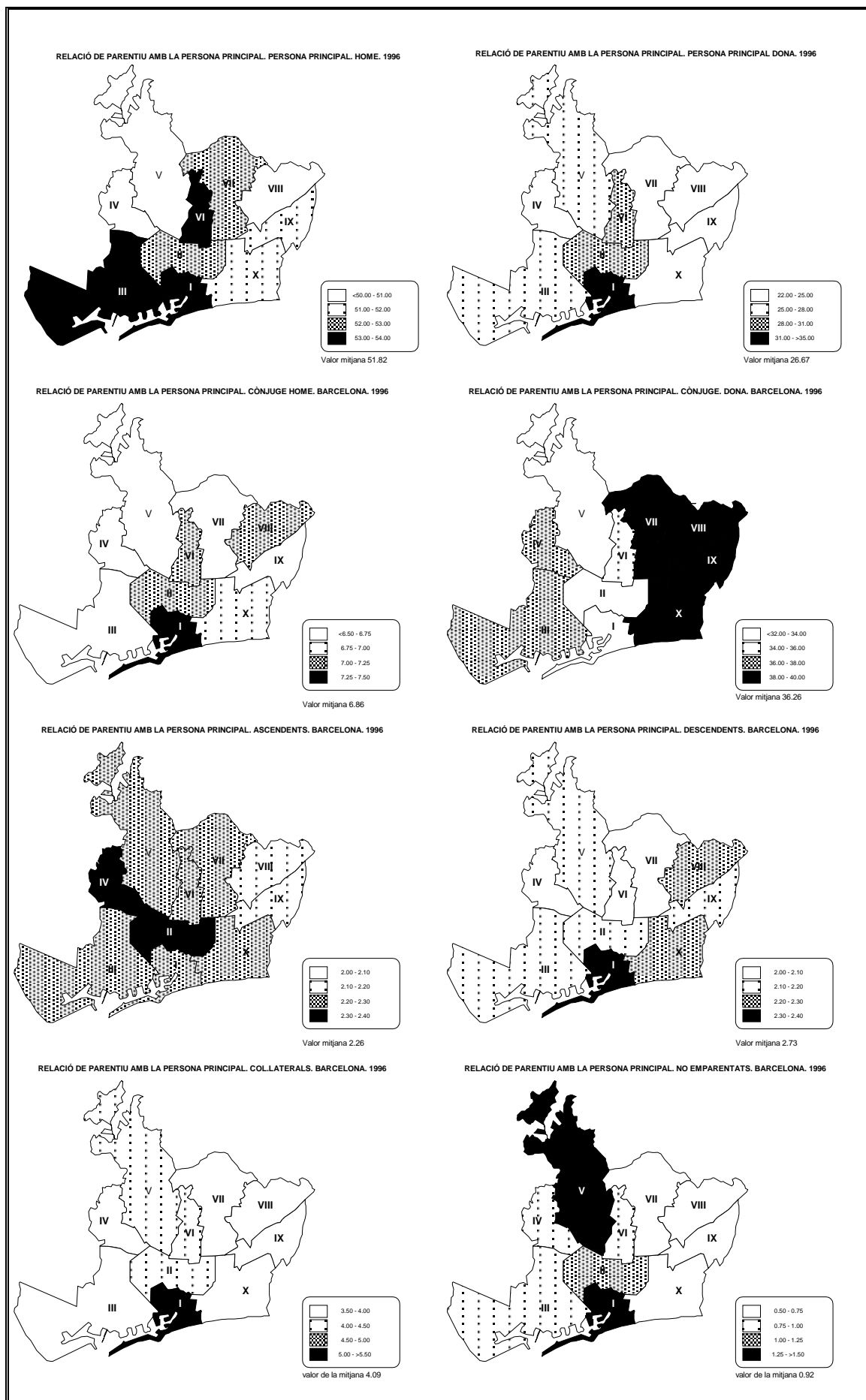
Les persones no emparentades segueixen la distribució d'un eix vertical del mar a la muntanya, tenen poca representativitat respecte a les relacions de parentiu i la distribució sobre el territori pot obeir a situacions diferents. La major existència relativa de persones no emparentades pot ser degut a l'existència de persones immigrades de primera etapa que s'estableixen a la llar de veïns o coneguts. L'existència de persones no emparentades a districtes com Sarrià Sant Gervasi pot fer pensar en la presència de persones internes del servei domèstic.

D'altra banda, però la forma de registre no emparentat pot recollir realitats de parelles de fet.

En definitiva, en la distribució territorial de les estructures i composicions dels diferents tipus de llars i de nuclis segons els districtes de Barcelona hi intervenen diversos factors, d'una banda factors demogràfics (d'estructura de la població) i de l'altra factors socioeconòmics.

Entre els factors demogràfics la variable que exerceix una major influència en el perfil de les llars és l'estructura per edats i sobretot l'envelliment. Entre les variables de tipus socioeconòmic influeix l'Índex de Capacitat Econòmica que representa l'estatus de la ciutat, molt relacionat amb el preu dels habitatges.

Quadre 8.13

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

8.3-. Diversitat territorial: Apunts per a una tipologia de les llars dels districtes.

"En lo que atañe a los contrastes entre las distintas zonas de Barcelona en 1981, podría afirmarse que el peso relativo de cada tipo de hogar está condicionado por la etapa del ciclo de vida en que se hallaba cada uno de los barrios, en la cual los movimientos migratorios han jugado un importante papel. Por otro lado, a pesar de que el índice de renta no muestre correlación lineal alguna con el tamaño y estructura del hogar, es evidente que las diferencias socio-económicas dejan sentir su influencia sobre el modo de vida de los ciudadanos". (Soler, 1985: 72)

La descripció feixuga de les variables descrites fins ara i la seva distribució territorial segons els 10 districtes de la ciutat de Barcelona fa necessària la construcció d'un instrument de síntesi que agrupi les àrees territorials en diferents categories per oferir una lectura més simplificada. D'aquesta manera s'ha procedit a l'elaboració un *índex sintètic*²³ *d'estructura i composició de les llars*; de fet no s'ha elaborat un sol índex sinó tres, a partir de l'agrupació i creuament d'una sèrie de variables (sexe, edat, estat civil de les persones residents a cada tipus de llar i nucli i la relació de parentiu amb la persona principal) en tres categories: formes *noves*, formes *nuclears tradicionals* i formes en *descomposició o contracció*.

Per a la construcció de l'índex sintètic d'estructura i composició de les llars s'ha realitzat una selecció de totes les variables disponibles i s'ha efectuat una classificació segons les tres categories esmentades²⁴, posteriorment s'han repartit en tres intervals segons si representen valors entorn la mitjana, superiors o inferiors a la mateixa. A cadascun d'aquests intervals se li ha assignat un valor, 0 si es situen entorn la mitjana, 1 si són superiors i -1 si són inferiors; el resultat de la suma d'aquests valors constitueix l'índex sintètic.

²³ S'utilitza l'expressió d'índex sintètic donat que *l'índex* posa en relació una o més variables i *sintètic* perquè, com el seu nom indica, resumeix.

²⁴ S'han tingut en compte, però, alguns criteris metodològics com ara que l'amplitud de l'interval entre els valors màxims i mínims fos suficientment àmplia per a establir una distribució de les variables en el territori prou diferenciada (amb la qual cosa s'han bandejat algunes variables). La classificació de les categories està subjecta a una sèrie de limitacions fruit de la disponibilitat de les dades a escala de districte.

Les variables que s'han seleccionat com a indicatives de les *noves formes* són les considerades com a *nous paradigmes de formes de viure*. D'aquesta manera s'han seleccionat les següents:

"Noves formes"

- Respecte a la població que resideix en llars unipersonals:
Població que viu sola menor de 35 anys.
Població que viu sola soltera, casada, separada, divorciada.
- Respecte a la població que resideix a les llars sense nucli de més d'una persona.
Població < 30 anys.
- Respecte a les parelles:
Parelles de fet.
- Població resident a les llars de parelles sense fills:
Parelles sense fills amb la dona (30-55).
- Respecte als pares i les mares de les llars monoparentals:
Pares i mares (divorciats, separats, casats, solters) amb fills.
- Respecte a la relació de parentiu amb la persona principal:
Persona principal dona <65 anys.

a- **Els paradigmes de les *noves formes de viure***, que tal i com s'ha referit a la ciutat de Barcelona es presenten en creixement són: les llars unipersonals, les llars sense nucli, les llars monoparentals i les parelles sense fills.

Pel que fa a les llars unipersonals s'han seleccionat variables que tenen a veure amb la població solitària jove, així s'ha seleccionat la **població que viu sola menor de 35** anys, perquè tal i com s'ha referit anteriorment a partir dels 35 anys hi ha una davallada de la monoresidencialitat, els solitaris joves es consideren com una alternativa de l'emancipació.

Dins el conjunt de la monoresidencialitat s'ha seleccionat la variable de les persones que viuen soles excepte la soletat vídua, d'aquesta manera s'han agregat els **solitaris solters** (que val a dir que no sempre són joves) més **els casats**, més els **divorciats i separats** que són el producte de la ruptura d'una llar anterior.

Les llars **sense nucli** a la ciutat de Barcelona han crescut, s'ha seleccionat com a variable les persones **menors de 30 anys** que representen maneres alternatives a l'emancipació com viure amb amics etc. i també poden emascarar parelles de fet.

Un dels indicadors del canvi de les formes familiars i que està en creixement la constitueix la variable de les **parelles de fet**.

En el cas de la ciutat de Barcelona, s'aprecia un creixement de les **parelles sense fills**, com a forma s'ha seleccionat una variable que posa en relació les dones residents a llars de parelles sense fills amb l'edat de la mateixa, d'aquesta manera s'han considerat les **dones** residents en aquest tipus de llar entre **30 i 55 anys**, moment en el qual la major part de la població habita en nuclis amb fills.

Respecte a les **llars monoparentals** s'han escollit les que resulten com a producte de la ruptura, i els solters per tant s'han agregat, diferenciant segons el sexe: els progenitors **casats, divorciats, separats i solters**.

Encara avui, la majoria de la població que s'autoregistra com a persona principal d'una llar és masculina, és un signe de canvi el fet que una dona sigui persona principal, però no una dona gran que s'ha quedat sola i esdevé persona principal perquè no hi ha cap altra opció per a designar un home sinó la d'una dona jove, d'aquesta manera s'ha considerat com a nova forma les **dones** que són **persona principal** d'una llar **menors de 65 anys**.

" Formes nuclears tradicionals".

- Respecte a la dimensió:
Nombre mitjà de persones residents a la llar.
- Respecte a les parelles:
Parelles de dret
- Respecte a la població resident a les llars de parelles amb fills:
Població resident a les llars de parelles amb fills.
- Respecte a la població resident a llars extenses:
Població resident a les llars extenses.
Població ascendent femenina >75 anys.
- Respecte a la relació de parentiu amb la persona principal:
Cònjuge dona.

b- **Les formes tradicionals** són les que expliciten que el cicle de vida familiar és inalterable i unilínia, sense massa opcions per flexibilitzar-se amb una intensitat institucional elevada.

Així s'ha escollit com a variable la proporció **de parelles de dret** (que produeix el mapa invers al de parelles de fet). Potser la forma més *tradicional* i comuna d'organitzar la convivència és viure en una **llar de parelles amb fills** tot i que sota aquesta forma es poden emascarar parelles de fet i famílies recompostes o reconstituïdes.

Les **llars extenses** s'han considerat com una forma *tradicional* en explicitar formes on recau sobre la llar familiar la responsabilitat de l'atenció i la cura de les persones dependents, tot i que no totes les llars extenses són producte de la dependència, sí en una proporció elevada, d'aquesta manera s'ha escollit com a variable, a part de la **població que resideix en llars extenses, els ascendents femenins majors de 75 anys**, ja que el gràfic de distribució per edats indica que és a partir d'aquest moment quan s'aprecia un creixement important, s'ha escollit l'ascendència femenina donat que són les dones les que

sobreviuen els homes. Cal dir que no tots els ascendents formen part d'una llar extensa, pot donar-se el cas que la persona inscrita com a principal sigui un fill i per tant la llar resultant sigui o bé una monoparental simple o es tracti d'un nucli simple de parella amb fills; en qualsevol cas el fet de fixar el llindar a partir dels 75 anys ja indica una certa dependència.

Si com a *nova forma* s'ha considerat com a variable explicativa la població femenina jove que encapçala una llar, com a forma *tradicional* pot considerar-se la **població femenina registrada com a cònjuge**.

És evident que les parelles amb fills i les llars extenses acullen un major nombre de persones a les llars, per tant, s'ha escollit com a variable el **nombre mitjà de persones a la llar**.

"Formes en descomposició o contracció"

- Respecte a la població que resideix en llars unipersonals:
Dones que viuen soles >65 anys.
Dones que viuen soles vídues.
- Respecte a la població que resideix a les llars sense nucli de més d'una persona:
Població resident a les llars sense nucli >55 anys.
Població femenina vídua resident a les llars sense nucli.
- Respecte a la població resident a les llars de parelles amb fills:
Població femenina de les llars sense fills > 55 anys.
- Respecte a la població resident a les llars monoparentals:
Mares soles >55 anys.
Mares soles vídues.
- Respecte a la relació de parentiu amb la persona principal:
Fills de la persona principal >30 anys.
Persona principal femenina >55 anys.

- c- **Les llars en descomposició** estan representades per variables de **monoresidencialitat femenina** i vella i per això s'han escollit les **dones majors de 65 anys** i les **dones que viuen soles que són vídues**.

Les llars sense nucli s'han considerat com una forma de *descomposició*, en desaparèixer membres d'una llar anterior les persones que hi resideixen han pogut perdre el vincle de parentiu que atorga el nucli. D'aquesta manera s'han considerat com a variables de la *descomposició* la població que viu en aquest tipus de **llar de més de 55 anys**, moment en el qual el gràfic de distribució per edats indica un important punt d'inflexió i les llars sense nucli de persones vídues, justament per posar de manifest la pèrdua d'un membre i la contracció de la llar.

Per a posar de manifest les parelles de niu buit s'ha escollit com a variable les **parelles sense fills la dona de les quals té més de 55 anys**, que en aquesta recerca s'ha considerat com una forma en descomposició que s'esdevé en marxar els fills de la familiar d'origen.

Aquesta variable s'ha complementat amb els fills de **la persona principal majors de 30 anys**, tot i que aquesta forma pugui adir-se a un model tradicional s'ha optat per situar-la en aquesta categoria en descomposició per tractar-se d'una forma que pot desembocar en una emancipació a curt o mig termini o pot emmascarar una forma de registre monofilial o extensa.

S'han considerat variables explicatives de les llars en *descomposició* les **llars monoparentals on la progenitora és la mare major de 55 anys**, d'aquesta manera s'inclouen totes aquelles formes que no solen ser producte de la ruptura sinó de la mort del cònjuge, així s'ha complementat amb les mares soles vídues.

Si s'ha comentat que les llars en descomposició són producte de la contracció d'un tipus de llar anterior, s'ha seleccionat la **variable l'encapçalament de llar femenina major de 55 anys**, a mesura que augmenta l'edat de les dones augmenta l'encapçalament de la llar femení ja que en desaparèixer l'home (donada la menor esperança de vida) no resta cap més opció que la dona per ser persona principal.

De l'elaboració dels índexs sintètics d'estructura i composició de les llars resulten tres distribucions diferents en el territori (*Quadre 8.14*), complementàries de manera que un districte pot compartir diverses formes:

Les *noves formes* dibuixen un eix que es descriu de Collserola al mar, englobant els districtes V, VI, IV, II i I.

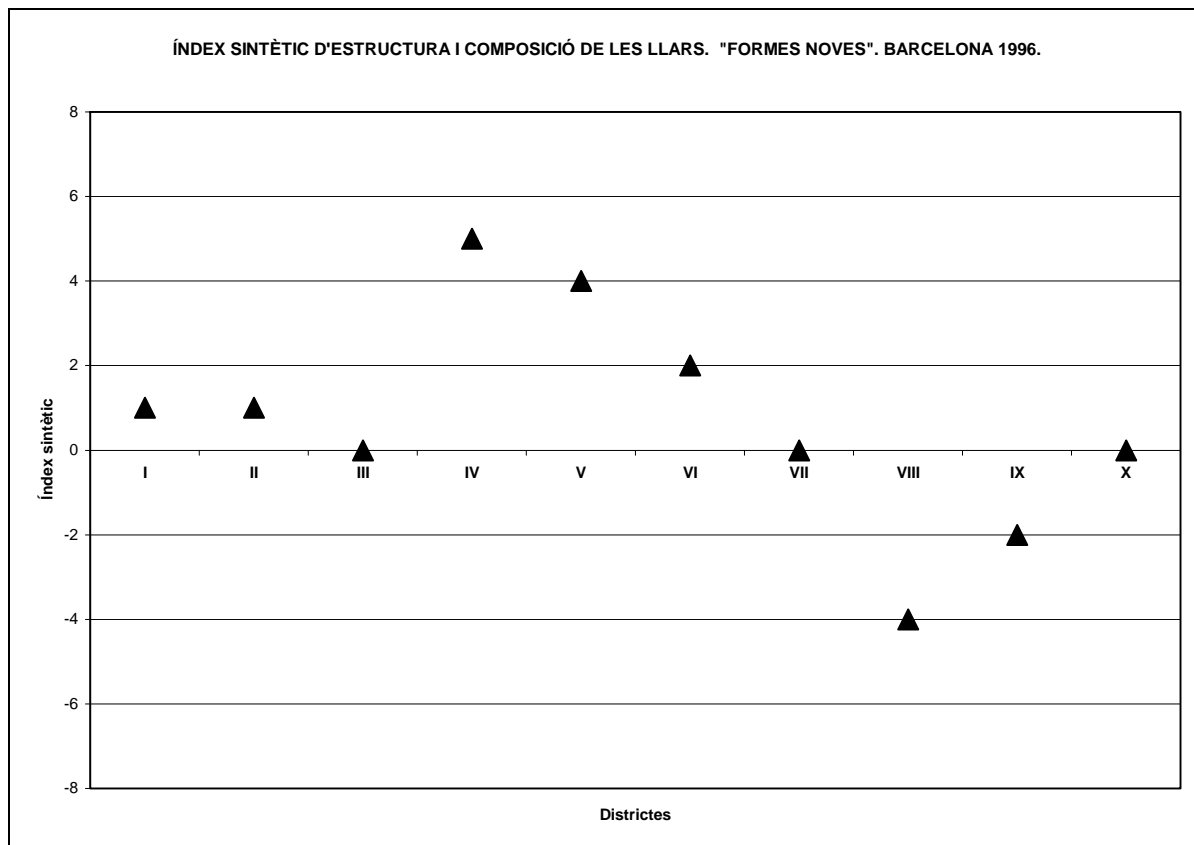
Una segona àrea de formes *tradicionals* que resulta complementària a l'anterior i, per tant, abasta els districtes més *perifèrics*: VII, VIII, IX , X i coincidint amb la distribució anterior el districte IV.

I una tercera àrea que es descriu com un eix paral·lel al mar i que és la de la *descomposició*, es tracta dels districtes I, II, III, X i VIII.

8.3.1.- Formes noves

La distribució de les *noves formes* pel que fa l'organització de la convivència domèstica sobre el territori barceloní dibuixa tres categories de districtes. (Gràfic 8.33) (Quadre 8.14) (Annex taules:8.127, 8.128)

Gràfic 8.33. (Annex Quadre 8.7)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

D'una banda els territoris on predominen les *noves formes* amb un valor de l'índex sintètic superior a 3: Les Corts-Pedralbes, Sarrià-Sant Gervasi i Gràcia.

D'altra banda els districtes amb una representació de les *noves formes* escassa, amb valors 0 o bé 1; en aquest cas es troba: Ciutat Vella i Eixample amb valors positius i Sants-Montjuïc i Horta Guinardó i Sant Martí amb un valor 0.

En tercer lloc, es dibuixen dos districtes on les *noves formes* tenen baix o nul impacte donat els valors negatius que l'índex presenta: Nou Barris i Sant Andreu.

Les *noves formes* es situen en el mapa (Quadre 8.14) descrivint un eix vertical i concentrant-se als districtes més benestants. El mapa de les *noves formes* no té

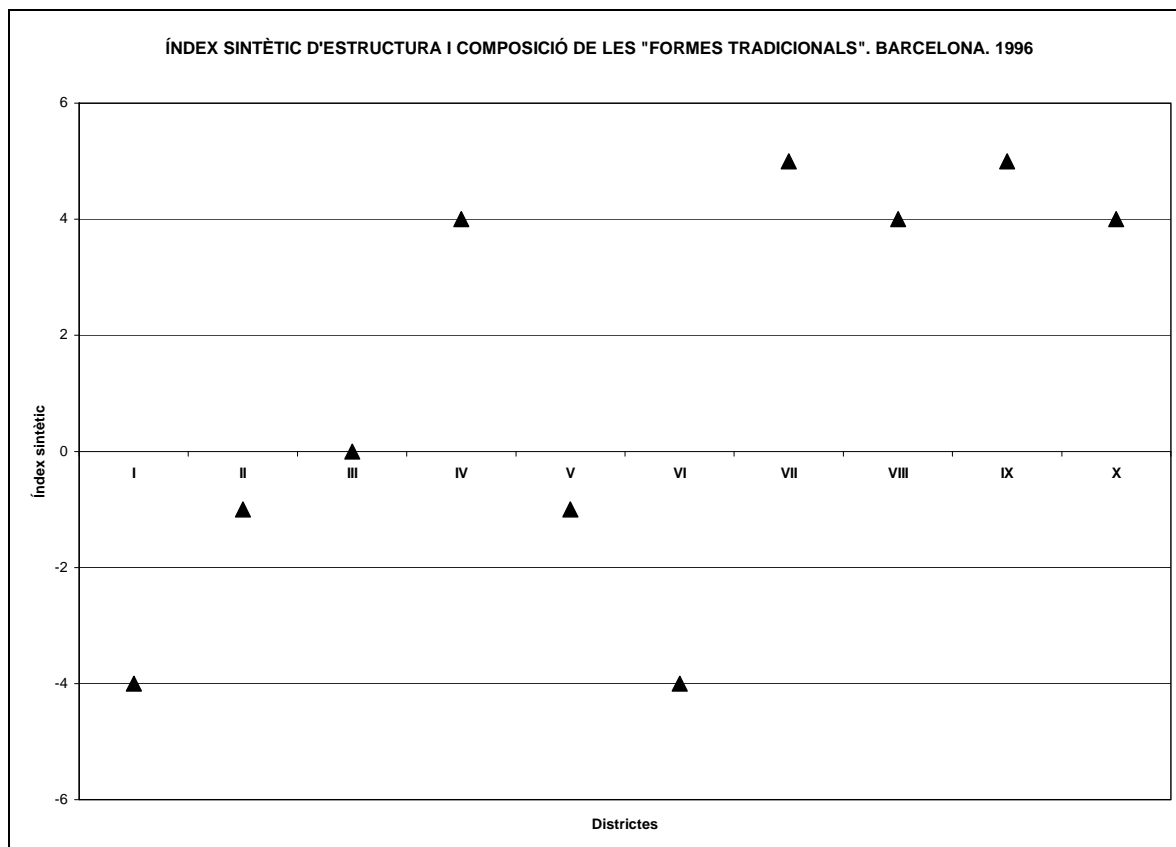
tanta connexió amb l'estructura per edats i sí amb els indicadors d'estatus d'aquesta manera es podria afirmar que les noves formes són practicades per les persones amb un nivell socioeconòmic més elevat, a excepció del districte VI. (Quadre 8.16)

8.3.2-. Formes tradicionals-nuclears

Els districtes on predominen les formes tradicionals es distribueixen en una àrea complementària i perifèrica a l'eix descrit anteriorment, de tota manera cal esmentar que destaquen dos tipus de districte: d'una banda els *perifèrics* i d'altra banda Les Corts-Pedralbes com a cas individual, tots dos grups presenten valors de l'índex entre 4 i 5. Entre el primer grup es troba: Horta Guinardó, Nou Barris, Sant Andreu i Sant Martí de Provençals, es tracta de districtes on hi ha un percentatge de població jove i adulta major que la mitjana de la ciutat, el predomini de formes tradicionals pot ser donat com a conseqüència del pes de les llars de parelles amb fills que encara no s'han emancipat. Aquests districtes coincideixen amb les àrees més *populars* on l'índex de Capacitat Econòmica Familiar és més baix i els habitatges més barats. D'aquesta manera es podria inferir que una població amb unes condicions socioeconòmiques mitjanes-baixes tindria menys possibilitats d'experimentar noves formes de viure. (Gràfic 8.34) (Quadre 8.14) (Annex taules: 8.129, 8.130).

El cas particular de Les Corts-Pedralbes presenta valors elevats de l'índex en dues formes aparentment contraposades, d'una banda les *noves formes* i d'altra banda les formes *tradicionals*. A nivell d'estructura demogràfica el que té en comú amb els anteriors és la seva joventut, es tracta del districte relativament més jove de Barcelona. Així, el nombre mitjà de persones a la llar (2.78) i el percentatge de població resident a les llars de parelles amb fills (48.82%) presenta els valors més elevats. El districte IV, per la seva banda, emmascara dues realitats: Les Corts i Pedralbes. Potser el pes de les estructures familiars de Pedralbes accentuïn aquesta *tradicionalitat*.

Gràfic 8.34 (Annex Quadre 8.8)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

8.3.3.- Formes en descomposició

Les formes en *descomposició* es dibuixen en un eix paral·lel al mar que s'estén des de Sants-Montjuïc a Sant Martí de Provençals. Es dibuixen tres tipus de districtes:

Els districtes envellits: Ciutat Vella i Eixample amb un valor de l'índex sintètic de 7 i 4 respectivament, coincideixen amb els districtes que presenten major índex d'envelliment de la ciutat, superior al 215% (Quadre 8.15).

Els districtes amb predomini de població més jove i un *índex de descomposició* elevat, com és el cas de Nou Barris, Sant Martí i Sants Montjuïc que presenten valors del 4, 3 i 1 respectivament.

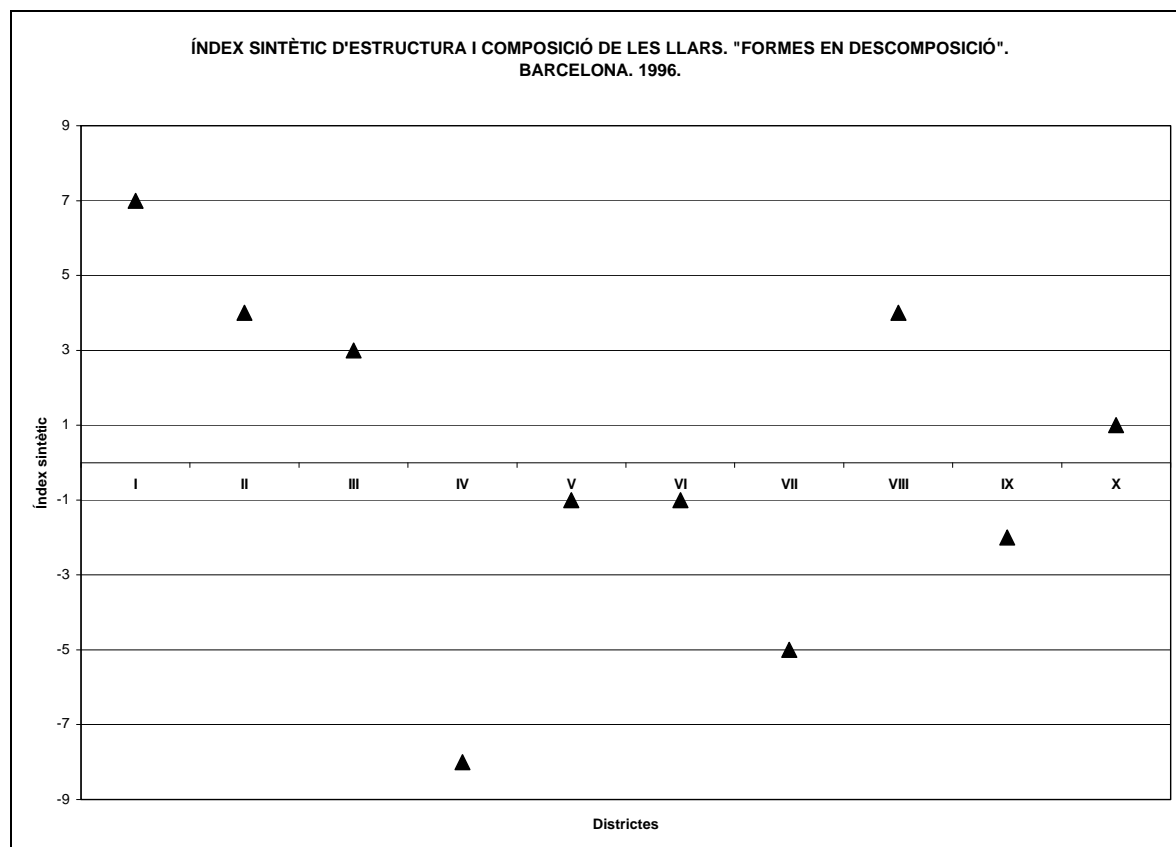
En tercer lloc els que presenten uns valors negatius que són la resta. (Gràfic 8.35) (Quadre 8.14) (Annex taules: 8.131, 8.132).

És evident que les formes més pregones de descomposició coincideixin amb les àrees de major envelliment de la ciutat. Districtes aparentment madurs Sant Martí, Nou Barris i Sants-Montjuïc, però no tant vells com Ciutat Vella, Eixample o Gràcia presenten valors elevats de l'índex en descomposició. Comparteixen formes *tradicionals* amb *formes descomposades* o en *contracció*, tot i que no són les zones més envellides de la ciutat, no es pot dir que es tracti de districtes joves, d'aquesta manera és la tradicionalitat que en contreure's produeix una forma descomposada, és a dir que presenten el substrat adequat.

Cal esmentar el districte VI de Gràcia que tot i ser un districte amb un elevat índex d'envelliment predominen les *formes noves*.

Exceptuant el districte II, les *formes en descomposició* coincideixen amb els districtes amb Índex de Capacitat Econòmica Familiar baix i amb els valors cadastrals de venda i lloguer baixos, d'aquesta manera les condicions d'aquestes formes de convivència imposades pel cicle de vida no són les més favorables a persones que han quedat soles o amb dependència amb ingressos minvats i habitatges, de vegades, poc adequats. Aquestes situacions poden traduir situacions de pobresa.

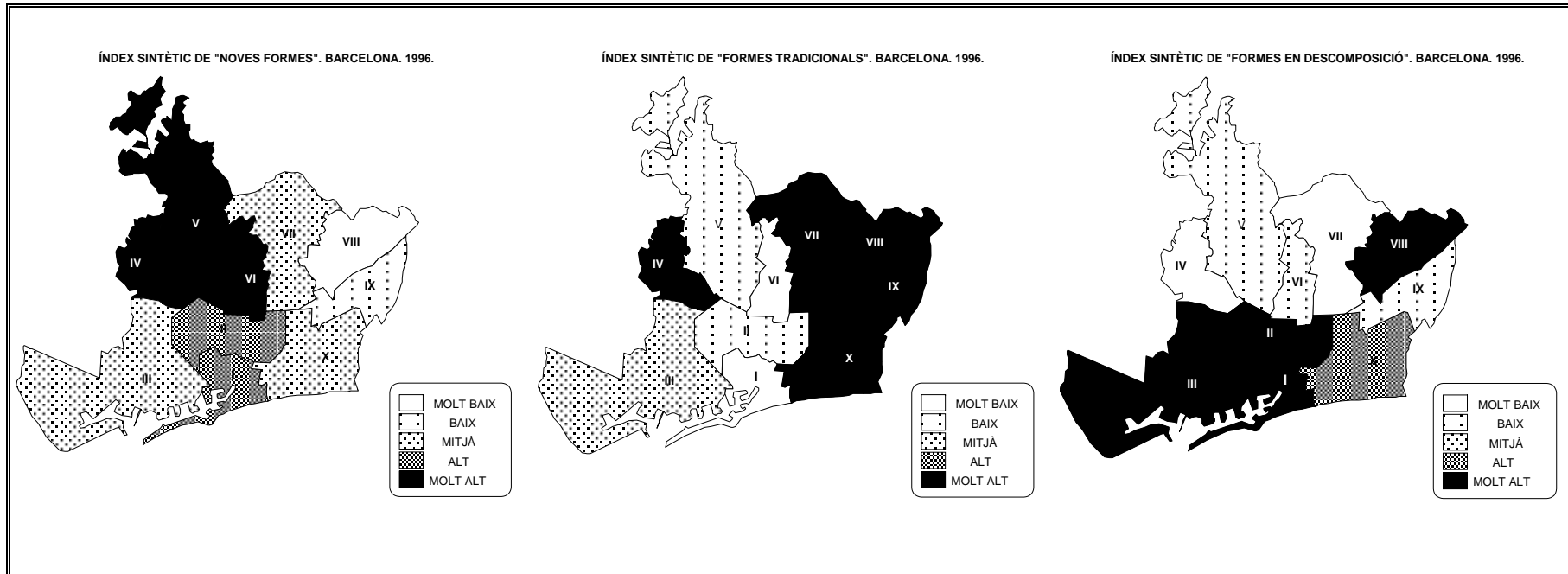
Gràfic 8.35 (Annex Quadre 8.9)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

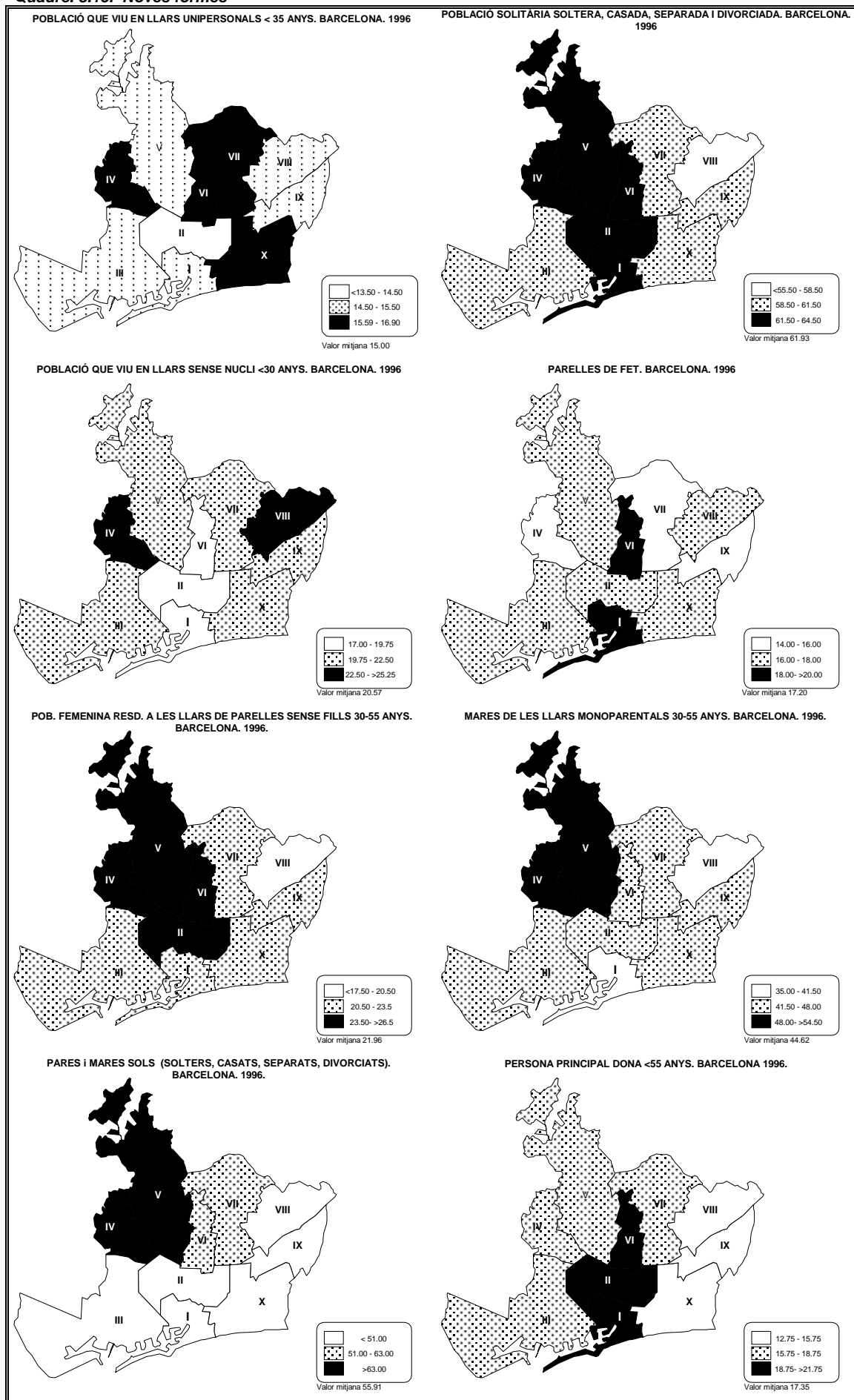
Cal destacar la doble naturalesa dels districtes I i II on conviuen alhora formes en *descomposició* i *formes noves*. Es tracta de districtes envellits, per tant, la dissolució de les llars per contracció és òbvia però alhora existeixen noves formes d'organitzar i distribuir la convivència domèstica. D'aquesta manera es tracta de districtes amb forts contrastes.

Quadre 8.14

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

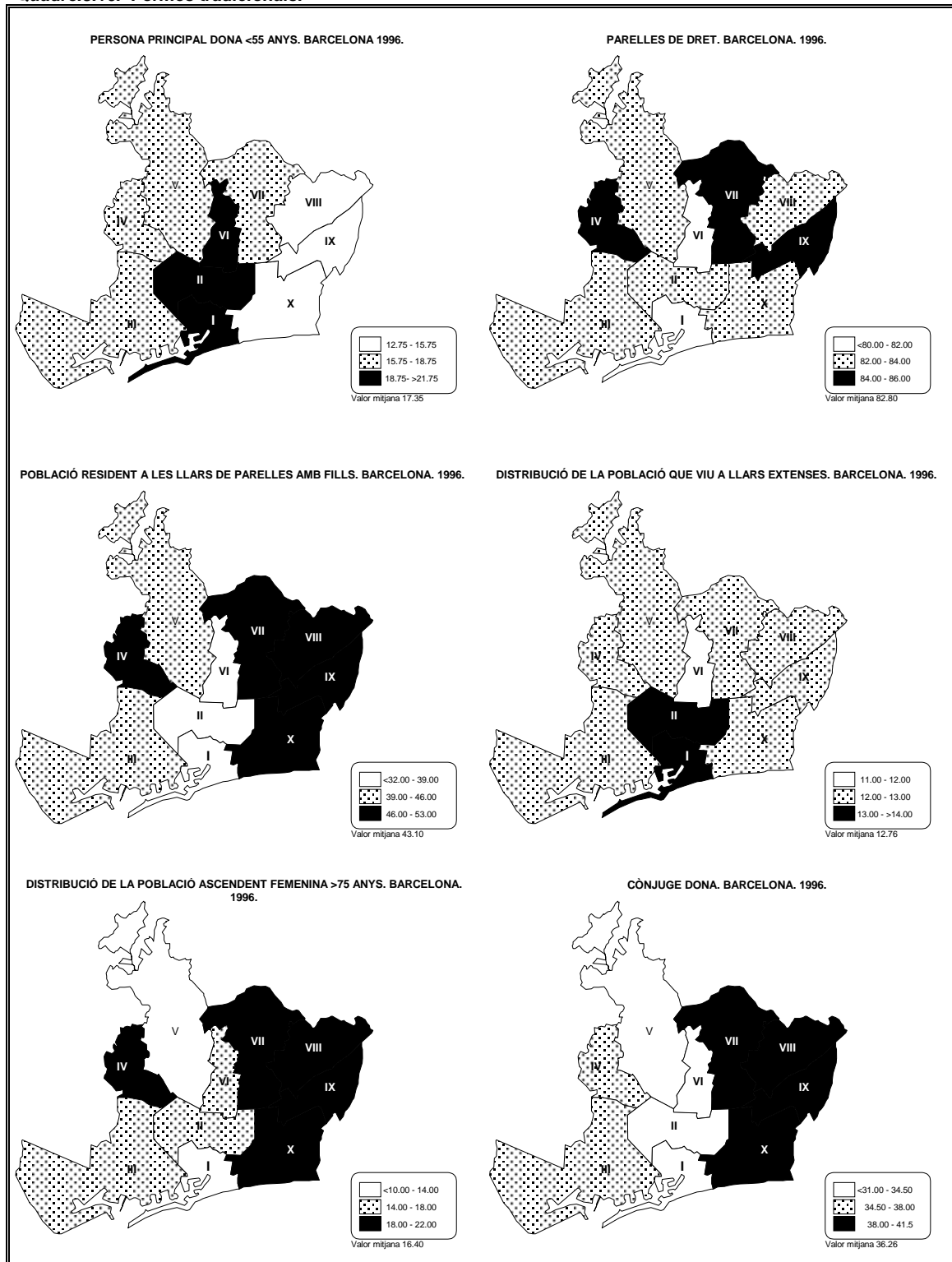
Quadre 8.15. Noves formes

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

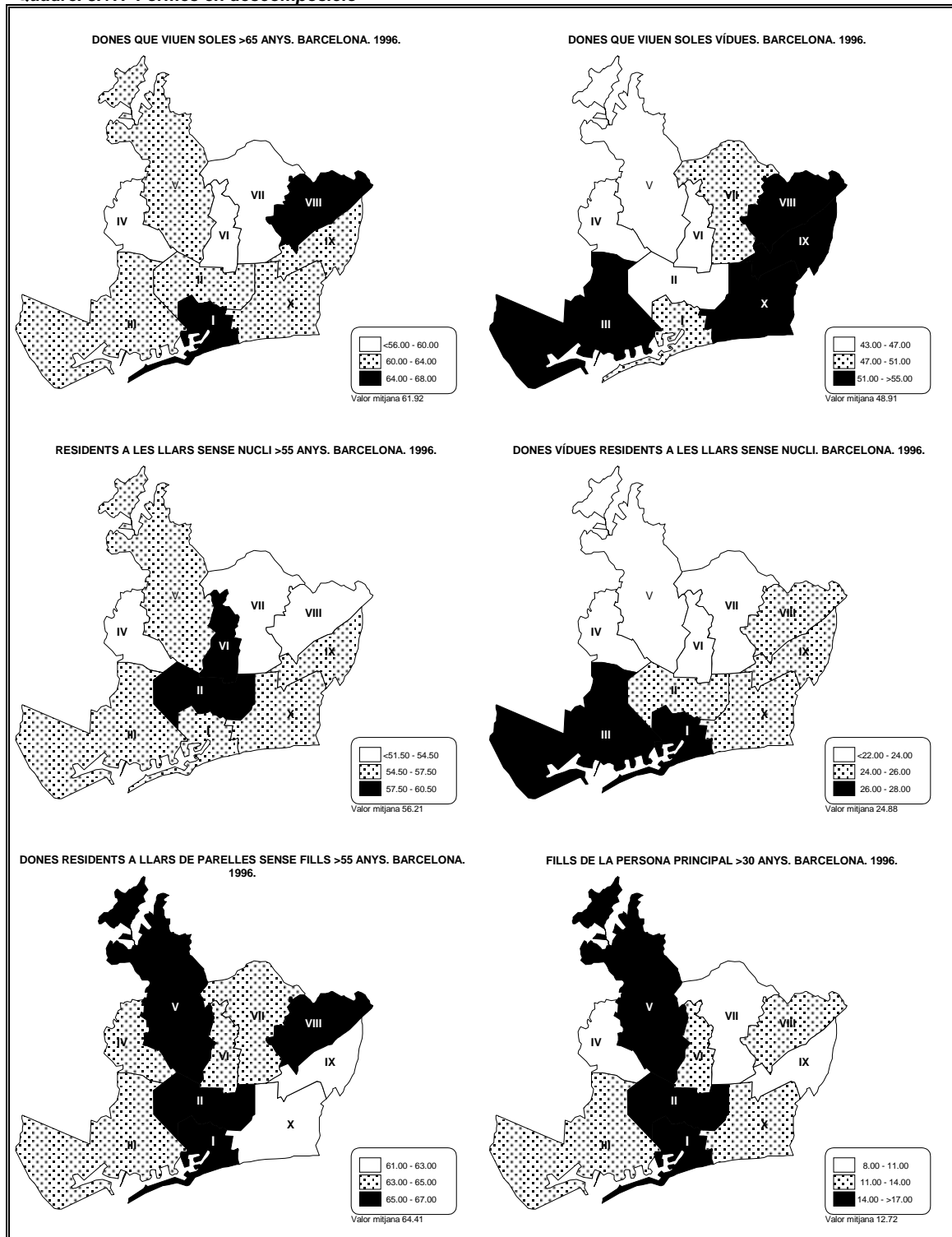

Quadre.8.16. Formes tradicionals.

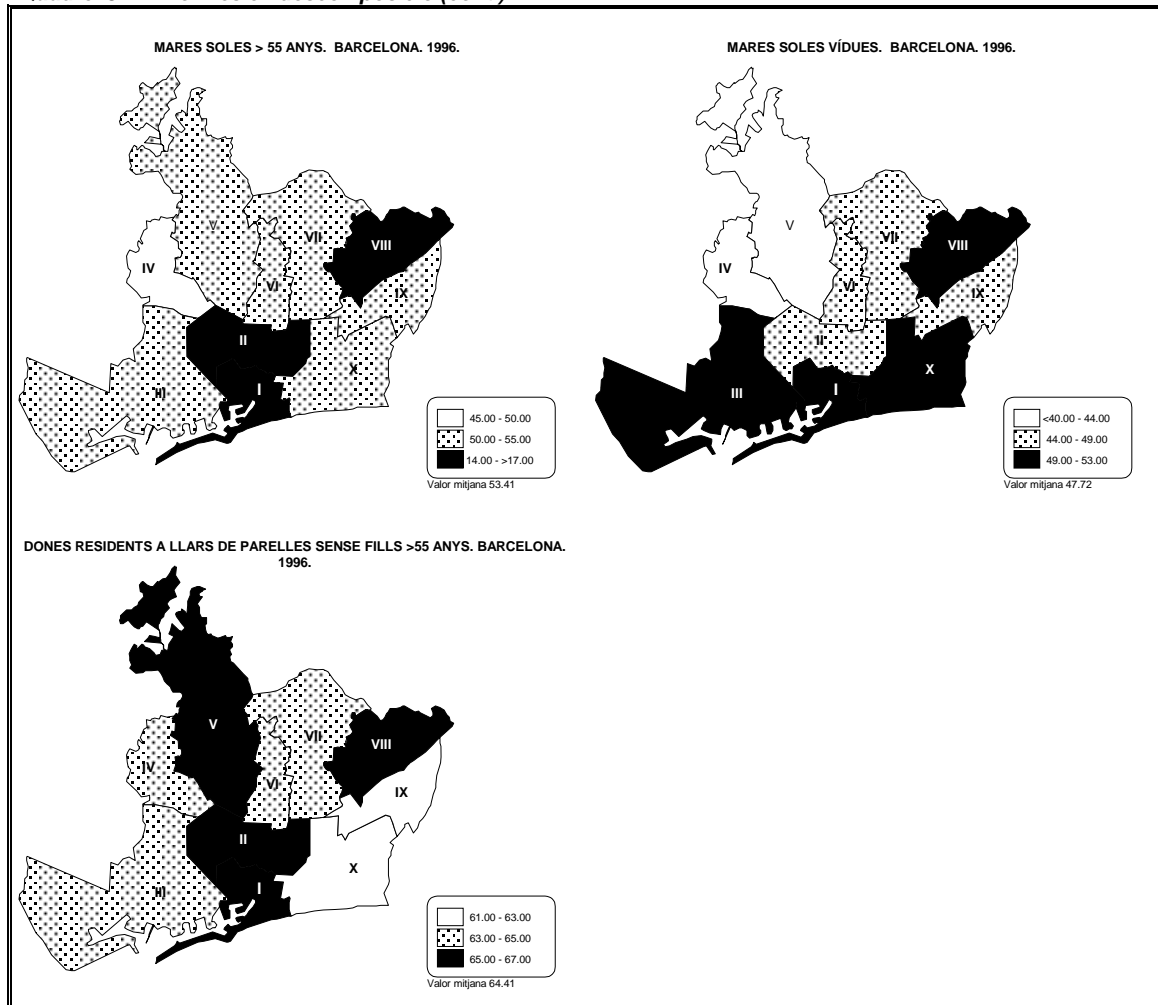

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Quadre. 8.17. Formes en descomposició

Quadre. 8.17. Formes en descomposició (cont.)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

8.4- Conclusions

L'objectiu principal d'aquest capítol ha estat el d'estudiar els canvis en l'estructura i la composició de les llars a la ciutat de Barcelona durant el període 1991-1996 i analitzar la diversitat territorial de les morfologies familiars segons els 10 districtes a l'any 1996.

S'ha considerat important de dedicar un capítol a l'estructura i composició de les llars a la ciutat de Barcelona per tres raons: d'una banda per constituir el major espai urbà dels Països catalans; la seva particular evolució i estructura pesa sobremanera sobre la resta de la Regió Metropolitana i Catalunya. En segon lloc, pel seu paper de ciutat central que la converteix en laboratori de noves formes que emana cap a la seva àrea d'influència. En tercer lloc, per la seva diversitat territorial; Barcelona no és una àrea homogènia i les seves estructures familiars tampoc. La població s'assenta en territoris diferenciats socialment i econòmicament, per això s'ha escollit el districte com a unitat d'anàlisi.

Com ja afirmava Soler (1985: 72) els contrastes entre la morfologia familiar de les diferents zones de la ciutat estan condicionats per l'etapa del cicle vital en la qual es troba la població resident a cadascun dels territoris, i per les diferències socioeconòmiques que exerceixen la seva influència sobre els ciutadans. Per tant, l'efecte estructura i l'efecte econòmic exerceixen un gran pes en la distribució de les morfologies de les llars sobre els diferents districtes.

A la llum de l'anàlisi de 1996 les diferències continuen estant condicionades pels mateixos efectes, potser s'han diluït els contrastes entre districtes fruit dels moviments migratoris dels 60-70 que cantonalitzen els territoris i als quals Soler en fa referència. Avui l'estructura de la població, i concretament l'envelliment pesa sobre les formes en descomposició i el component socioeconòmic condiona la distribució de determinades tipologies de llar.

No totes les classes de llars presenten gran diversitat territorial. Els majors contrastes s'aprecien entre les que presenten major increment i les que mostren major decrement: les unipersonals i les parelles amb fills. La resta mostren certa

homogeneïtat. Les diferències, però, s'accentuen en analitzar sexe, edat, estat civil i la relació de parentiu amb la persona principal de la població resident.

Les llars unipersonals dibuixen un eix de muntanya a mar que coincideix amb la línia d'envelliment de la ciutat, ja que el rostre de la monoresidencialitat és vell i femení. Aquesta distribució és compartida per les llars sense nucli de més d'una persona que, tradueix l'envelliment, d'una banda, i la residència d'immigrants de l'altra.

Al llarg d'aquest treball s'han considerat tres models o estructures de llars: les *noves formes*, les formes *nuclears tradicionals* i les *formes en descomposició o contracció*.

De la construcció dels índexs sintètics d'estructura se'n desprèn que els districtes on predominen les *noves formes* són: Les Corts-Pedralbes i Sarrià-Sant Gervasi i en menor mesura Gràcia.

Els districtes que tenen un fort component *tradicional nuclear* són: Horta-Guinardó, Nou Barris, Sant Andreu i Sant Martí, per tant, l'àrea perifèrica de la ciutat a la qual se li afegeix Les Corts-Pedralbes.

Els districtes on tenen un predomini les formes en *descomposició* són: Ciutat Vella, l'Eixample, Nou Barris i Sants-Montjuïc.

De la distribució del mapa descrit s'observa que les *noves formes* dibuixen un àrea que coincideix amb la zona *benestant* de la ciutat. Per tant, les *noves formes* tenen major relació amb l'estatus de la població i no tant amb l'estructura per edats, a excepció de Gràcia. D'una lectura simplista es desprendria que la capacitat innovadora pel que fa a les formes de convivència seria patrimoni de la població que es pot permetre innovar, per tant, privilegi de la població benestant. Això pot ser cert en part donat que el divorci com a forma de ruptura es materialitza amb aquelles persones que s'ho poden costejar.

Les formes *tradicional nuclears* destaquen als districtes perifèrics on es combinen dues realitats, d'una banda presenten els percentatges de població jove i adulta jove més important de la ciutat, per tant, l'efecte estructura seria clar ja que concentraria parelles amb fills (no necessàriament joves) que encara no s'han emancipat i d'altra

banda coincidiria amb la les àrees d'habitatges relativament barats i d'ICEF baix. L'excepció de Les Corts Pedralbes caldria potser atribuir-la a que el districte engloba dues realitats diferents, d'una banda Les Corts i d'altra Pedralbes, és justament Les Corts la zona estadística que té una de les estructures més joves de la ciutat, per tant, l'estructura predominant es correspon a les parelles amb fills.

Les formes en *descomposició* dibuixen un eix paral·lel al mar. Pel que fa a l'estructura per edats es poden distingir dos classes de districte, d'una banda els que presenten majors índexs d'envelliment de la ciutat, entre els quals destaquen Ciutat Vella i l'Eixample i els que, tot i no ser joves, no són els més vells de Barcelona: Sant Martí, Sant Andreu i Sants-Montjuïc, però sí que són els que presenten major *índex de tradicionalitat*, per tant una estructura *tradicional* constitueix el substrat adequat per a que es produeixi una forma descomposada. Aquests districtes comparteixen el fet de tenir els ICEF i els valors cadastrals dels habitatge més baixos de la ciutat (a excepció feta de l'Eixample). Així, les formes de convivència imposades pel cicle de vida no són les més favorables a les persones que s'han quedat soles.

Aquesta, doncs, és la radiografia de la morfologia de les famílies segons els districtes de la ciutat de Barcelona, on tant el component de l'estructura de la població com el socioeconòmic exerceixen una forta influència. Existeixen districtes en els quals conviuen dos models, com és el cas de Ciutat Vella o l'Eixample on conviuen *noves formes* amb les que es troben en *descomposició*. O Les Corts-Pedralbes on coexisteixen les *formes tradicionals* amb *les noves formes* o Nou Barris on existeixen formes es combinen les *formes tradicionals* amb les formes en *descomposició*. Per tant els districtes de Barcelona mostren grans contrastos entre ells.

8.5-. Bibliografia

AJUNTAMENT DE BARCELONA (1997): **Anuari estadístic de la ciutat de Barcelona. 1996.** Barcelona. Ed. Ajuntament de Barcelona.

AJUNTAMENT DE BARCELONA (1999): **Índex de capacitat econòmica i familiar a la ciutat de Barcelona.** Barcelona. Ed. Gabinet Tècnic de Programació. Ajuntament de Barcelona.

ALABART, A. (1993): *Geografia social de la ciutat a Geografia General dels Països Catalans.* Vol. 4. Les ciutats. Barcelona. Enciclopèdia Catalana. pp. 297-328.

ALABART, A.; LÓPEZ, C. (1996): *L'evolució de les professions dels barcelonins: gentrificació i polarització a Revista d'Informació i Estudis Socials Barcelona Societat* nº 9. Barcelona. Ed. Ajuntament de Barcelona. pp. 4-18.

BECK; BECK-GERNSHEIM (1998): **El normal caos del amor.** Barcelona. El Roure.

CABRÉ, A.; MÓDENES, J. A.:(1997): *Dinàmiques demogràfiques recents a la Regió Metropolitana de Barcelona a Papers de Demografia* nº 127. Barcelona. Centre d'Estudis Demogràfics. Universitat Autònoma de Barcelona.

CARRERAS, C. (1993): **Geografia urbana de Barcelona. Espai Mediterrani, temps europeu.** Barcelona. Oikos-Tau.

CARRERAS, C. (1993): La metròpoli barcelonina a **Geografia General dels Països Catalans.** Vol. 4. Les ciutats. Barcelona. Enciclopèdia Catalana. pp. 193-202.

FLAQUER, L (1999): **La estrella menguante del padre.** Barcelona. Ariel. pp. 17-20.

FLAQUER, L.; SOLSONA, M. (1995): *La situació de la família a Barcelona a Revista d'Informació i d'Estudis Socials* nº 3. Barcelona. Ed. Ajuntament de Barcelona. pp. 12-57.

GÓMEZ, P. (1994): Desigualtats socials a la ciutat de Barcelona a **Revista d'Informació i Estudis Socials Barcelona Societat** nº 2. Barcelona. Ed. Ajuntament de Barcelona. pp. 4-23.

GÓMEZ, P. (1999): Desigualtats socials a la ciutat de Barcelona. 1996 a **Revista d'Informació i Estudis Socials Barcelona Societat** nº 10. Barcelona. Ed. Ajuntament de Barcelona. pp. 4-21.

LÓPEZ, C. (1999): **Estructura familiar i social a la ciutat de Barcelona.** Comunicació presentada al III Congrés Català de Sociologia. Lleida. 20-21 de Març. Inèdit.

MEIL, G. (1999): **La postmodernización de la familia española.** Madrid. Ed. Acento.

POAL, G. (1993): *Jubilación no equivale a tercera edad* a **Revista de Treball Social**. nº 132. Barcelona.

REQUENA, M. (1990): *Hogares y familias en la España de los años ochenta: El caso de la Comunidad de Madrid*. a **REIS**. nº 51. Madrid. CIS.

REQUENA, M. (1990): *Hogares y familias en la España de los ochenta: El caso de la comunidad de Madrid*.a **REIS**, nº 51. Madrid. CIS. pp. 53-78.

REQUENA, M. (1999): *Pautas contemporáneas de la evolución de los hogares en España* a **RIS**. nº22. Madrid. CSIC. pp.33-95.

SINGLY. F (1993): **Sociologia de la famille contemporaine**. Paris Nathan.

SOLER SERRATOSA, J. (1985): *La estructura del hogar en Barcelona: Un análisis del Padrón de 1981* a **Boletín de la ADEH. Año III. nº 2**. Ed. ADEH.pp 51-75.

VALERO, A. (1990): *Cambios en la estructura del Hogar y de la familia en Madrid* a Jornadas Internacionales de Demografía Urbana y Regional. Madrid. 1990.

VAN DE KAA, D. (1994). *The Second Demographic Transition Revisited* a **Population and Family in the Low Countries**.Ed. NIDI.